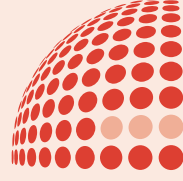

SETA KİM KİMDİR?

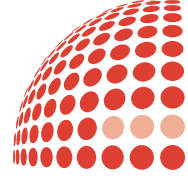
SETA | Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı | www.setav.org | Ocak 2012

MISIR'DA SİYASİ AKTÖRLER, PARTİLER, DİNİ HAREKETLER VE MEDYA

RAMAZAN YILDIRIM | TARIK ABDULCELİL

SETA KİM KİMDİR?

Sayı: 2 | Ocak 2012

MISIR'DA SİYASİ
AKTÖRLER, PARTİLER, DİNİ
HAREKETLER VE MEDYA

YAZARLAR

RAMAZAN YILDIRIM
TARIK ABDULCELİL

KATKIDA BULUNANLAR

SELİN M. BÖLME
UFUK ULUTAŞ
FURKAN TORLAK

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
Nenehatun Caddesi No: 66
GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90
www.setav.org | info@setav.org

SETA | Washington D.C. Office
1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington, D.C., 20036
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ | 9

BİRİNCİ BÖLÜM: SİYASİ AKTÖRLER | 13

- A. PARTİ LİDERLERİ | 14
 - SEYYİD EL BEDEVİ ŞEHATA | 14
 - İMAD ABDULGAFFUR | 15
 - MUHAMMED RIFAT EL SAİD | 16
 - MECDİ AHMED HÜSEYİN | 17
 - HAMDİN SUBAHİ | 18
 - MUHAMMED MÜRSİ | 19
 - NECİB ENESİ SAVİRS | 20
 - EBU'L ALA MAZİ | 21
 - EYMEYEN ABDULAZİZ NUR | 22
- B. CUMHURBAŞKANLIĞI MUHTEMEL ADAYLARI | 23
 - MUHAMMED EL BARADEY | 23
 - ABDULMUN'İM EBU'L FUTUH | 24
 - MUHAMMED SELİM EL AVVA | 26
 - AMR MUSA | 27
 - HAZİM SALAH EBU İSMAIL | 29
- C. TOPLUMSAL KANAAT ÖNDERLERİ | 30
 - MUHAMMED BEDİ' ABDULMECİD SAMİ | 30
 - TARIK EL BİŞRİ | 31
 - SAFFET HİCAZİ | 32
 - MEMDUH HAMZA | 33
 - MUHAMMED HASANEYN HEYKEL | 34

İKİNCİ BÖLÜM: SİYASİ PARTİLER VE OLUŞUMLAR | 35

- A. GELENEKSEL SİYASİ PARTİLER | 36
 - HİZBU'L-AMELİ'L-İSLAMİ / İSLAMİ İŞÇİ PARTİSİ | 36
 - HİZBU'L-ARABİYYU'D-DEMOKRATİYYU'N-NASİRİ / ARAP DEMOKRAT NASIRCI PARTİ | 37
 - HİZBU'L-CEBHETİ'D-DEMOKRATİYYE / DEMOKRATİK CEPHE PARTİSİ | 38
 - HİZBU'T-TECEMMU'L-VATANİYYİ'T-TAKADDUMİYYİ'L-VAHDEVİ / ULUSAL İLERLEMECİ BİRLEŞTİRİCİ TOPLULUK PARTİSİ | 39
 - HİZBU'L-AHRARİ'L-İŞTİRAKİYYİNE'L-MİSRİ / MISIR ÖZGÜR SOSYALİSTLER PARTİSİ | 40
 - HİZBU'L-VEFDİ'L CEDİD / YENİ VEFD (DELEGASYON) PARTİSİ | 41

- B. YENİ SİYASİ PARTİLER | 42
HİZBU'L-HURRİYYE VE'L-ADALE / HÜRRİYET VE ADALET PARTİSİ | 42
HİZBU'L-MİSRİYYİNE'L-AHRAR/ÖZGÜR MİSİRLİLER PARTİSİ | 46
HİZBU'L-VASAT / VASAT PARTİSİ | 47
HİZBU'L-KERAME / ONUR PARTİSİ | 48
HİZBU'N-NUR / NUR PARTİSİ | 49
HİZBU'L-ĞADİ'L-CEDİD / YENİ YARIN PARTİSİ | 50
EL HİZBU'L-MİSRİYYU'D-DEMOKRATİYYU'L-İCTİMAÎ / | 51
SOSYAL DEMOKRAT MİSİR PARTİSİ | 51
- C. PARTİ DIŞI SİYASİ PLATFORMLAR | 52
HAREKETU 6 APRİL/6 NİSAN GENÇLİK HAREKETİ | 52
HAREKETU KİFAYE / KİFAYE HAREKETİ | 53
EL-CEM'İYYETU'L-VATANİYYE Lİ'T-TAĞYİR / DEĞİŞİM İÇİN ULUSAL BİRLİK | 54
İTİLAFU ŞEBABU'S-SEVRA / | 55
DEVİRİM GENÇLERİ KOALİSYONU | 55
E'T-TEHALUFU'D-DEMOKRATİYYU MİN ECLİ MİSR / MİSİR İÇİN DEMOKRATİK İTTİFAK | 56
EL-KÜTLETU'L-MİSRİYYE / MİSİR OLUŞUMU | 57
TEHALUFU MİSR FEVKE'L-CEMÎ / MİSİR HERKEŞİN ÜSTÜNDEDİR İTTİFAKI | 58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: DİNİ AKIMLAR | 59

- A. CEMAATU İHVAN-İ MÜSLİMİN / MÜSLÜMAN KARDEŞLER | 60
B. İSLAMİ CİHAD | 64
C. CEMAAT-İ İSLAMÎ | 65
D. SELEFİ AKIMLAR | 67
EL-CEM'İYYETU'Ş-ŞER'İYYE/ ŞER'İ CEMİYET | 67
CEMİYETU ENSARU'S-SÜNNE / SÜNNET YANLILARI CEMİYETİ | 68
CEMAATU'T-TEBLİĞ VE'D-DA'VE / TEBLİĞ VE DAVET CEMAATİ | 69
KURUMSALLAŞMAMIŞ SELEFİ OLUŞUMLAR | 69
E. TASAVVUFİ OLUŞUMLAR | 72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: MEDYA ORGANLARI | 73

- A. MİSİR MEDYASININ KISA TARİHÇESİ | 74
B. RESMİ TELEVİZYON KANALLARI | 75
C. YARI RESMİ GAZETELER | 77
EL AHRAH GAZETESİ | 77
EL AHBAR EL YEVM | 78
EL TAHRİR MATBUAT VE NEŞRİYAT EVİ | 78
D. ÖZEL TELEVİZYON KANALLARI | 79
EL CEZİRE HABER KANALI | 80
DREAM KANALLARI GRUBU | 80

- ORBİT KANALLAR GRUBU | 81
- EL MİHVER KANALI | 81
- EL HAYAT KANALLAR GRUBU | 81
- ON TV KANALI | 82
- EN NAS VE E'R RAHME KANALLARI | 82
- MISIR 25 KANALI | 83
- E. ÖZEL GAZETELER | 83
 - EL VEFD GAZETESİ | 83
 - HÜRRİYET VE ADALET GAZETESİ | 84
 - ONUR GAZETESİ | 84
 - NASIRCI ARAP GAZETESİ | 84
 - BUGÜN MISIRLI GAZETESİ | 84
 - EL ŞURUK GAZETESİ | 85
 - GÜNLÜK ANAYASAL GAZETE | 85
 - MİLLETİN SESİ GAZETESİ | 86
- F. İNTERNET SİTELERİ | 86
 - AL YOUM AL SABİ | 86
 - MISRAVİ | 86
 - AL MISRİYYUN | 87
 - İHVAN ONLINE | 87
 - MISIR'IN PENCERESİ SİTESİ | 87
 - GÖZLEM ŞEBEKESİ | 88

BEŞİNCİ BÖLÜM: DİNİ KURUMLAR | 89

- A. EZHER ŞEYHLİĞİ | 90
- B. MISIR MÜFTÜLÜĞÜ | 92
- C. KIPT PATRİKLİĞİ | 93

ALTINCI BÖLÜM: YARGI, ORDU BÜROKRASİSİ VE PARLAMENTO | 95

- A. YARGI | 96
- B. ORDU | 98
- C. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MISIR HALK MECLİSİ | 100

YEDİNCİ BÖLÜM: SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE ARAŞTIRMA MERKEZLERİ | 105

- A. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TARİHSEL ARKAPLANI | 106
 - MESLEK SENDİKALARI | 107
 - SOSYAL YARDIM DERNEKLERİ | 109
 - İNSAN HAKLARI ÖRGÜTLERİ | 110
 - ARAŞTIRMA MERKEZLERİ | 112

SONUÇ | 115

SUNUŞ

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da yaşanan köklü siyasi ve toplumsal değişimler, dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de bu bölgelerin tarihi, kültürel, dini, siyasi ve ekonomik yapılarına ilgiyi belirgin şekilde artırdı. Bölgesel değişimlerin arka planında yatan nedenleri anlama, başlıca siyasi eğilimleri ve akımları kavrama, mevcut aktörler arasındaki güç dengelerini çözümüleme ve geleceğe ilişkin stratejik projeksiyonlar geliştirme çabaları doğru ve güvenilir bilgilere ulaşılmasıyla mümkündür. Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki gelişmelere ilişkin çeşitli çevrelerde yapılan açıklama ve analizlerin yüzeyselliği, Türkiye'de söz konusu bölgelerin siyasi, dini ve ekonomik yapıları ile dış politikaları ve uluslararası bağlantılarına ilişkin yeterli ve derinlikli bilgi birikiminin olmadığını göstermiştir.

Türkiye'nin tarihi ve kültürel bağlantıları kadar, taşıdığı miras ve sorumluluk ile içinde bulunduğu siyasi coğrafya Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkeleri ile yakın ilişkiler kurmayı zorunlu kılmaktadır. Ancak bölge politikalarına ilişkin isabetli kararların verilebilmesi dış politika ve diplomasi deneyimi kadar, hatta ondan daha çok bölgeye ilişkin bilgiye sahip olmayı gerektirir. Ne yazık ki bugüne kadar ülkemizdeki üniversiteler, araştırma kurumları ve düşünce kuruluşları karar vericilere ışık tutacak yeterli düzeyde ürünler ortaya koyamamıştır. Üniversite ve araştırma merkezlerinin sayısı artmakla beraber stratejik bilgi üretme ve bu bilgi ile kamuoyunu, medyayı, karar alıcıları, siyaset ve ekonomi dünyasını aydınlatma hala başlangıç aşamasındadır.

Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Türkiye'yi yakından ilgilendiren gelişmelerin daha iyi anlaşılabilmesi için SETA Kim Kimdir Serisi'ni yayınlamaya başlamıştır. Bu seriden çıkan elinizdeki "Mısır'da

Siyasi Aktörler, Partiler, Dini Hareketler ve Medya” raporu konuya ilgi duyan her kesim için önemli bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Bu kapsamlı rapor Mısır’ın mevcut siyasi haritasını çıkarmakta, etkin aktörler ve siyasi partilerin görüşlerini betimlemekte, ülkedeki dini hareketlerin gelişim çizgilerini analiz etmekte, medya kuruluşları, ordu, yargı ve sivil toplum kuruluşları ile bunların siyaset ve toplum üzerindeki etkilerini değerlendirmekte, kısacası modern Mısır hakkında derli toplu bilgiler sunmaktadır. Raporun önemli bir boşluğu dolduracağına, onu okuyanların Mısır’daki gelişmeleri daha iyi anlayacağına ve bilgiye dayalı analizler yapacağına inanıyoruz. Rapor, genel okuyucuya olduğu kadar siyaset ve ekonomi dünyasının karar alıcılarına da yararlanabilecekleri veriler sunmakta, medya mensuplarının derinlikli ve tutarlı tartışmalar yürütmesine zemin hazırlamaktadır. Öte yandan akademik çalışmalar yapmak isteyenlere ve düşünce kuruluşu çalışanlarına Mısır’ı anlama kılavuzu sunmaktadır.

“Mısır’da Siyasi Aktörler, Partiler, Dini Hareketler ve Medya” raporunu hazırlayan Ramazan Yıldırım, Tarık Abdulcelil, Selin M. Bölme, Ufuk Ulutaş ve Furkan Torlak başta olmak üzere çalışmanın çeşitli aşamalarında onlara yardımcı olan SETA mensuplarına teşekkür ederim.

Talip Küçükcan
Dış Politika Direktörü

GİRİŞ

2010 yılının son aylarında Arap dünyasında gecikmiş bir öfke patlamasının sonucu başlayan değişim hareketi kadim dinlerin, kültürlerin ve medeniyetlerin beşiği olan bu coğrafyayı yeniden gündemin üst sıralarına taşımıştır. Etki ve nüfuz bakımından Arap dünyasının kıyısındaki bir ülke olan Tunus, beklenmedik şekilde öfke birikiminin önündeki korku ve endişe duvarlarını parçalayarak dalga dalga büyüyen halk hareketlerinin ilham kaynağı ve dinamosu olmuştur. Muhammed Buazizi'nin kendisini yakması üzerine Tunus'ta başlayan olayların ardından Zeynelabidin Bin Ali'nin sessiz sedasız ülkesini terk etmesi Arap Baharı olarak isimlendirilen süreci başlatmıştır.

25 Ocak 2011 tarihinde Mısır'a sıçrayan isyan dalgası, 18 gün boyunca Tahrir'de gerçekleştirilen protestolar sonucunda 1952 yılından beri ülkeyi yöneten asker kökenli 4. Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'i devirmiş ve Mübarek görevini Yüksek Askeri Konsey'e devretmek zorunda kalmıştır. Askeri Konsey başkanı Mareşal Muhammed Hüseyin Tantavî, Cumhurbaşkanlığının yetkilerini devraldıktan sonra Tahrir Meydanına sıcak mesajlar vererek halkın sempatisini kazanmayı başarmıştır. Kısa bir süre içerisinde referanduma giden halk %77'lik bir çoğunlukla anayasa değişiklik paketini onaylayarak, siyasi partiler önündeki engelleri kaldırmıştır. Ancak bir süre sonra ülke içinde yeniden sorunlar baş göstermeye başlamıştır. Askeri Konsey'in Hüsnü Mübarek ve rejiminin aktörlerini yargılamada isteksiz ve yavaş davranması, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ne zaman yapılacağı konusunda bir tarih belirlemeyerek derin bir sessizliğe bürünmesi, İsam Şeref başbakanlığındaki hükümetin gözle görülür bir başarı sağlayamaması ve Askeri Konseyin vesayet rejimini sürdürme niyetinde olması gibi konular halk arasında rahatsızlık yaratırken, Tahrir'de yeni protestolar zinciri başlamıştır.

Sağ, sol, liberal ve İslamcı tüm çevrelerin hızlı bir şekilde partileşerek seçimlere hazırlandığı, seçimler için ittifaklar kurduğu, seçim takviminin kesinleşmesinden sonra da adaylık başvurularında bulunduğu ve tüm bu siyasi çevrelerin sahaya inerek seçim propagandalarına başladığı bir dönemde, Geçici Hükümetin Başbakan Yardımcısı Ali Silmi öncülüğünde hazırlanan Anayasal İlkeler Bildirgesi¹ askerinin, idareyi sivil bir iktidara devretme niyetinde olmadığı ve Mısır halkını oyaladığı konusundaki kanaatleri güçlendirmiştir. Askeri Konseye birçok imtiyaz tanıyarak ona ülkedeki tek mutlak belirleyici bir konum veren bu belge, yeni yapılacak bir anayasanın üzerinde kabul edilerek değişti-

1. <http://www.masrawy.com/news/egypt/politics/2011/november/2/4559080.aspx>

rilmesi dahi teklif edilemeyen bağlayıcı bazı hükümler de içermektedir. Toplumsal destekten yoksun olan bazı siyasi partiler ile çevreler bu belgeye imza atarak muhtemel bir İslamcı iktidarın önüne geçmeyi hedeflemiştir.

Tüm bu olumsuz gelişmelere rağmen 28 Kasım 2011 tarihinde Mısır'da üç aşamalı seçim süreci başlamıştır. Mısır seçim sistemine göre Mısır üç seçim bölgesine ayrılmış durumdadır. Her seçim bölgesinde iki hafta arayla parlamento, ardından yine iki hafta arayla senato seçimleri yapılacaktır. Seçimlerin ilk etabında halkın %60'ı sandık başına gitmiştir.² Bu seçim sürecinin 2012 yılının Mart ayında tamamlanması hedeflenmektedir.

Mısır'da meydana gelen bu hızlı değişim Türkiye'deki kamuoyu tarafından da yakından takip edilmektedir. Bu durum, yeni dönemdeki Mısır'ın daha yakından tanınması isteği doğururken yapılacak olan yorum ve değerlendirmelerin sağlıklı olabilmesi için doğru bilgiye duyulan ihtiyaç da artmıştır. Söz konusu ihtiyacı karşılamak üzere hazırlanan, "Mısır'da Siyasi Aktörler, Partiler, Dini Hareketler ve Medya" başlıklı bu çalışmada, Mısır'daki siyasi partiler, siyasal aktörler, dini kurumlar, dini cemaatler, medya organları hakkında bilgilere yer verilmiştir. Kendi alanında bir ilk olan bu çalışma, başta Mısır olmak üzere Arap dünyası üzerine yapılacak araştırma ve yorumlarda ihtiyaç duyulan temel bilginin sağlanmasında bir rehber niteliği taşımaktadır.

2. <http://www.middle-east-online.com/?id=121703>

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASİ AKTÖRLER

A. PARTİ LİDERLERİ

SEYYİD EL BEDEVİ ŞEHATA

El Vefd Partisi Başkanı

Seyyid El Bedevi, Batı Vilayeti'ndeki Tanta kentinde 1950 senesinde dünyaya gelmiştir. İskenderiye Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Bölümü'nden 1973 yılında mezun olmuş, bilimsel uzmanlık alanı gereği üst düzey görevlerde bulunmuştur. İlaç Üretim Firması SIGMA Şirketi'nin Yönetim Kurulu Başkanlığı ve Sanayi Odaları Birliği'nde İlaç Sanayi Bölümü Başkanlığı yapmıştır. Birçok Mısırlı iş adamı gibi medya alanında yatırım yapmış, Mısır El Hayat televizyonunu kurmuş ve başkanlığını yapmıştır. Siyasi hayatına 1983 yılında El Vefd Partisi'ne katılarak başlamıştır. 2000 yılında partinin genel sekreteri seçilmiş ve bu görevini 2005 yılına kadar yürütmüştür. 28 Mayıs 2010 tarihinde, o dönem parti başkanı olan rakibi Mahmud Abaza'ya karşı büyük bir başarı elde ederek El Vefd Partisi'nin başkanı seçilmiştir. Şehata, karmaşık ilişkileri yönetmedeki başarısı ve aynı anda pek çok alternatifi değerlendirerek hareket etmesiyle bilinmektedir. Şimdiye kadar kendisine karşı pek çok suçlama yöneltilmiştir. Açıkça muhalif bir partiye başkanlık etmesine rağmen, gizli şekilde eski Mısır rejiminin adamı olduğu yönünde iddialar vardır. Bu noktada onu eleştirenler, kendisinin başkanlığı döneminde El Düstur Gazetesi'nden Mübarek rejiminin şiddetli muhaliflerinden İbrahim İsa'nın görevinin sona erdirilmesini örnek göstermektedirler. Liberal ve Mısır milliyetçisi olarak bilinen Şehata, Mısır'daki en tanınmış siyasi şahsiyetlerdendir. El Vefd Partisi'nin başkanı olması ve Mısır'ın en büyük televizyon ağlarından birine sahip olması nedeniyle büyük bir siyasi ve medyatik ağırlığı vardır. Bununla birlikte halk nezdinde sahip olduğu destek konusunda, bu destek ancak kamuoyu yoklaması, parlamento veya başkanlık seçimleri gibi tarafsız yöntemlerle ölçülebileceğinden ve uzun süre Mısır'da bu tür araştırmaların yapılmaması yahut gerçekleri yansıtmaması nedeniyle, kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Yine de Mısır siyasetinde ve medyasındaki ağırlığının sahip olduğu kişisel kamuoyu desteğinden fazla olduğunu söylemek mümkündür.³

3. Vail Kandil, 23 Haziran 2011 tarihli El-Şuruk gazetesi. <http://www.shorouknews.com/columns/view.aspx?cdate=23072011&id=6cf5a963-ef7b-43b1-9b21-d26f64a6c3ab>

İMAD ABDULGAFFUR

İmad Abdulgaffur 1960 yılında İskenderiye'de doğdu. İskenderiye Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldu. 1977 yılında selefi harekete katılıp aktif olarak bu akımın çalışmalarında bulundu ve hareket içinde önemli bir kişilik haline geldi. İskenderiye'de güçlü dini bir akım olan selefiler, Hüsnü Mübarek'in devrilmesinden sonra Mısır'da başlayan hızlı partileşme sürecinde bir parti kurmaya karar vermişler ve kurdukları Nur Partisi'nin genel başkanlığına İmad Abdulgaffur'u getirmişlerdir. Nur Partisi, diğer selefi gurupların da desteğini kazanarak 28 Kasım 2011 yılında başlayan seçimlerde %20 civarında oy almıştır. Bu oy oranı Nur Partisi Genel Başkanı İmad Abdulgaffur'u Mısır'ın en önemli siyasi aktörlerinden biri haline getirmiştir. Abdulgaffur medyada fazla görünmemeye özen göstermiş ve sınırlı sayıda röportaj vermiştir. 31 Aralık 2011 tarihinde partinin düzenlemiş olduğu kongrede yaptığı konuşmasında; Nur Partisi'nin Mısır'ın İslamî kimliğini korumak, İslam şeriatını hayata geçirmek, Allah'ın kitabıyla hükmetmek için kurulduğunu, istisnâ mahkemeler döneminin sona erdiğini, her bireyin kendi hakkını alacağını, hiç kimsenin sağlık, eğitim ve onurlu bir yaşam hakkından mahrum bırakılmayacağını dile getirmiştir.⁴

Turizm, bankacılık, kadın, dış politika, Kıptiler vb. konularda selefi hareketin genel görüşleri hakkında sürekli savunmacı açıklamalar yapmak zorunda kalan Abdulgaffur, partisinin bu konudaki bakış açısını net bir şekilde ortaya koymada zorlanmaktadır. Bu konulardaki sorulara verdiği cevaplarla bir taraftan selefi hareketi küstürmemeye çalışırken diğer taraftan da kamuoyunu tatmin etmekte başarılı olamamaktadır. Kişisel facebook sayfasında bu konular hakkında yaptığı bazı açıklamalar selefi hareket mensupları tarafından ikna edici bulunmamaktadır.⁵ Mesela El Cezire televizyonunda ilk kez katıldığı bir canlı yayın programında ABD ile ilişkiler ve Camp David anlaşması hakkında net ifadeler kullanmaktan kaçınmıştır. Nur Partisi olarak bu konular hakkında karar verirken Mısır'ın milli menfaatlerini koruyacaklarını ve Mısır'ı Arap dünyasının lideri yapma hususunda gayret göstereceklerini dile getirmiştir.⁶

4. <http://www.alnourparty.org/nodes/view/type:partyactivities/slug:TheidentityofIslamicEgypt>

5. <http://ar-ar.facebook.com/dr.emad.official>

6. <http://www.youtube.com/watch?v=aLxlln2woz8>

MUHAMMED RIFAT EL SAİD

Ulusal İlerlemeci Birleştirici Topluluk Partisi

11 Ekim 1932'de Mısır Deltası'nın ortasındaki El Dukhaliyye vilayetinde doğmuştur. Almanya'da Sosyalist Hareket'in tarihi konusunda doktora eğitimini tamamlamıştır. Mısır Şura Meclisi'ne vekil olarak atanmıştır. Mısır'daki sosyalist hareket içerisinde 1970'li yıllara kadar aktif olarak bulunmuştur. Hem Abdunnasır döneminde hem de Enver Sedat döneminde sosyalist hareket üyesi kimliğiyle yapmış olduğu muhalefetten dolayı pek çok kez tutuklanmıştır. Buna karşın, Rifat El Said, Mısır'daki muhalifler içerisinde devrik Mübarek rejimi ve güvenlik güçleriyle güçlü ilişkilere sahip olmakla suçlanan sayılı kişilerden birisidir. Mısır'ın muhalif sayılan bir partinin başkanı olması bu durumu değiştirmemiştir. Eski devlet başkanı Hüsnü Mübarek kendi politikalarına muhalefet eden bir partinin başkanı olmasına rağmen her seçim döneminde onun Mısır Şura Meclisi'ne tayinini kabul etmiştir. Bundan dolayı da eski Mısır rejiminin siyasi arenayı kendi çıkarına kullanmak için oluşturduğu dekor amaçlı muhalefetin bir parçası olmakla suçlanmıştır. Mısır milliyetçisi ve solcu kimliğiyle öne çıkan Rifat el-Said'in kamuoyundaki imajının genel olarak olumsuz olduğunu söylemek mümkündür.

MECDİ AHMED HÜSEYİN

İşçi Partisi Başkanı

Mecdi Hüseyin 23 Haziran 1951'de doğmuştur. Babası Ahmed Hüseyin Genç Mısır Partisi'nin kurucusu, amcası Adil Hüseyin ise Mısır İş Partisi Eski Genel Sekreteri ve ünlü bir İslami düşünürdür. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden 1971 yılında mezun olmuştur. "İslam'da Siyasi Değişim Fikhi", "Surlar Arkasının Günlüğü", "Asrın Tağutu Amerika", "Sivil İtaatsizliğe İslami Bakış" gibi birçok eser kaleme alarak entelektüel kişiliğiyle ön plana çıkmıştır. 1978-1990 yılları arasında parlamento üyeliği yapmıştır. 1999'da Gazeteciler Sendikası Yönetim Kurulu üyesi ve Özgürlük Komisyonu raportörü olmuştur. Halen Mısır Halkı Dergisi Genel Yayın Yönetmeni'dir. Hüsnü Mübarek rejimini en sert ve cesurca eleştirenlerden biridir. Eski rejime muhalefeti ve eleştirilerinin sertliği ile Filistin halkıyla dayanışmasından ötürü pek çok kez tutuklanmıştır. İslamcı bir kimliğe sahip olan Mecdi Ahmed Hüseyin'in görüşleri aydın kesim tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Görüşlerinden taviz vermeyen bir kişiliğe sahip olması nedeniyle de İslami eğilimli çevrelerde etkili bir konuma sahiptir. Daha önce yapılan parlamento seçimlerinde kazandığı başarısı seçimlerin şeffaf olmamasına karşın Mısır kamuoyunda bir ağırlığı olduğu kanaatini uyandırmaktadır.⁷

7. <http://www.el-3amal.com/news/index.php>

HAMDİN SUBAHI

Onur Partisi Başkanı

Hamdin Subahi, Mısır'ın Kefr'eş Şeyh vilayetinin Baltim kentinde 5 Haziran 1954 senesinde dünyaya gelmiştir. 1977'de Kahire Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden mezun olmuştur. "Arap Dünyası'nda Basın" konusunda hazırladığı teziyle yüksek lisansını tamamlamıştır. Kahire Üniversitesi'nde Nasırcı düşünce forumunu kurmuştur. 1975-1976'da İletişim Fakültesi Öğrenciler Birliği Başkanlığı'na seçilmiştir. Daha sonra da Kahire Üniversitesi Öğrenciler Birliği Başkanı olmuştur. 1975-1977'de ise Mısır Öğrenciler Birliği Başkan Yardımcılığına seçilmiştir. İki dönem Mısır parlamentosunda milletvekilliği yapmış; Nasırcı Arap Partisi'nin kuruluşuna katkıda bulunmuştur. Eski Mısır rejimine karşı sert tutumlarıyla bilinen oldukça radikal muhaliflerdendir. Nasırcı-milliyetçi bir kimliğe sahip olan Hamdin Subahi, özellikle seçim bölgesi olan Baltim'de güçlü bir kamuoyu desteğine sahiptir. Ayrıca farklı kesimler de onun pek çok tutumunu desteklemektedir. Siyasi ve medyatik etkinliğinin güçlü olduğunu ve genel olarak halk nezdinde kabul gördüğünü söylemek mümkündür.⁸

8. <http://www.moheet.com/2011/09/20/%d8%ad%d9%85%d8%af%d9%8a%d9%86-%d8%b5%d8%a8%d8%a7%d8%ad%d9%8a/>

MUHAMMED MÜRSİ

Hürriyet ve Adalet Partisi Başkanı

1951'de el Şarkıyye vilayetinde doğmuştur. 1972'de Kahire Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nden mezun olmuştur. Yine Kahire Üniversitesi'nden yüksek lisansını, South California Üniversitesi'nde ise doktorasını tamamlamıştır. Akademik kariyerini sürdürerek California Üniversitesi'nde doçent olmuştur. El Zekazik Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nde Malzeme Mühendisliği Bölümü Başkanlığı yapmıştır. Devrim sonrası kurulan Özgürlük ve Adalet Partisi Başkanlığını yürüten Muhammed Mürsî, Müslüman Kardeşler Cemaati İrşad Bürosu üyesi ve cemaatin siyasi liderlerinden birisidir. 2000 yılında Müslüman Kardeşlerin desteğiyle parlamento üyesi seçilmiş ve Müslüman Kardeşlerin meclis grubunun sözcülüğünü yapmıştır. Parlamentonun en çalışkan üyelerinden biri olmuş ve 2000-2005 yılları arasında en iyi parlamenter seçilmiştir. 30 Nisan 2011'de Müslüman Kardeşler Şura Meclisi, onu cemaatin kurduğu Hürriyet ve Adalet Partisi Başkanı seçmiştir. Mürsî, Mısır genelinde önemli bir siyasi ve medyatik ağırlığa sahiptir. Zira Mısır'ın en güçlü partisinin başkanı konumundadır. Kendi vilayeti olan el Şarkıyye'de güçlü bir halk desteği vardır. Siyasi ağırlığının ve kamuoyu desteğinin hem kişisel faaliyetlerinden hem de Müslüman Kardeşlerin desteklediği bir partinin başkanı olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

NECİB ENESİ SAVİRS

Özgür Mısırlılar Partisi Kurucusu

17 Haziran 1955'te Suhac vilayetinde doğmuştur. Makine Mühendisliği alanında lisans eğitimi görmüş, İsviçre Kraliyet Teknoloji Enstitüsü'nde yüksek lisans yapmıştır. Mısır devrimi öncesi siyasi bir mevkide bulunmamıştır. Ancak sahip olduğu büyük maddi ve medyatik güç sayesinde perde arkasından siyasi kulvarlarda faaliyet göstermiştir. Çok pragmatik bir kişiliğe sahip olan Savirs, farklı ülkelerde sahip olduğu finans ve medya şirketleriyle bilinmektedir. Kendisi için Mısır'ın laikleştirilmesi için çalıştığı ve her türlü dindarlaşma görüntüsüne karşı savaş açtığı iddiaları gündeme getirilmiştir. İsrail'le açıkça güçlü ekonomik ilişkilere sahiptir. Kendisinin ve sahip olduğu cep telefonu şirketinin, İsrail çıkarları için istihbarat faaliyetleri yürüttüğü gerekçesi ile soruşturma geçirmiştir. Ancak Savirs tüm bu suçlamaları reddetmiştir. Bilinen ilk siyasi faaliyeti, laik arka plana sahip Özgür Mısırlılar Partisi'nin kurulması olmuştur. Kimileri bunu kapatılan eski iktidar partisini yeni bir yüzle pazarlama çabası olarak görmektedir. Laik ve liberal bir kimliğe sahip olan Necib Savirs'in sahip olduğu cep telefonu firması, İslami ritüellerle alay ettiği gerekçesiyle büyük boykot kampanyalarıyla karşı karşıya kalmıştır. Irak işgali sırasında Irak'ta ekonomik yatırımlara girişmiş ve Mısır halkının genelinin tepkisini üzerine çekmiştir. Bu nedenle Mısır halkının geneli nezdindeki imajı çok iyi değildir, ancak Mısırlı Kiptilerin çoğunluğu tarafından destek görmektedir.⁹

9. <http://www.facebook.com/topic.php?uid=203067832862&topic=12438>

EBU'L ALA MAZİ

Yeni Vasat Partisi Başkanı

Mısır'ın güneyindeki el Minye kentinde 3 Nisan 1958'de dünyaya gelmiştir. El Minye Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nden 1984'te mezun olmuştur. Ayrıca 2008'de Kahire Üniversitesi'nde hukuk dalında lisans eğitimini tamamlamıştır. Müslüman Kardeşler Cemaati eski liderlerindedir. Ancak daha sonra el Vasat Partisi'ni kurmak amacıyla cemaatten ayrılmıştır. Müslüman Kardeşler Cemaati, kurulacak olan yeni partinin müracaatının Mısır Siyasi Partiler Kurulu tarafından kabul edilmeyeceğini ileri sürerek bu siyasi girişime karşı çıkmıştır. Nitekim partinin kuruluş başvurusu da reddedilmiştir. 1995'ten beri Uluslararası Araştırmalar Merkezi Müdürü'dür. Aynı zamanda Mısır Kültür ve Diyalog Cemiyeti Yönetim Kurulu'ndadır. Ayrıca Müslüman-Hıristiyan Diyalogu Arap Grubu ve Arap-Avrupa ve Amerika Diyalog Grubu üyeliğini sürdürmektedir.

EYMEN ABDULAZİZ NUR

Yeni Yarın Partisi Başkanı

5 Aralık 1964'te el Dukhaliyye'de doğmuştur. Hukuk alanında lisans eğitimi görmüş ve aynı alanda doktora yapmıştır. El Vefd partisi eski üyesidir. Yeni Yarın (Ghad) Partisi'nin kurucusudur. Mısır parlamentosunda değişik dönemlerde milletvekilliği yapmıştır. Hüsnü Mübarek rejiminin radikal muhaliflerindendir. Yeni Yarın Partisi'nin kuruluşundaki vekâlet işlemlerinde hile yaptığı gerekçesiyle tutuklanmıştır. Kendisi bu suçlamaları reddetmiş ve bunların siyasi suçlamalar olduğunu savunmuştur. Daha önce tutuklanıp hüküm giydiği için hukuki yeterliliği olmamasına rağmen cumhurbaşkanlığına adaylığını açıklamıştır. Buna rağmen memnu hakları iade edilmemiştir. Liberal kimliğiyle bilinen Eymen Nur Mısır'da Krallık döneminin bitmesinden bu yana düzenlenen ve farklı adaylara fırsat tanınan ilk cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, 2005'te Hüsnü Mübarek'e rakip olmuştur. Mübarek lehine hile yapıldığı bilinen bu seçimlerde bir milyondan fazla oy almayı başarmıştır. Medyada ve siyasette büyük bir etkinliği vardır. Bununla birlikte cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aldığı oyların bizzat onun kendi oyları mı olduğu yoksa Hüsnü Mübarek'e tepki oyları mı olduğunu tespit etmek mümkün değildir.

B. CUMHURBAŞKANLIĞI MUHTEMEL ADAYLARI

MUHAMMED EL BARADEY

17 Haziran 1942'de Mısır'ın el Cize vilayetinin el Deki mahallesinde doğmuştur. Babası Mustafa el Baradey Mısır Barosu'nda görev almıştır. Kahire Üniversitesi Hukuk Fakültesinden 1962'de mezun olmuş, New York Üniversitesi'nde Uluslararası Hukuk alanında doktora yapmıştır. Mısır'ı BM nezdinde New York ve Cenevre'de temsil etmiştir. Eski Mısır Dışişleri Bakanı İsmail Fehmi'nin 1974'te yardımcılığını yapmıştır. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu Başkanlığına 1997'de seçilmiş ve iki dönem bu kurumun başkanlığını yürütmüştür. 2005'te Nobel Barış Ödülü'ne layık görülmüştür. Daha sonra Mısır'a dönerek siyasal faaliyetlere başlamış ve Değişim için Ulusal Cemiyet'i kurmuştur. Sakin, dengeli ve karizmatik bir kişi olarak değerlendirilmektedir. Hayatının çoğunu Batıda geçirdiği, dolayısıyla Mısır gerçekliğinden uzak kaldığına dair eleştirilerle karşı karşıya kalmaktadır. Muhalifleri cumhurbaşkanlığı adaylığının arkasında büyük devletlerin desteği olduğunu ileri sürmektedirler.

Ayrıca bazı çevreler Baradey'i, birçok gelişmekte olan ülkeyi nükleer silah elde etme rüyasından mahrum bıraktığı ve bunu küresel güçlerin çıkarları doğrultusunda yaptığı gerekçesi ile şiddetle eleştirmekte, özellikle Irak'ta yürütülen nükleer çalışmaların kesilmesine neden olmakla suçlamaktadırlar. Ayrıca Baradey, Mısır'ın toplumsal değerleriyle ve İslami kimliğiyle uyuşmadığı ileri sürülen Batılı liberal düşünceye sahip olmakla eleştirilmektedir.

Baradey, Mısır Cumhurbaşkanlığı makamına aday olduktan sonra, Batıdan önemli ölçüde destek gören liberal ve laik eğilimlerinin, dindar Mısır halkı tarafından kabul görmediğini görmüştür. Bunun için de siyasi söylemini değiştirip, dindarlara yakın davran-

maya ve Mısır seçmeninin kabulünü kazanmaya çalışmıştır. Görece liberal fikirlere sahip olan Baradey, bu suçlamalar karşısında bir cumhurbaşkanı olarak Mısır'da var olan her türlü siyasi oluşumla çalışabileceğini göstermek adına şu açıklamayı yapmıştır: "Toplumsal barış olmalıdır. Müslüman Kardeşler de siyasal sürecin bir parçası olmalıdır. Mısır toplumu, her şekliyle, etnik ve mezhebi gruplarıyla, Kıptisiyle, Müslümanıyla, Müslüman Kardeşleriyle, laikleriyle temsil edilmelidir. Hepimiz bu vatanın bir parçasıyız. Hepimiz toplumsal ittifaklar içerisinde olmalıyız. Ortak bir vizyon üzerinde anlaşmalı ve geleceğe birlikte yürümeliyiz."¹⁰

Liberal, laik, Mısır milliyetçisi bir kimliğe sahip olan El Baradey, hem Mısır'da hem de uluslararası camiada eski görevleri ve Nobel Barış Ödülü almış olması dolayısıyla önemli bir desteğe ve özellikle gençleri çevresine çeken bir karizmaya sahiptir.

ABDULMUN'İM EBU'L FUTUH

15 Eylül 1951'de Kahire'de doğmuştur. 1976'da Kahire Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olmuş, yine Kahire Üniversitesi'nde hukuk alanında lisans eğitimi yapmıştır. Hilvan Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden Hastane Yönetimi alanında yüksek lisans derecesi almıştır. 1973'te Kasr'ul Ayni Tıp Fakültesi Birliği Başkanı seçilmiştir. Daha sonra 1975'te Kahire Üniversitesi Öğrenciler Birliği Başkanı ve Mısır Üniversiteleri Öğrenciler Birliği Basın Komisyonu Sekreteri olmuştur. Ayrıca Müslüman Tabipler Örgütleri Birliği Genel Sekterliği yapmıştır. 20 seneden daha uzun bir süre Müslüman Kardeşler Cemaati İrşad Bürosu üyeliği yapmıştır. Mısır Devriminden kısa bir süre önce gerçekleştirilen İrşad Bürosu seçimlerinde bürodan ayrılmıştır. Devrim sonrası, bu dönemde cumhurbaşkanlığına aday göstermeyeceğini duyuran Müslüman Kardeşlerin kararına rağmen

10. http://ar.wikipedia.org/wiki/%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF_%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%B1%D8%A7%D8%AF%D8%B9%D9%8A ; El Baradey'e Halk Desteği Facebook Sayfası: <http://www.facebook.com/group.php?gid=123551066565>

cumhurbaşkanlığına adaylığını ilan etmesi sonrasında cemaatten istifaya zorlanmıştır. Şu anda Arap Tabipler Birliği Genel Sekreterliği görevini yürütmektedir. Mısır siyasi arenasındaki tüm taraflara yakın durmaya özen gösteren Ebu'l-Futuh siyasi zekâsıyla bilinmektedir.

Medya tarafından Mısır'daki İslami hareket, özellikle de ayrıldığı Müslüman Kardeşler içerisindeki yenilikçi kanat yanlısı olarak nitelendirilmektedir. İslamcı ve bağımsız kimliğiyle tanınan Ebu'l-Futuh Mısır'ın farklı bazı elit kesimlerin yanı sıra Mısır'ın genç kesimleri nezdinde de kabul görmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanması durumunda Mısır'ın hem Türkiye hem İran hem de Körfez ülkeleriyle dengeli ilişkiler kuracağını açıklamış ve bu ülkelerin tamamının Ortadoğu bölgesinin istikrarı için temel unsurlar olduğunu dile getirmiştir.

Ebu'l Futuh, hâlihazırda uzmanlardan oluşan bir ekibin kendisi için seçim programı hazırlamakta olduğunu duyurmuş, programın dört temel eksene odaklanacağını söylemiştir. Birincisi, Mısır'da özgürlüklerin güçlendirilmesidir. Bu, vatandaşların sendikalar ve sivil toplum örgütleri kurma ve görüşlerini farklı araçlarla ifade etme haklarını kapsamaktadır. İkincisi, Mısır toplumunda adalet çitasının yükseltilmesidir. Bu ise bağımsız bir yargının kurulması ve yargıçların onur ve bağımsızlıklarını koruyabilecekleri bağımsız yargı kadrolarının oluşmasıyla mümkündür. Üçüncüsü, eğitim ve bilimsel araştırmaya önem verilerek, desteklenmesidir. Dördüncüsü ise Mısır'daki yatırım olanaklarının özel olarak Arap ülkelerine, genel olarak da tüm yatırımcılara açılmasıdır.¹¹ Muhalifleri, onun toplumda bazı akımlar için (Kıptiler, solcular, laikler ve liberaller) kaygı nedeni olan Müslüman Kardeşlerdeki geçmişi nedeniyle Ebu'l Futuh'un Cumhurbaşkanlığının toplumda kutuplaştırıcı bir rol oynayacağını ileri sürmektedirler.

11. Abdulmun'im Ebu'l Futuh'un resmi web sitesi: <http://www.abolfotoh.net/2011-04-08-01-14-50.html>

MUHAMMED SELİM EL AVVA

22 Aralık 1942’de dünyaya gelmiştir. 1972’de Londra Üniversitesi’nde Karşılaştırmalı Hukuk alanında doktorasını tamamlamıştır. Uluslararası hukuk ve İslam hukuku alanlarında İslam dünyasındaki çeşitli üniversitelerde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Uluslararası Müslüman Âlimler Birliği eski Genel Sekreteridir. Mısır Kültür ve Diyalog Cemiyeti Yönetim Kurulu Başkanlığı yapmıştır. Müslüman–Hıristiyan Diyalogu Arap Grubu, Arap Dili Topluluğu üyesidir. Mısır Baş yargıç Vekilliği görevinde bulunmuştur. Körfez Ülkeleri Arap Eğitim Bürosu’nun 1979 – 1980 yılları arasında danışmanlığını yapmıştır. Dr. Muhammed Selim el-Avva, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde rekabetin itibar değil proje eksenli olması gerektiğini dile getirmektedir.

Cumhurbaşkanlığına aday olduğunu açıkladığı basın toplantısında tüm Mısırlıları siyasi faaliyetlere katılmaya çağırmıştır.¹² İslam düşüncesi konusunda ileri görüşlülüğü ve derinlikli analizleriyle bilinmektedir. Farklı toplumsal kesimler nezdinde kamuoyu desteğine sahip olduğu düşünülmektedir.

12. Selim el Avva’nın resmi web sitesi: http://www.el-awa.com/new2/main.php?pg=site_pages&act=biography

AMR MUSA

3 Eylül 1936'da Kahire'de dünyaya gelmiştir. 1957'de Kahire Üniversitesi'nden hukuk alanında mezun olmuştur. Deneyimli bir politikacıdır. 1990'da Mısır'ın BM Daimi Temsilcisi, 1991-2001 arası Mısır Dışişleri Bakanı, 2001–2011 arası Arap Birliği Genel Sekreteri olarak görev yapmıştır. Dışişleri Bakanı olarak Mısır halkı nezdinde destek ve kabul görmüştür. Ancak Arap Birliği Genel Sekreterliği dönemindeki duruşu eleştirilmiş ve mevcut Arap rejimlerini destekleyen pozisyonu hem Mısır halkı ve hem de Arap halklarıyla arasındaki mesafenin artmasına yol açmıştır. Özellikle Filistin davasına sahip çıkmamakla suçlanmıştır. Mısır halkı tarafından eski Mısır rejiminin temel direklerinden biri olarak görülmektedir. Laik ve ulusalcı kimliğiyle öne çıkan Amr Musa, Mısır elitleri ve özellikle de laik kesim içinde etkili bir konuma ve medya desteğine sahiptir. Ancak eski rejimle olan bağlantısı nedeniyle halk üzerinde etkinliği zayıftır.

Amr Musa, adaylığını açıkladıktan sonra geçmiş dönemin siyasi hatalarını göz önüne alarak toplumsal sorunları çözmek için çalışacağını söylemiştir. Müslüman Kardeşleri küçümsenmeyecek bir güç olarak nitelendirerek, cemaatin artık yasal olduğunu ve kamuoyu oluşturmada etkili olduğunu belirtmiştir. Amr Musa, dış politikanın değiştirilmesi, Mısır vatandaşlarının içeride ve dışarıdaki imajının iyileştirilmesi ve Mısır'ın eksen rolünün geri kazanılması üzerinde durmaktadır. Musa, Mısır'da bundan sonra seçilecek liderin süresi kaç yıl olursa olsun sadece bir kez başkanlık yapması gerektiğini ve bu süreçte başkanın reform ve değişim sürecine liderlik etmesi, ülkeyi istikrara kavuşturması gerektiğini savunmaktadır.¹³

Amr Musa'nın muhalifleri, onu eski rejimin adamlarından bir olarak görmekte, uzun yıllar Hüsnü Mübarek'e dışişleri bakanlığı yaptığını, yerel ve uluslararası meselelerin çözü-

13. http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B9%D9%85%D8%B1%D9%88_%D9%85%D9%88%D8%B3%D9%89;
<http://www.moheet.com/2011/09/20/%d8%b9%d9%85%d8%b1%d9%88-%d9%85%d9%88%d8%b3%d9%89/>

münde başarılı olamadığını söylemektedirler. Mısır'ın rolünün onun döneminde iyice azaldığını savunan muhalifleri, Arap Birliği Genel Sekreterliği döneminde de birliğin en dağınık ve pasif dönemini yaşadığını, karikatür bir oluşum haline geldiğini ve ciddi bir etkinlik göstermediğini dile getirmektedirler. Buna örnek olarak da, onun döneminde Sudan'ın bölünmesine, Lübnan parçalanmasına, Libya iç savaşının çıkmasına, Yemen'in silahlı iç çatışmaların eşliğine gelmesine ve İsrail'in Gazze'de katliam yapmasına karşın Amr Musa'nın açıklamada bulunmaktan başka bir şey yapamamasını göstermektedirler. Bu nedenle muhalifler tarafından Amr Musa'ya etkisiz bir sestten başka bir şey olmadığı vurgusu ile "el-Hancuri" (Boşboğaz) lakabı takılmıştır. Ayrıca Musa'nın "dönek" olduğu, başlarda Mübarek'in tekrar başkanlığa aday olmasını destekleyen ve oyunu şahsen Mübarek'e vereceğini belirten açıklamalarına karşın devrimin başarısının kesinleşmesi üzerine devrimi desteklediği muhaliflerince dile getirilmektedir.

HAZIM SALAH EBU İSMAIL

1961'de Kahire'de doğmuştur. El- Ezher ulemasından ve Müslüman Kardeşlerin önde gelen isimlerinden Şeyh Salah Ebu İsmail'in oğludur. Kahire Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Ebu İsmail, şu ana kadar adaylığını ilan etmiş en genç cumhurbaşkanı adaydır. Kendine özgü karizması ile bilinen İslamcı bir entelektüel ve kanaat önderidir. Hukukçu kimliğiyle ve İslam düşüncesi, siyaset ve diğer güncel dini sorunlarla ilgili olarak halkın dikkatini çeken fikirleriyle tanınmaktadır. Müslüman Kardeşler Teşkilatı'nın Mısır'daki eski tanınmış simalarındandır. Müslüman Kardeşler onu iki kez Mısır parlamento seçimlerinde aday göstermiş ve her seferinde de adaylığı Hüsnü Mübarek rejimi tarafından hileli bir şekilde veto edilmiştir. Bağımsız olarak çeşitli siyasi faaliyetlere katılmıştır. Mısır Avukatlar Sendikası'nda raportörlük görevinde bulunmuştur. 2005'te sendika meclisi üyesi seçilmiştir. İnsanlarla diyalog kurma ve onları etkileme konusunda yeteneklidir. Hem İslami akımlar hem de halkın diğer bazı kesimleri tarafından sevilmektedir.

C. TOPLUMSAL KANAAT ÖNDERLERİ

MUHAMMED BEDİ' ABDULMECİD SAMİ

Müslüman Kardeşler Cemaati Genel
Mürşidi

7 Ağustos 1943'te Mısır Deltası'ndaki Büyük Mahalle kentinde doğmuştur. Lisans diplomasını 1965 senesinde Kahire Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi'nden almıştır. Beni Suveyf Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi'nde öğretim üyesidir. Mısır Enformasyon Genel Kurulu'nun 1999'da yayınladığı Arap Bilim Ansiklopedisi'ne göre yüz büyük Arap bilim adamından birisidir. İki dönem boyunca Veteriner Hekimler Genel Sendikası Genel Sekreterliği yapmıştır. Yine bir dönemliğine Sağlık Sendikaları Birliği Sandığı Sekreteri olmuştur. Müslüman Kardeşler İrşad Bürosu eski üyesidir. Daha sonra 16 Ocak 2010 yılında Müslüman Kardeşler Genel Mürşidi olarak seçilmiştir. Bedi', kurduğu diyaloglarda diplomatik diliyle öne çıkmaktadır. İlimli söylemleriyle çevresindekileri kuşatabilme gücüne sahiptir. Müslüman Kardeşlerin başkanı konumunda olması ona hem medya hem de siyaset alanında dünya çapında büyük bir bilinirlik ve etkinlik kazandırmaktadır. Müslüman Kardeşlerin hem devrim öncesi hem de devrim sonrası büyük bir halk desteğine sahip olması nedeniyle pek çok analist, cumhurbaşkanı adaylarının ancak Müslüman Kardeşler ile uzlaşarak başarılı olabileceğini öngörmektedir.

TARIK EL BİŞRİ

Anayasa Değişikliği Komisyonu Başkanı

1933 yılında Kahire'de doğmuştur. Babası Mısır Temyiz Mahkemesi başkanıdır. Büyük dedesi Ezher Şeyhliği görevinde bulunmuştur. 1953'te Kahire Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Mısır Devlet Konseyi Bakanı eski Başyardımcılığı ile Fetva ve Yasama Umumi Cemiyeti Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. "Mısır'da Siyasi Hareket", "Demokrasi ve Nasırcılık", "İslam ve Arap Milliyetçiliği" gibi yayımlanmış eserleriyle entelektüel camiada tanınmış bir şahsiyettir. Yargıçlık görevinde bulunması nedeniyle siyasi faaliyetlerde bulunmamıştır. 2011 yılı Şubat ayında Askeri Yüksek Konsey tarafından Mısır devrimi sonrası Mısır anayasasını değiştirmekle sorumlu olan komisyona başkan olarak atanmıştır. Aynı zamanda İslamcı bir düşünür olan Tarık el-Bişri'nin Mısır elitleri nezdinde büyük bir saygınlığı vardır. Kamuoyunda yüksek düzeyde kabul görmektedir. İslamcı bir düşünür olmasına rağmen tüm taraflara eşit mesafede durmaya özen göstermektedir.¹⁴

14. <http://www.facebook.com/ElBishry>; <http://www.tark-bishry.com/>

SAFFET HİCAZI

Muhafazakar Kanaat Önderi

21 Nisan 1963'te Kefr'uş Şeyh vilayetinde doğmuştur. Babası Ezher Üniversitesi'nin tanınmış âlimlerindendir. İskenderiye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunudur. Fransa'da Dijon Üniversitesi'nde Hadis ve Hadis İlimleri alanında uzmanlık yapmıştır. Yine aynı üniversitede mimari planlama alanında yüksek lisans, teoloji ve karşılaştırmalı dinler alanında doktora yapmıştır. Mısır Vakıflar Bakanlığı'na bağlı olarak imam hatiplik görevinde bulunmuştur. Dar'ul Ensar İslami Çalışmaları'nın Genel Sekreteri'dir ve Kuran ve Sünnet Araştırmaları İlmi Topluluğu üyesidir. 25 Ocak devrimi sırasında yıldızı parlamıştır. Tahrir Meydanı'nda gösterilere katılmış, protestolara açık bir şekilde destek vermiştir. Daha önce resmi olarak siyasi bir görevde bulunmadıysa da İslamcı kanaat önderi sıfatıyla siyasi faaliyetler yürütmektedir ve kamuoyu nezdinde güçlü bir karizması vardır ve medya desteğine sahiptir. Mısır halkının farklı kesimleri tarafından kabul görmeye birlikte, liberal ve laik kesimler kendisine karşı mesafelidir.

MEMDUH HAMZA

Siyasi Aktivist

1947'de Dimyat vilayetinde doğmuştur. 1970'de Mühendislik Fakültesi'nden mezun olmuştur. Londra Üniversitesi ve Wales Üniversitesi'nde makine mühendisliği alanında lisansüstü eğitim almıştır. Londra'da uzman ve danışman mühendis olarak çalışmıştır. 1984'te Süveyş Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'ne öğretim üyesi olarak atanmış ve 1992'de profesör olmuştur. Siyasi aktivitelerinin çoğunu devrim öncesinde ve üniversite eğitimi döneminde gerçekleştirmiştir. 1968'de Mühendislik Fakültesinin Öğrenciler Birliği Başkanlığı yapmıştır. Yine aynı yıl hükümetle müzakere için parlamentoya giden heyete başkanlık etmiştir. Laik ve liberal bir kimliğe sahip olduğu için İslamcı eğilime sahip olan çevrelerle sürekli bir tartışma içindedir. Radikal laik eğilimleri kamuoyunca çok fazla desteklenmemekte ve taraftar bulmamaktadır.

MUHAMMED HASANEYN HEYKEL

Gazeteci-Yazar

21 Eylül 1923 yılında Kahire’de dünyaya gelmiştir. 1970’te Ulusal İrşad Bakanı olarak atanmıştır. Aynı zamanda El Ahram Kurumu ve Gazetesi Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini bu dönemde dönemin Devlet Başkanı Cemal Abdunnasır’ın kararıyla korumuştur. Nasır’la çok güçlü ilişkilere sahip olmuş ve Nasır tarafından kendisine tüm resmi kurumların belgelerine erişme imkânı tanınmıştır. Bu özelliğinden dolayı Hür Subaylar Devrimi sonrası Mısır tarihinin kara kutusu olarak nitelendirilmektedir. Abdunnasır dönemi ideologu ve güçlü savunucusu olarak da ün yapmıştır. Ayrıca sahip olduğu ayrıcalığı kullanarak pek çok kitap kaleme almış ve Arap dünyasının yakın tarihi ile ilgili en çok eser veren yazarlar arasına girmiştir. Heykel, dünyadaki karar mekanizmaları ve liderleri nezdinde çok geniş bir iletişim ağına sahiptir. Telif, yazma, belgeleme ve toplumsal iletişim kanalları kurma konusundaki becerisi sayesinde bu günkü şöhretine sahip olmuştur. Farklı eğilimlere sahip elitler nezdinde saygın bir yeri vardır. Müslüman Kardeşlerin en fazla baskı, işkence ve tutuklamalara maruz kaldığı Nasır dönemindeki konumu nedeniyle Müslüman Kardeşlerle ilişkileri hep soğuk ve mesafeli olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASİ PARTİLER VE OLUŞUMLAR

A. GELENEKSEL SİYASİ PARTİLER

Mısır'daki siyasi partiler, kuruldukları tarihten 25 Ocak 2011 devrimine kadar geçen süre zarfında ülke siyasetinde kayda değer bir rol oynamamışlardır. 11 Şubat 2011 tarihinde Hüsnü Mübarek devrildikten sonra, bu geleneksel partilerden bazıları yeniden teşkilatlanma ve siyaset yelpazesi içinde varlık gösterme çabası içine girmişlerdir. Özellikle yeni kurulan partiler göz önüne alındığında sahip oldukları örgütlü teşkilat yapılarını ve siyasi tecrübelerini bir avantaja çevirerek Mısır siyaseti içinde varlık göstermek için çalışmaktadırlar. Bu partilerin en önemlilerinden bazıları şunlardır.

HİZBU'L-AMELİ'L-İSLAMÎ / İSLAMİ İŞÇİ PARTİSİ

1978'de Sosyalist bir parti olarak kurulup daha sonra muhafazakar (İslami) bir partiye dönüşmüştür. 2000 yılı Mayıs ayında parti başkanlığı konusundaki anlaşmazlıklar nedeniyle parti faaliyetleri dondurulmuştur. Muhafazakâr kimliğiyle tanınan bu partinin en önemli şahsiyetleri arasında Mecdi Hüseyin gelmektedir. Hüsnü Mübarek rejimine en sert muhalefet eden partidir. Muhalefetteki sertliği, mevcut lideri Mecdi Hüseyin'in şahsından kaynaklanmaktadır. Hüseyin, Mısır rejimi ve devrik liderini açıkça eleştirmiş; Mübarek'i işbirlikçilik ve vatana ihanetle suçlamıştır.

Dış politikada da kendine özgü bir bakış açısı geliştiren parti, İsrail'i Mısır ve Filistin halkının açık düşmanı olarak kabul etmektedir. Amerika ve Batı ülkeleri ise İslam'a ve Müslümanlara komplo kuran düşmanlar olarak görülmektedir. İran'la ilişkilere ise sıcak bakılmakta, bir İslam devleti ve Ortadoğu'nun eksen ülkelerinden birisi olması nedeniyle olumlu ilişkiler kurulması gerektiği savunulmaktadır. Özellikle R. Tayyip Erdoğan dönemindeki Türkiye'ye yönelik yaklaşımları oldukça pozitifdir. Devrim öncesinde var olan bir parti olması nedeniyle, rejimin bir parçası olarak algılanmaktadır ve geniş halk kitlelerine ulaşamadığı için de kamuoyu üzerindeki etkinliği zayıf kalmaktadır.¹⁵

15. <http://elshaab.org>

HİZBU'L-ARABİYYU'D- DEMOKRATİYYU'N-NASİRÎ / ARAP DEMOKRAT NASIRCI PARTİ

Siyasi bir parti olarak yaptığı ilk kuruluş başvurusu Mısır Siyasi Partiler Kurulu tarafından reddedilmiştir. Ancak daha sonra yapılan itiraz üzerine Yüksek İdare Mahkemesi'nin 19 Nisan 1992'de aldığı kararla kurulmuştur. Mısır'daki ulusalcı Nasırcı akımı temsil etmektedir. Samih Aşur partinin önde gelen şahsiyetidir. Bununla birlikte, liderlik konusundaki tartışmalardan dolayı parti içinde kriz yaşanmaktadır. Özellikle bazı kesimler tarafından partinin mevcut başkanı eski rejimin adamlarından biri olarak görülmektedir.

Parti tarafından İsrail ile ilişkilerde normalleşme reddedilmekte ve İsrail, Mısır'ın stratejik düşmanı sayılmaktadır. Amerika ve Batı'nın Ortadoğu'daki hegemonyalarına karşı çıkılmasına rağmen, bu duruş söylemden öteye geçmemektedir. İran ile ortak çıkarlara dayalı doğal ilişkilerin geliştirilmesinin gerektiğine inanılmaktadır. Mevcut Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin Arap meselelerine verdiği önem nedeniyle, parti genelinde Türkiye hakkında olumlu bir kanaat hâkimdir. Kamuoyundaki zayıf etkisine rağmen medyada ve siyasi arenadaki etkinliği daha fazladır.¹⁶

16. <http://www.al-3araby.com/>

HİZBU'L-CEBHETİ'D- DEMOKRATİYYE / DEMOKRATİK CEPHE PARTİSİ

Üsame el Gazali Harb tarafından Mayıs 2007'de kurulmuştur. İdeolojik olarak liberal bir eğilime sahiptir. Dr. Üsame el Gazali Harb, partinin en önde gelen şahsiyetidir. Dr. Harb, "Uluslararası Politika Dergisi" isimli bir yaygın organına başkanlık yapmakta ve El Ahram Siyasi ve Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde uzman olarak çalışmaktadır. Kendisi Hüsnü Mübarek döneminde iktidar partisinde liderlik yapmıştır. Ancak Mübarek döneminde, kendi ifadesine göre, partide hiçbir olumlu değişim sağlayamadığı gerekçesiyle istifa etmiştir. Laik ve liberal bir kimliğe sahip olan Harb, muhafazalar (İslami) siyasi kesimleri sert şekilde eleştirmekte ve onlarla sıklıkla siyasi tartışmaların içine girmektedir. Genel başkanlığı bıraktıktan sonra yerine eski Genel Sekreter Said Kamil geçmiş, kendisi de partinin onursal başkanı sıfatını almıştır. Partinin önde gelen şahsiyetlerinden diğeri radikal laiklik vurgusu yapan yazarlardan Sekine Fuad'dır. Fuad, bazı dinî çevreleri küçümseyen tavrı nedeniyle kamuoyunun büyük kesimi ve özellikle de muhafazalar (İslami) kesimlerin tepkisini çekmiştir.

Demokratik Cephe Partisi, İsrail'i devlet olarak tanımakla birlikte onu Ortadoğu barışı açısından tehdit kaynağı olarak görmekte; Filistinliler ve Filistin Devletine ilişkin de Arap dünyasındaki yaygın, geleneksel bakış açısını paylaşmaktadır. ABD'yi dünyanın tek kutbu olarak görmekte, İran'la ilişkileri ise reddetmektedir. Türkiye'nin Arap meselelerine ilişkin tavrını beğenmekte ve Araplardan da benzer tavırlar geliştirmelerini istemektedir. Laik-liberal eğilimleri nedeniyle muhafazakar kamuoyunda büyük bir ağırlığı yoktur.

HİZBU'T-TECEMMUİ'L- VATANİYYİ'T-TAKADDUMİYYİ'L- VAHDEVÎ / ULUSAL İLERLEMECİ BİRLEŞTİRİCİ TOPLULUK PARTİSİ

Halid Muhyiddin tarafından 1976'da kurulmuştur. İdeolojik eğilim olarak sosyalist bir kimlik taşımaktadır. Rifat Said bu partinin öncü şahsiyetidir. Hüsnü Mübarek'in iktidarda kaldığı süre zarfında Mısır rejimine yakın durmuştur. Bu dönemde Parti Başkanı, Mısır Şura Meclisi'nde görev almıştır. Parti liderinin eski rejimi desteklemesi nedeniyle pek çok kişi partiden istifa etmiştir. Parti İsrail'i stratejik düşman olarak görmektedir. Amerika ve Batıyla ortak çıkarlara dayalı ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini dile getirmekte ve bir bağımlılık ilişkisini kabul edilemez bulmaktadır. İran ile Şiileştirme politikalarına başvurmaması şartıyla ortak çıkarlara dayalı doğal ilişkiler kurulması gerektiğini savunmaktadır. Türkiye'nin Arap meselelerine yaklaşımı beğeni ile karşılanmaktadır.¹⁷

17. <http://www.al-3araby.com/home>

HİZBU'L-AHRARİ'L- İŞTİRAKIYYİNE'L-MISRÎ / MISIR ÖZGÜR SOSYALİSTLER PARTİSİ

Mısır'da siyasi parti kuruluşuna izin verilen yılda, 1977'de kurulmuştur. İdeolojik eğilimi itibariyle liberal sosyalist bir kimlik benimsemiştir. Partinin genel sekreterliğini Abdusselam el Vahati yapmaktadır. Mısır'da 1977'de ilk muhalefet gazetesini çıkaran parti olarak bilinmektedir. Parti, 12'den fazla gazete ve dergi yayınlamıştır. 1980'lerde muhafazalar (İslami) siyasi gruplar ile ittifaka girerek, parlamentoda 25 koltuk elde etmiştir. Parti Merkez Yönetim Kurulu, Mısır devrimine başından beri muhalefet etmiş olan ve kapatılan Devlet Güvenlik Kurumu'ndan talimat almakla suçlanan başkanları Hilmi Salim'i görevden almıştır

Parti, İsrail'i Mısır ve Filistinlilerin düşmanı olarak kabul etmektedir. Amerika ve Batı dünyasının ülkelerin içişlerine karışmasına şiddetle karşı çıkmaktadır. İran'la iyi ve ortak çıkarlar üzerine kurulu doğal ilişkilerin kurulması gerektiğine inanmaktadır. Türkiye hakkında da mevcut hükümetin Arap meselelerine verdiği önem itibariyle olumlu kanaat hâkimdir. Kamuoyundaki etkinliği zayıftır.¹⁸

18. Partinin Facebook Sayfası: <http://www.facebook.com/topic.php?uid=176629677208&topic=19368>

HİZBU'L-VEFDİ'L CEDİD / YENİ VEFD (DELEGASYON) PARTİSİ

Enver Sedat döneminde çok partili hayata geçilmesiyle birlikte 4 Şubat 1978'de kurulmuştur. Kraliyet döneminde iktidarda bulunan eski Vefd Partisi'nin uzantısı olarak yapılanmıştır. İdeolojik eğilimi itibarıyla liberal bir kimlik benimseyen partinin lideri Seyyid el Bedevi'dir. Diğer partilerle olumlu ilişkileri vardır. Müslüman Kardeşlere bağlı Hürriyet ve Adalet Partisi'yle seçim ittifakına girmiştir. Ancak daha sonraları bazı gerekçeler ileri sürerek bu ittifaktan ayrıldığını ilan etmiştir. Parti isminin Mısır'ın en köklü tarihsel partisiyle aynı olmasından dolayı bilinirliği fazladır.

Partinin önemli uluslararası meselelere bakışı ise şöyledir: İsrail'in varlık hakkını tanımlamakla birlikte, İsrail tarafından Filistinlilerin devlet kurma hakkının tanınması talep edilmektedir. ABD ve Batı ile Mısır'ın içişlere karışmaması şartıyla düzeyli ve istikrarlı ilişkilerin kurulabileceği savunulmaktadır. İran'la iyi ve ortak çıkarlar zemininde doğal ilişkilerin kurulmasının gerekliliğine inanılmaktadır. Türkiye'nin Arap meselelerine dair ortaya koyduğu politikalar takdirle karşılanmaktadır. Kamuoyundaki ağırlığı zayıftır ancak medyada ve siyasi arenada etkinliği yüksektir.¹⁹

19. Partinin Facebook Sayfası: <http://ar-ar.facebook.com/Alwafdparty>

B. YENİ SİYASİ PARTİLER

25 Ocak 2011 devrimi sonrası farklı siyasi-dini aktör ve akımlar kimliklerini ve programlarını siyasi partiler yoluyla ifade etmeye başlamıştır. Dini hareketler ve cemaatlerin daha önceleri siyasal bir oluşum halinde teşkilatlanmasının önündeki katı yasal engellerin ortadan kalkmasıyla birlikte bu çevreler hızlı bir şekilde partileşme sürecine girmişlerdir. Mısır'daki başlıca İslami oluşumlar Müslüman Kardeşler ve özellikle son 30 yıl içinde hızla yükselen ve halk arasında yayılma istedadı gösteren Selefi gruplardır. Selefi gruplar Cemaat-i İslamiye olarak tanınan akımın hinterlandı içinde yer almaktadırlar.

HİZBU'L-HURRIYYE VE'L-ADALE / HÜRRIYET VE ADALET PARTİSİ

6 Haziran 2011'de kurulmuştur. Partinin başkanı Muhammed Mursi'dir. Parti Genel Başkan Yardımcısı olan İsam el İryan Müslüman Kardeşler İrşad Bürosu eski üyesi ve Mısır Tabipler Sendikası Sekreteridir. İryan, Mısır'da Müslüman Kardeşlerin en fazla kabul gören isimlerindedir. Eski rejime muhalefeti nedeniyle pek çok kez tutuklanmıştır. İlimli Kıpti bir düşünür olan Dr. Refik Habib, Partinin diğer başkan yardımcısıdır. İslam Medeniyeti Projesi'nin en önemli savunucularındandır. Kıpti olmasına rağmen İslam medeniyetini savunan onlarca eseri vardır. Parti'nin Genel Sekreteri olan Dr. Muhammed Said el Ketatini İrşad Bürosu eski üyesidir ve 2005'te Müslüman Kardeşlerin parlamento grubu başkanlığını yapmıştır.

Hürriyet ve Adalet Partisi Müslüman Kardeşlerin siyasi kolu olarak kabul edilmektedir. Parti yönetimi de bu partinin kamuoyu tarafından "Hürriyet" ve "Adalet" isimlerini taşıyan başka partilerden kolayca ayırt edilmesi için Müslüman Kardeşler Teşkilatının siyasi kolu olarak tanınmasını ve bilinmesini istemektedir. İç politikadaki tutumları cemaatin genel tarihsel tutumlarıyla paralellik göstermektedir. Aşamalı reform sürecine inanmakta ve halkların bilinçlenmesiyle eş zamanlı olarak köklü reformlara gidilmesini savunmaktadır.

Partinin önemli uluslararası meselelere bakışını kısaca şöyle özetlemek mümkündür: İsrail'in meşruiyetini kabul etmemektedir. İsrail'in Filistinlilere yönelik politikalarını sürekli olarak gündeminde tutarak eleştirmektedir. ABD hegemonyasını ve Mısır'ın içişlerine

karışmasını reddetmektedir. Batı dünyasının Arap ülkelerine özellikle de İslam dünyasına yönelik izledikleri politikalara muhalefet etmektedir. Hürriyet ve Adalet Partisi, İran'ı Ortadoğu'da eksen ülkelerden biri olarak kabul etmekte ve tarafların ortak çıkarları ve işbirliğine dayalı doğal ilişkileri savunmaktadır. İran'ın direkt yahut dolaylı olarak Arap Dünyası ve Mısır'a her türlü hegemonya kurmasına karşıdır. İran'daki İslami yönetim biçimini ideal İslami model olarak kabul etmemekte ve mesafeli durmaktadır.

Türkiye'nin takip ettiği dış politikayı genel anlamda beğenmektedir. Özellikle Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Arap dünyasına ilişkin söylemleri büyük kabul görmektedir. Mısır'ın Türkiye ile ortak din, medeniyet ve tarihi paylaştığına ve iki halkın dost olduğuna inanılmaktadır. Parti, AK Parti'nin tüm tutumlarını onaylamanın zorunlu olmadığını düşünmekte ve AK Parti tecrübesinin tüm detaylarıyla Mısır'da tatbik edilemeyeceğini vurgulamaktadır. Yeni kurulmuş bir parti olmasına rağmen Mısır'daki en güçlü partidir. Parti, Müslüman Kardeşlerin seksen yılı aşkın siyasi ve toplumsal tecrübesine dayandığı için geniş bir halk desteğine sahiptir.²⁰

İhvan'ın seçim programı dört bölümden oluşmaktadır. Acil meseleler olarak nitelendirilen ilk bölümde ülkenin içinde bulunduğu zor koşullara kısa vadede çözüm getirmeye amaçlayan öncelikler belirlenmiştir. Bunlardan ilki Mısır'ın güvenlik yapısına yeni bir vizyon getirmeye amaçlayan güvenlik sektörü reformudur. Güvenlik aygıtı içerisinde bulunan ve öldürme, işkence, rüşvet gibi suçlara bulaştığı kanıtlanmış personelin görevine son verilmesi, bunlardan daha az ciddi suçlara karışmış olanların kamuya ilişkisi olmayan başka işlere kaydırılması, haksız sebeplerle görevlerinden uzaklaştırılmış olan yetkililere yeniden görev verilmesi ve bunun yanı sıra polis teşkilatının insan hakları eğitiminden geçirilmesi güvenlik reformu kapsamında öne çıkan başlıklardır.

Acil olarak çözülmeyi bekleyen ikinci mesele, Mısır ekonomisinin iç ve dış kaynak sorunlarını çözecek bir vizyon geliştirmektir. Bu noktada en önemli öncelikler ülkenin buğday ve pamuk gibi stratejik ürünlerde kendi kendine yetmesini sağlamak, KOBİ'leri aktif hale getirmek, zekat sistemini canlandırmak ve sosyal yardım sistemini genişletmek, özel fonları aktive etmek ve bunları merkezi denetleme kurumunun gözetimine tabi tutmak, şu an 4 milyar Mısır Cüneyhine tekabül eden ihracat teşviklerini yeniden düzenlemek ve artırmak, petrol ve gaz ihracatını düzenleyen anlaşmaları yeniden düzenlemek şeklinde öne çıkmaktadır. Bunların yanı sıra özelleştirmeler, rekabet kanununun tekelleşmeye daha ağır cezalar getirecek şekilde yeniden düzenlenmesi, ücret düzenlemeleri de diğer ekonomik düzenlemeler arasında bulunmaktadır.

20. Parti'nin Resmi Sitesi: <http://www.hurryh.com/>, Parti'nin Facebook Sayfası: <http://ar-ar.facebook.com/7oria.we.3adala>

Öncelikli meseleler başlığında öne çıkan diğer bir konu ise yolsuzluktur. İhvan'a göre yolsuzlukla mücadelenin en etkili yolu bağımsız, güçlü ve adil bir yargı sistemi kurmak, insanları yolsuzlukla mücadele konusunda bilinçlendirmek, basını bu konunun üstüne gidebilmesi için özgür kılmak, yerel düzeyde bilgi alma ve araştırma komiteleri kurarak yerel yetkililerin hesap verebilirliğinin sağlanmasıdır.

Programın ikinci kısmı siyasi reform ve özgürlüklere ayrılmış durumdadır. İhvan'ın öngördüğü siyasi reform, devletin karakteristiği, siyasi sistemin yapısı ve kendi programlarında belirledikleri temel siyasi prensiplere dayanmaktadır. Bu noktada Şer'i hukuku referans alan modern, demokratik ve sivil bir devlet inşa etmek İhvan'ın en önemli siyasi önceliği olarak ortaya çıkmaktadır. ÖAP Şer'i ilkelere dayanan kanunların parlamento tarafından yasalaştırılması gerektiğini savunurken, bu kanunların anayasaya uygun olup olmadığını gözetecek bir anayasa mahkemesinin kurulmasının önemine işaret etmektedir. İnanç özgürlüğüne özel bir önemin atfedildiği programda FJP Müslüman olmayanların dini ve ailevi konularda kendi kurallarını uygulamakta özgür olacaklarını belirtmektedir. Bu konuda devlet tüm vatandaşlarının inanç özgürlüğünü ve ibadet yerlerinin güvenliğini garanti altına almakla yükümlüdür. Hukukun üstünlüğü temelinde hiçbir vatandaş din, inanç ve etnik farklılıkları nedeniyle ayrımcılığa uğrayamaz.

Yasama, yürütme ve yargı erkleri arasında güçlü bir kuvvetler ayrılığı ilkesini benimseyen ÖAP, Mısır'ı anayasal bir sivil devlet olarak nitelendirmektedir. Siyasi sistem parlamenter sistemdir. Devletin başı devlet başkanı olup, bu sıfatla Mısır'ın bütünlüğünü temsil eder. Başbakan ise yürütmenin başında hükümetin ve parlamentonun işleyişinden sorumludur. Bu noktada İhvan'ın siyasi sisteme yönelik temel aldığı prensipler şöyledir:

- Özgürlük, eşitlik ve fırsat eşitliği (dini özgürlükler, ifade özgürlüğü, siyasi parti ve sivil toplum örgütü kurma özgürlüğü, toplanma ve gösteri özgürlüğü, sendika üyeliği özgürlüğü vb.)
- Yargının bağımsızlığı
- Serbest ve adil seçimler
- Hesap sorulabilirlik
- Vatandaşların haklarının ve milli bütünlüğün korunması

İhvan'ın hükümet programının dördüncü bölümünü sosyal adalet oluşturmaktadır. Bu anlamda yoksulluk ve işsizlikle mücadele, enflasyonun düşürülmesi, temel kamu hizmetleri olan eğitim, sağlık ve ulaşımın sağlanması, işçi ve köylülerin yaşam standartlarının artırılması, sokak çocukları, dilenciler gibi sosyal problemlere pratik çözümler bulunması, emekli ücretlerinin artırılması, vergi sisteminin yeniden düzenlenmesi, zekât ve vakıf gibi sosyal yardım sistemlerinin geliştirilmesi, yolsuzlukla mücadele edilmesi ve

milli kaynakların Mısır'a fayda sağlayacak şekilde kullanılması İhvan yetkililerinin başlıca sosyal adalet politikasını oluşturmaktadır.

İnsani, ekonomik, kentsel ve üretim kalkınması gibi dört ana unsurdan oluşan entegre kalkınma modeli, programın dördüncü bölümünü oluşturmaktadır. Piyasa ekonomisi modelini benimseyen İhvan liderleri güçlü bir özel sektörün varlığının önemine değinmektedirler. Geniş bir özelleştirme programı hazırlayan İhvan, ilaç, gıda ve enerji sanayi gibi stratejik önemi bulunan sektörlerin özelleştirme dışında tutulması gerektiğini belirtmektedir. Bunun dışında özelleştirmeler saydam ve kamu yararı esas tutularak gerçekleştirilecektir. Yerli girişimcilere öncelik verilecek olan özelleştirme sürecinde İhvan'ın öngördüğü diğer önemli reform çalışması, rekabet kanununa ilişkindir. Bunun dışında ekonomi programının diğer önemli bir unsurunu tasarruflar oluşturmaktadır. Bu anlamda devletin maddi değeri olan ve iş adamlarına ya da yabancı güçlere değerinden daha az bir ücret karşılığında tahsis edilen ya da satılan milli kaynakların kullanımını düzenleyen kontratlar revize etmesi en önemli önceliklidir.

Son olarak Mısır dış politikasının anlatıldığı beşinci bölümde Mısır'ın bölgesel bir güç olduğu tezinden hareketle Arap devletleri, Afrika devletleri, Müslüman ülkeler ve uluslararası ilişkiler olmak üzere dört ayrı düzeyde ülkenin dış politika öncelikleri sıralanmaktadır. Mısır'ın bölgede vuku bulan gelişmelere kayıtsız kalamayacağını vurgulayan program, ülkenin aktif bir diplomasiyle Arap ve Müslüman dünyasında eski saygı duyulan pozisyonunu yeniden kazanması gerektiğini belirtmektedir. İsrail için Siyonist entite ifadesi kullanılırken, İsrail Mısır'ın güvenliğine en büyük tehdit olarak gösterilmektedir. İsrail ile Mısır arasında yapılmış olan anlaşmaların yeniden gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye ile yeni dönemde yakın ilişkiler geliştirilmesi ve Necmettin Erbakan hükümeti döneminde kurulan D8'in yeniden aktif bir hale getirilmesi vurgusu diğer dikkat çeken öncelikler arasında yer almaktadır. Ayrıca kendi kendine yeten ve dış yardımlara bağımlı olmayan bir Mısır hedefi, Amerika ile ilişkilerin daha adil bir düzeyde yürütülmek istendiğini göstermektedir. Ancak bu Washington ile ilişkileri kesmek anlamında yorumlanamaz. Nitekim İhvan, Amerika ile ilişkileri güçlendirmek istediklerini programda açıkça vurgulamıştır.

HİZBU'L-MISRİYYİNE'L-AHRAR/ ÖZGÜR MISIRLILAR PARTİSİ

Liberal ve laik eğilimlere sahip olan işadamı Necip Savirs tarafından 2 Nisan 2011 tarihinde kurulmuştur. Edebiyatçı Cemal el Ğitani, şair Ahmed Fuad Necm, yönetmen Halid Yusuf ve Faruk el Baz (ABD Boston'da Uzay Araştırmaları Müdürü) partinin önde gelen isimleri arasındadır. Laik yapıda bir devlet yapısını düşüncesi yaymaya çalışmaktadır. Partinin kurucusu, kuruluş amaçlarından birinin, Müslüman Kardeşlere karşı mücadele etmek olduğunu söylemektedir. Savirs'in İslam öğretileri hakkındaki olumsuz ifadelerinden dolayı son zamanlarda birçok kişi partiden istifa etmiştir. Savirs, demokratik de olsa İslamcılara yeni anayasanın hazırlanma sürecinde her hangi bir rol tanıyacak her türlü öneriye şiddetle karşı çıkmaktadır. İsrail'e karşı partinin belirli bir tutumu yoktur.

Partinin kurucusu ve başkanı Savirs, Türkiye'yi Müslüman laik bir yönetim modeli olarak görmekte ve Müslüman Kardeşler iktidara geldiğinde Türkiye'deki modele göre hareket ederse, onların yönetimini kabul edeceğini söylemektedir. Partinin güçlü bir halk desteği bulunmamakla birlikte Mısırlı Kiptilerin büyük oranda desteğine sahiptir. Bazıları Özgür Mısırlılar Partisini, Kıptilerin siyasi yüzü olarak görmekte parti ise bu nitelendirmeleri reddetmektedir.²¹

21. Parti'nin resmi sitesi: <http://almasreyeenalahrrar.org/>, Parti'nin Facebook Sayfası: <http://www.facebook.com/almasreyeenalahrrar>

HİZBU'L-VASAT / VASAT PARTİSİ

Kuruluş düşüncesi 1970'li yıllardaki İslamcı Öğrenci Hareketi liderlerinden bir grup ile İslami akıma bağlı çeşitli sendika yöneticilerine dayanmaktadır.

Çoğunluğu Müslüman Kardeşler Cemaati üyelerinden olan bu partinin lider ve kurucu kadrosu, 1996 yılında Müslüman Kardeşlerden ayrılarak bu siyasi oluşumun içinde yer almışlardır. Partinin resmen kurulması için defalarca yaptıkları müracaatlar Mübarek iktidarı tarafından reddedilmiştir. Ancak devrim sonrası, 19 Şubat 2011'de yaptıkları müracaatın kabul edilmesinin ardından parti resmen kurulmuştur. Vasat Partisi'nin başkanı Ebu'l Âla Mazi' Mısır Mühendisler Sendikası eski liderlerindedir. İslami Hareket konusunda çeşitli eserleri vardır. Daha önceleri Müslüman Kardeşler içinde aktif olarak yer almıştır. Ancak bugün Müslüman Kardeşlerle anlaşmazlıklar yaşamakta ve cemaatle medya üzerinden sıklıkla tartışmalara girmektedir. Partinin diğer bir ileri geleni olan İsam Sultan da Müslüman Kardeşler içinde önemli konumlarda yer almıştır. Hukuk fakültesi mezunudur ve Vasat Partisi'nin siyasi çalışma izni alma amacıyla yürüttüğü hukuki mücadelenin başını çekmiştir. Medyada güçlü bir etkinliği vardır.

İslami bir vizyona göre siyasi aktivitelerini sürdürdüğünü dile getiren Vasat Partisi, bazı görüşleriyle laik kesimlere yakın olmakla beraber bu kesimin görüşlerinin bazılarını temelden karşıdır. Müslüman Kardeşler ile farklılık ve ayrılıklarını öne çıkarma konusunda çaba gösteren parti liderlerinin cemaate karşı yaptıkları açıklamalar Mısır medyasında çokça yer bulmaktadır.

Parti yönetimi, Filistinlilerin İsrail işgaline karşı her türlü yolla direnişini desteklemekte ve başkenti Kudüs olan bağımsız bir devlet kurma haklarının olduğunu savunmaktadır. Vasat Partisi tarafından ABD ve Batıyla ilişkiler zorunlu görülmemekte ancak Mısır'ın bağımsız karar alması ve hiçbir eksene tabi olmaması savunulmaktadır. Mısır kamuoyunda geniş bir desteğe sahip değildir. Bunun en büyük nedenlerinden biri Hüsnü Mübarek rejimi döneminde uygulanan siyasi baskılar sonucu diğer birçok parti gibi kamuoyunda taban oluşturmaya fırsat bulamamış olmasıdır.²²

22. Parti'nin resmi sitesi: <http://www.alwasatparty.com/>

HİZBU'L-KERAME / ONUR PARTİSİ

Mısır devrimi sonrası 28 Ağustos 2011'de kurulmuştur. Geçmişi 1997 yılına dayanmaktadır ancak o tarihten rejim yıkılana kadar siyasi parti olmak için yapmış olduğu tüm başvuruları reddedilmiştir. Nasırcı kimliğiyle bilinen Hamdin Subahi partinin genel başkanıdır. Parti, genel başkanla özdeşleşmiş bir yapıdadır. Diğer partilerle iyi ilişkilere sahiptir. Parti İsrail'i Mısır ve Filistinlilerin düşmanı olarak görmektedir. ABD ve Batının Mısır'ın içişlerine karışmalarına karşı çıkmaktadır. Türkiye'nin son dönemlerde uygulamış olduğu politikardan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Kamuoyundaki ağırlığı zayıftır. Kurucu başkanın kişisel etkinliği partinin kurumsal faaliyetlerinin önüne geçmiştir.

HİZBU'N-NUR / NUR PARTİSİ

Mısır'da son otuz yıldan beri kırsal kesim üzerindeki etkinlikleri artan ve kendilerini selefi olarak tanımlayan çevrelerin önde gelen liderlerinden birisi olan İmad Abdulğaffar tarafından kurulmuştur. Kendisini muhafazakâr İslamcı olarak tanımlayan İmad Abdulğaffar aynı zamanda söz konusu çevrenin kanaat önderidir. Daha önceleri hiç bir siyasi faaliyetin içerisinde yer almamıştır. Hatta devrim öncesinde siyasi faaliyetleri haram, bidat ve vakit kaybı olarak değerlendirmiştir. Devrim sonrasında Selefi akım yanlıları tarafından kurulmuş olmasına rağmen partinin seleflerin tüm kesimlerini temsil ettiğini söylemek zordur. Çünkü Selefi akımlar bazı ortak hususlar ve birbirine benzer dini söylemlere rağmen kendi aralarında bir bütünlük içerisinde değillerdir. Buna karşın, Selefi akımlara yakın olan ve onlar adına ortaya çıktığını söyleyen ve kimi kuruluş aşamasında olan başka partiler de olmasına rağmen Nur Partisi, tüm selefi gurupların teveccühünü kazanarak Hürriyet ve Adalet Partisinden sonraki en büyük parti olarak görülmektedir. Etkinlikleri çoğunlukla muhafazakâr dindar çevrelerde yoğunlaşmakla birlikte tabana yayılmakta olan bir eğilimi temsil etmektedir.

Nur Partisi, İsrail'i ortadan kaldırılması gereken bir düşman olarak görmektedir. Bunun için de farklı bir strateji izlenmesi gerektiğini söylemektedir. ABD ve Batıyı faydasından daha çok zararı olan bir aktörler olarak kabul etmektedirler. İran'ın politikalarını Şiilik ekseninde değerlendirerek Şiileri, mümkün olan tüm yöntemlerle mücadele edilmesi gereken bidatçiler olarak görmektedirler. Şeriati benimsemekte, Türkiye'nin laik bir devlet ve laikliğin de İslam'ın karşıtı olduğunu söylemekte ancak Başbakan Erdoğan'ın Araplara ilişkin tutumunu beğeniyle karşılamaktadırlar.

HİZBU'L-ĞADI'L-CEDİD / YENİ YARIN PARTİSİ

Siyasi bir parti olarak kuruluş başvurusu Mübarek döneminde Mısır Siyasi Partiler Kurulu tarafından peş peşe üç defa reddedilmiştir. Ancak Batı dünyasından gelen tepkiler yüzünden 27 Ekim 2004'te resmi olarak kurulmasına izin verilmiştir. Kendisini liberal ve laik olarak niteleyen Eymen Nur bu partinin genel başkanıdır. Eymen Nur, 2005 yılında gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Hüsnü Mübarek'e rakip olarak ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı da parti ön plana çıkmış ve Eymen Nur bir milyondan fazla oy alarak bu seçimi ikinci sırada tamamlamıştır. Hüsnü Mübarek rejimi bu partinin kendisi için gerçek bir rakibe dönüşmesinden endişe ederek hukuk dışı yöntemlere başvurmuş ve partiyi içerisinden çökertmeye çalışmıştır. Bunun sonucunda parti ikiye bölünmüş, rakip tarafa yasallık verilirken, Eymen Nur'u destekleyen partinin diğer kanadına partileşme hakkı tanınmamıştır. Eymen Nur, protesto sürecinde etkin şekilde yer almıştır. Mısır devriminin başarıya ulaşmasından sonra yeniden gerekli olan hukuki izinleri alan parti faaliyetlerine başlamıştır.

Yeni Yarın Partisi, İsrail-Filistin meselesinde 1967 sınırlarının esas alınması gerektiğini söylemekte ve İsrail'in varlık hakkını tanımakta, ancak onunla ilişkilerin normalleşmesine bu aşamada karşı çıkmaktadır. ABD ve Batı dünyasıyla iyi ilişkilere sahip olması ve desteklenmesi nedeniyle parti başkanı Eymen Nur, bazı çevrelerce açık bir şekilde Amerika'nın adamı olmakla suçlanmıştır. Kendisi bu iddiaları reddetmiştir. Türkiye'nin Arap dünyasına yönelik ilgisi ve sorunlara yaklaşım tarzı beğenilmektedir. Kamuoyundaki ağırlığı zayıftır. Parti kurucusu olarak Eymen Nur'un etkinliği, başkanlığını yaptığı partinin etkinliğinden çok daha fazladır.

EL HİZBU'L-MISRİYYU'D- DEMOKRATİYYU'L-İCTİMÂÎ / SOSYAL DEMOKRAT MISIR PARTİSİ

23 Mart 2011'de Mısır devrimi sonrası kurulmuştur.

İdeolojik eğilim olarak liberal sosyalist bir kimlik benimsemiştir. Partinin genel başkanı olan Muhammed Ebu'l Ğar uluslar arası düzeyde tanınan bir tabiptir. Aynı zamanda Değişim için Ulusal Cephe'nin liderlerinden birisi ve 9 Mart Reform Hareketi'nin kurucusudur. Tanınmış iktisatçı Hazım el Biblavi, BM eski Genel Sekreter vekili ve Sosyal İşler eski Bakanı ve diplomat Mirfet el Tilavi partinin ileri gelen şahsiyetleridir. Kamuoyunda partinin hissedilir bir ağırlığı yoktur ancak partinin Dr. Muhammed Ğanim gibi ileri gelen şahsiyetleri kamuoyunda saygınlığa ve kişisel desteğe sahiptirler.²³

23. <http://www.facebook.com/Egysdp>

C. PARTİ DIŞI SİYASİ PLATFORMLAR

HAREKETU 6 APRİL/6 NİSAN GENÇLİK HAREKETİ

Protestolarda öne çıkan 6 Nisan Hareketi'nin temelleri, 2007 sonunda Ahmed Mahir ve Ahmed Salah tarafından bir sanayi bölgesi olan el-Mahalle el-Kübra'daki işçilerin 6 Nisan 2008'de yapmayı planladıkları greve destek vermek amacıyla Facebook'ta bir grup kurmaları ile atılmıştır. Grubun işçilere destek çağrısı beklenenin üzerinde bir karşılık bulmuş, 6 Nisan 2008'de düzenlenen greve binlerce kişi katılırken diğer muhalif grupların da desteği sağlanmıştır. Hareket, grev ve ardından gelen gösteriler sırasında sosyo-ekonomik reform taleplerinin yanı sıra siyasi değişim yönündeki talepleri de güçlü şekilde dile getirerek dikkat çekmeyi başarmıştır. İlk defa Mübarek'in devrilmesini talep eden pankartlar burada açılmış, o gün Mübarek'in resimleri yırtılmış, kameralar önünde çignenmiştir. Ücretlerin artırılması, sağlık, eğitim, ulaşım gibi kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi, yolsuzluğun, siyasi yozlaşmanın, polis şiddetinin, işkencenin, keyfi göz altılarının sona erdirilmesi ve adil bir yargı sisteminin kurulması talepleri hareketin temel gündemini oluşturmuştur.²⁴ 2008 grevi, grubun adını daha geniş kitlelere duyururken, destekçilerinin artması ile birlikte 6 Nisan Hareketi, greve giden işçilere destek grubu olmaktan öteye geçerek siyasi taleplerin de dile getirildiği muhalif bir gençlik koalisyonuna dönüşmüştür. Bununla birlikte grubun bir siyasi parti olmadığı, her hangi bir siyasi partiyle de bağlantısı bulunmadığı, sadece Mısır'da özgürlük ve değişim isteyen insanların toplandığı bir platform olduğu, kurucuları tarafından özellikle vurgulanmıştır.²⁵ 6 Nisan Hareketi, Facebook üzerinden 25 Ocak günü sokaklara çıkma çağrısı yapan grupların başında gelmektedir. Hareketin açık bir ideolojik kimliği olmasa da söylemlerinde liberal eğilim ağırlık kazanmaktadır. Devrim sonrasında hareket üyeleri arasında tartışmalar yaşanmış, bazı üyelerin işbirlikçilikle ve yabancı finansman almakla suçlanması akabinde hareketten kopmalar olmuştur.²⁶

24. Marina Ottaway and Amr Hamzawy, "Protest Movements and Political Change in the Arab World," *Policy Outlook Carnegie Endowment for International Peace*, January 28, 2011, s.2-3.

25. Samantha M. Shapiro, "Revolution, Facebook-Style," *New York Times*, January 22, 2009.

26. <http://shabab6april.wordpress.com/>

HAREKETU KIFAYE / KİFAYE HAREKETİ

Hüsnü Mübarek'in bir kez daha cumhurbaşkanı olmasını istemeyen, mevcut seçim sisteminin ve anayasanın değişmesini talep eden toplumun farklı kesimlerinden muhalif hareketlerin 2004 yazında birleşmesi ile "Kifaye" (Artık Yeter) hareketi doğmuştur. Kendini "Değişim Hareketi" olarak tanımlayan hareketin üç yüzden fazla kurucusu ve yürütücüsü arasında her kesimden entelektüeller, sosyalistler ve muhafazakarlar yer almıştır. Protestoların örgütlenmesinde önemli rol oynayan Kifaye hareketi ile birlikte artık sokaklarda rejimi doğrudan eleştiren sloganlar da duyulmaya başlamıştır. Kifaye Hareketi, kendi fikirlerini ifade etmek ve halkla buluşmak için Mısır'ın değişik bölgelerinde gösteriler düzenlemiştir. 2005'te Kifaye'nin gösterilerinde ilk defa bir tabu yıkılarak Hüsnü Mübarek istifaya çağırılmıştır. Bu nedenle de sürekli olarak devlet güvenlik birimleriyle sorun yaşamışlardır. Bu süreçte Kifaye Hareketi sadece Mısır'da değil, tüm Arap dünyasında özgürlüklerin korunması, ekonomik sorunlar, yoksulluk ve yolsuzluk ile mücadele konularında bir bilinç oluşmasında etkili olmuş ve 2004'ten itibaren tüm ülkeyi saran işçi grevlerine destek vermiştir. 25 Ocak'ta Facebook'tan Twitter'a sosyal paylaşım ağları üzerinden Mısır halkını sokağa çıkmaya çağırırken, hareketin daha önceki protestolardan sahip olduğu tecrübe ve hali hazırda geniş bir kitle tarafından takip ediliyor oluşu gösterilerin başarıya ulaşmasında etkili olmuştur.

Daha sonraları Kifaye Hareketi içerisinde bazı istifalar ve bölünmeler olsa da bu durum hareketin niteliğini etkileyecek düzeyde olmamıştır. Çünkü bu hareket bir örgütten daha çok bir topluluk hareketi olma ve toplumla buluşma hedefini gerçekleştirmeye çalışmıştır. Ulusal medya düzeyinde etkinlikleri olmasına rağmen, geniş halk kitlelerine ulaşma ve onlar arasında güçlü bir etki sağlama konusunda yetersiz kalmışlardır. Gösterilerin başarısına rağmen kamuoyundaki ağırlığı zayıftır ve daha çok seçkinler topluluğu olarak görülmektedir.²⁷

27. http://www.egypt.com/top4/kefaia_opposition.asp

EL-CEM'İYYETU'L-VATANİYYE Lİ'T-TAĞYÎR / DEĞİŞİM İÇİN ULUSAL BİRLİK

Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu eski Başkanı Muhammed el-Baradei'nin, Şubat 2010'da Mısır'a gelerek otuz kadar muhalif politikacı, aydın ve aktivisti bir araya getirmesi ile kurulan liberal bir harekettir.²⁸ Değişim için Ulusal Birlik farklı ideolojik eğilimlerden gelen grupların olağanüstü halin kaldırılması, iktidarda verasetin engellenmesi ve yargı bağımsızlığı gibi ortak taleplere odaklanmıştır. Bu dönemde anayasa değişmediği sürece 2011'deki cumhurbaşkanlığı seçiminde aday olmayacağını açıklayan Baradei, halkı bu haliyle Mübarek'in hâkimiyetini devam ettirecek olan parlamento seçimlerini protesto etmeye çağırmıştır.²⁹ Ancak birlik bu dönemde, hiçbir talebini gerçekleştirememiş ve Mısır muhalefet çevrelerinde elit bir hareket olarak kalmıştır. Bu hareket, Nobel Barış Ödülü sahibi Dr. Muhammed el- Baradei'le ilişkilendirildiği için medya çevrelerinde geniş yer bulmuştur. Topluluğun lideri ve koordinatörü olan Dr. Mustafa Abdulcelil'in yanı sıra medya dünyasının önde gelen simalarından Hamdi Kandil, Yahya el-Cemel, Eymen Nur ve Müslüman Kardeşlerin aktif mensuplarından biri olan Dr. Said el-Ketatini, Değişim için Ulusal Birliğin önde gelenleri arasında yer almaktadırlar.³⁰

28. "Profile of Mohammed ElBaradei" *Carnegie Guide to Egypt's elections*, <http://egyptelections.carnegieendowment.org/2010/09/27/profile-of-mohammed-elbaradei>

29. Christopher Dickey, "One Man Versus the Mubaraks," *Newsweek*, April 20, 2010.

30. <http://www.taghyeer.net/>

İ'TİLAFU ŞEBABU'S-SEVRA / DEVİRİM GENÇLERİ KOALİSYONU

Bu koalısyon 25 Ocak devrimi sırasında Kahire'deki Tahrir Meydanı gösterilerine katılanlar tarafından kurulmuştur. İçerisinde 6 Nisan Hareketi, Müslüman Kardeşler Gençliği, Kifaye Gençliği ve diğer gruplar yer almıştır. İttifak, devrim sırasında Mısır'daki medya kurumlarıyla iyi ilişkiler kurmuş, böylece gün yüzüne çıkmış ve medya etkinliği sayesinde de siyasi arenada önemli aktörlerden biri haline gelmiştir. Diğer gençlik ittifakları gibi bu grup içerisinde de devrim sonrasında bölünmeler yaşanmış, üyeler birbirlerine ve dışarıdakiler de üyelere çeşitli suçlamalar yöneltmişlerdir. Müslüman Kardeşler de kendilerini bu hareket içerisinde temsil eden üyelerinin üyeliğine cemaatin kararlarına uymadıkları gerekçesiyle son vermiştir.³¹ Son zamanlarda rolü gittikçe azalmıştır. Zira koalısyon liderleri farklı siyasi projeler içine girmiştir.

31. <http://www.facebook.com/Revolution.coalition>

E'T-TEHALUFU'D- DEMOKRATİYYU MİN ECLİ MISR / MISIR İÇİN DEMOKRATİK İTTİFAK

Devrim sonrası Mısır'da kurulmuş partiler arası bir ittifaktır. Başlangıçta 18 siyasi parti, geçiş sürecine ilişkin açık ortak bir vizyon oluşturmak amacıyla bu ittifaka katılmıştır. İlk toplantı Müslüman Kardeşlerin Hürriyet ve Adalet Partisi'nin Genel Merkezi'nde yapılmış; Mısır siyasi arenasında etkin olan el Vefd Partisi, el Tecemmu Partisi, Nasırcı Parti, Demokratik Cephe Partisi, Onur Partisi, Demokratik Nesil Partisi, Özgür Mısır Partisi, en Nur Partisi, el Ğad Partisi, Çalışma Partisi gibi önemli partiler bu toplantıya katılmışlardır.

İttifak, önemli noktalarda uzlaşmış, yeni anayasa için bağlayıcı olmasa da yol gösterici nitelikli üst ilkeler belirlemiştir. Devletin sivilliği, yargının bağımsızlığı, toplumsal adalet, ekonomik istikrar, devletin toplumsal himaye ve gözetim rolünü yerine getirmesi, her düzeyde Arap ülkelerinin birbirleriyle ortak çalışmasının güçlendirilmesi, ortak çıkarlar ve işbirliği üzerine kurulu Araplar arası ve uluslararası ilişkiler yaklaşımının benimsenmesi, Nil Havzası ülkelerine ayrı bir önem verilmesi, İran-Türkiye ile bölgenin geleceği konusunda geniş çaplı görüşmeler yürütülmesi ve İsrail'le barış sürecinin gözden geçirilmesi gibi hususlar üzerinde uzlaşa sağlanmıştır.

İttifak, başlangıçta gözle görülür bir gelişme kaydetmiş, pek çok parti bu ittifaka girmiş, ancak seçimlerin yaklaşması ve aday belirleme sürecinin başlamasıyla birlikte şiddetli tartışmalar yaşanmış, ittifak içerisinde bölünmeler olmuştur. Bu bölünmelerin en bilineni, el Vefd partisi ile Nasırcı partinin aday sayısında Hürriyet ve Adalet partisi ile yaşadıkları anlaşmazlık sonucu ittifaktan ayrılmasıdır. Diğer partiler de bu ayrılmadan etkilenmiş, ittifak içinde bölünme yaşamış ve selefi eğilime sahip olan Nur Partisi de ittifaktan ayrılmıştır.³²

32. <http://www.egarida.com/>; <http://www.aljazeera.net/NR/exeres/FDB01E91-C948-4D25-9E4E-B173FFD3C044.htm>; <http://mcdialogue.org/vb/showthread.php?t=152486>

EL-KÜTLETU'L-MISRİYYE / MISIR OLUŞUMU

Mısır Devrimi sonrası kurulan bir diğer siyasi partiler arası ittifaktır. 14 partiden oluşmaktadır. 15 Ağustos 2011'de kurulmuştur. Bazıları bu ittifakın, Hürriyet ve Adalet Partisi'nin başını çektiği Mısır için Demokratik İttifak'a karşı kurulduğunu savunmaktadır. Nitekim Mısır Oluşumu'nun önde gelen isimlerinden birisi de laik Özgür Mısırlılar Partisi ve kurucusu olan Kıpti işadamı Necip Savirs'dir.

Bu oluşum genel olarak İslami eğilimlere karşı olan siyasi partileri içerisinde barındırmaktadır. Özgür Mısırlılar Partisi, Tecemmu Partisi, Demokratik Cephe Partisi, Mısır Demokratik Toplumsal Partisi, Özgür Mısır Partisi gibi laik çizgideki partiler bu oluşumun içerisinde yer almışlardır. Ancak seçim listelerinin hazırlanmaya başlanmasıyla birlikte hızlı bir şekilde bu oluşumdan da kopmalar olmuştur. Bu ittifak, Mısır için Demokratik İttifak'a göre daha zayıf görüntü vermektedir.³³

33. <http://www.youm7.com/News.asp?NewsID=476711>

TEHALUFU MISR FEVKE'L-CEMÎ / MISIR HERKESİN ÜSTÜNDEDİR İTTİFAKI

Seçim listelerinde partilerin sahip olacakları oranlara ilişkin yaşanan çeşitli anlaşmazlıklar sonucu Mısır için Demokratik İttifak içerisinde çıkmış bir ittifaktır. Şu anda bu ittifak içerisinde 15 siyasi parti ve hareket bulunmaktadır. Bunlardan bazıları el Vasat Partisi, el Kerame Partisi, Modern Mısır Partisi, Ümmet Partisi, Nasırcı Parti, Demokratik Halk Partisi, Mısır Arap Partisi, Toplumsal Barış Partisi'dir. Bu partilerin çoğunun bilinen bir toplumsal tabanı yoktur. Seçim öncesi yapılan seçim ittifakları içindeki en zayıf ittifak olarak kabul edilmektedir. Bu oluşum sadece bir seçim ittifakı olarak ortaya çıkmıştır ve diğer oluşumlar gibi siyasi olarak kurulup daha sonra bir seçim ittifakına dönüşmüş değildir.³⁴

34. <http://digital.ahram.org.eg/Policy.aspx?Serial=668987>.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİNÎ AKIMLAR

A. CEMAATU İHVAN-I MÜSLİMİN / MÜSLÜMAN KARDEŞLER

1. Tarihsel Arka Plan

Müslüman Kardeşler Cemaati 1924 yılında Osmanlı hilafetinin ilgasından sonra İslam dünyasında meydana gelen otorite boşluğunu doldurmaya yönelik olarak Hasan el Benna tarafından 1928 yılında Mısır'ın İsmailiye şehrinde kurulmuştur. Benna'nın tanımıyla, bir hayır cemiyeti olmadığı gibi sınırlı amaçları olan bir siyasal parti ya da yerel bir örgüt de değildir. Mısır'daki ahlaki yozlaşmaya karşı İslami ilkelere dayalı, adil ve ahlaki bir toplum oluşturmak amacıyla yola çıkmış bir harekettir.³⁵ Kısa sürede halk içinde destek bulan Müslüman Kardeşlerin 1931 yılında üç olan şube sayısı, 1938'e geldiğinde ülke çapında 300'e ulaşmış ve Mısır'ın önemli muhalif gruplarından biri haline gelmiştir. Bununla birlikte erken gelen bu güçlü konum aynı zamanda hareketin rejim tarafından sürekli bir tehdit olarak algılanıp bastırılmaya çalışılmasını da beraberinde getirmiştir. Bu dönemde Hasan el-Benna defalarca tutuklanmış, hareketin yayınları toplatılmış, toplantıları yasaklanmış ve gazetelere örgüt hakkında yayın yapma yasağı gelmiştir. Buna karşı 1940'lar boyunca büyümeye devam eden hareketin şube sayısı, 1948 yılında 2000'e ulaşmış üye sayısı ile bir milyonu aşmıştır. Savaş sonrası yıllarda Müslüman Kardeşlerin sosyal faaliyetleri daha geniş kitlelere ulaşmaya başlamış, hareket, hastaneler, klinikler, okullar ve küçük imalathaneler kurmaya yönelmiştir.³⁶

1942 yılından itibaren Ürdün ve Filistin'in doğu bölgelerinde yayılmaya başlayan cemaatin organize ettiği tugaylar Filistin topraklarında 1948 yılına kadar aktif olarak savaşmıştır. O dönem, Mısır'daki partilerin çoğunun askeri kanadı bulunmaktadır. İhvan Tugayları, dönemin Arap orduları içerisinde başarılı olan askeri birlikler olarak anılmaktadır. Bu durum, büyük devletleri özellikle de İngiltere'yi tedirgin etmiş, Mısır yönetimine yapılan baskılar sonucunda Müslüman Kardeşler Cemaati dönemin Mısır Başbakanı Muhammed Fehmi Nukraşi tarafından tüm şubeleri ile birlikte kapatılmıştır. Bu kararda İngiltere'den gelen baskılar kadar sosyal faaliyetleri ile geniş bir halk kitlesine ulaşan İh-

35. Albert Hourani, *Arap Halkları Tarihi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1997, s.406.; Cook, a.g.e., s.43.

36. "History of the Muslim Brotherhood in Egypt," *Ikhwan Web*, <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=799>

van'ın Mısır içinde paralel bir devlet haline geldiği düşüncesi de etkili olmuştur.³⁷ Başbakan Nukraşı'nın bir suikasta kurban gitmesinin ardından İhvan, bu suikasttan sorumlu tutularak Filistin cephesinde savaşmakta olan birçok mensubu dâhil olmak üzere geniş çaplı bir tutuklama ile karşı karşıya kalmıştır. Hasan el Benna 12 Şubat 1949'da uğradığı suikast sonucu hayatını kaybetmiştir. O dönem halk arasında, Kral Faruk bu olaydan sorumlu tutulmuş ve başbakanının ölümüne bu şekilde karşılık verdiği yorumları yapılmıştır.³⁸

1952'de Hür Subaylar darbesinin başındaki isimlerle yakın ilişkide olan cemaat, bu sürecin başarılı olmasına katkı sağladıysa da devrimde doğrudan rol oynamamıştır. Devrim sonrasında gücünü paylaşmak istemeyen ordu, İslami bir düzen isteyen Müslüman Kardeşlerle kısa süre içinde görüş ayrılığına düşmüştür. Müslüman Kardeşler 1954'te Nasır'a gerçekleştirilen bir suikast girişiminden sorumlu tutulmuş ve Nasır yönetimi tarafından sert önlemlerle bastırılmıştır. Bu dönemde hareketin pek çok üyesi hapse atılmış, toplama kamplarına gönderilmiş, işkence görmüş ve diğer ülkelere sığınmışlardır. Enver Sedat'ın 1970'de başa geçmesi ile birlikte Müslüman Kardeşler üzerindeki baskı göreceli olarak azalmıştır. Bu dönemde toplama kampları kapatılarak, aşamalı olarak tutuklu bulunan örgüt üyeleri serbest bırakılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte Müslüman Kardeşlerin yasadışı konumu değiştirilmemiş, ancak varlığını sürdürmesine de tolerans gösterilmiştir. Hareketin sistem içindeki bu pozisyonu Mübarek dönemi boyunca da devam etmiştir. Bütün bu engellemelere karşın hareket bu dönemde güçlenmiş ve üye sayısını artırmıştır.

Nasır döneminin yıkıcı etkisi, hareketin fikri temellerinde ve politikalarında da değişimlerin yaşanmasında etkili olmuştur. Güçlü bir halk desteğine sahip olan Müslüman Kardeşler, demokratik seçim sürecine dâhil olma çabasına girmiştir. Mısır'da parlamento seçimleri büyük ölçüde muhalefetin katılımına kapalı olmakla birlikte 1984'te Müslüman Kardeşlerin Vefd Partisi içinde aday göstermesine izin verilmiştir. 1987'de örgüt bu sefer İşçi Partisi ile ittifak yapmıştır. Her iki seferde de Müslüman Kardeşlerle ittifak yapan partiler, bütün diğer muhalif partilerin toplamından daha çok oy almıştır. 1991'de gerçekleşen Körfez Savaşı'na Mısır'ın verdiği destek Mübarek'e karşı tepkileri artırmıştır. 1992'de Mısır'da yaşanan deprem sonrasında Müslüman Kardeşlerin yürüttüğü faaliyetler sonrası hareketin halk içindeki popülaritesi yükselmiştir. 1992'de on yıllık zımnî bir işbirliğinin ardından Mısır hükümeti, hem Mısır Halk Meclisi'nde hem de ülkenin itibarlı meslek örgütleri içinde belirgin bir siyasi güç kazanan Müslüman Kardeşleri zayıflatmak çabası içine girmiş ve Mısır devleti ile hareket arasında beş yıl süren düşük yoğunluklu

37. a.g.e.

38. Cemal İyd, *Haritatu'l-Harekati'l-İslamiyye fi Mısır*, s.33-35; Muhammed Moro, *el-Hareketu'l-İslamiyye fi Mısır*, s. 154-165; Takriru'l-Haleti'd-Diniyye fi Mısır, *Merkezu'l-Ahram li'd-Dirasati's-Siyasiyye ve'l-Istraticyye*, Mısır-1995.

bir mücadele dönemi yaşanmıştır.³⁹ 1995 ve 1996 yıllarında çok sayıda hareket üyesi bir kez daha tutuklanmış ve seçimlere girmesi yasaklanmıştır.

2000 seçimlerinde bağımsız adaylar gösterme imkânına kavuşan Müslüman Kardeşler, mecliste 17 sandalye kazanmışlardır. Bütün engellemelere rağmen elde edilen göreceli seçim başarısının ardından, 2004 yılında Muhammed Mehdi Akif önderliğinde başlatılan "reform girişimi" örgütün siyasi evriminde önemli bir köşe taşıdır. İlk defa hareket kamuoyuna ülkeyi yönetmek için en iyi sistemin özgür ve adil seçimlerle daha çok oy alan partinin iktidara geldiği parlamenter sistem olduğunu açıklamıştır.⁴⁰ 2005 seçimlerine reform rüzgârı ile giren Müslüman Kardeşler, önekilere göre daha adil ve özgür bir ortam sunan seçimlerde 454 sandalyeden 88'ini kazanarak önemli bir başarı elde etmiştir. Müslüman Kardeşlerin bu başarısı Mübarek rejimini tedirgin ederken, 2010 seçimleri öncesinde hareket bir kez daha baskı ile karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde hareketin pek çok üyesi tutuklanmış, çeşitli sindirme politikalarına maruz kalmıştır. Bu baskı Müslüman Kardeşler içinde karşılığını bulmuş, hareket içinde reform yanlısı Muhammed Habib karşısında Muhammed Bedii liderlik seçimlerini kazanmıştır.⁴¹ 2010 seçimlerinin ilk turunda Müslüman Kardeşlerin bağımsız adaylarının tek bir sandalye bile kazanamaması, usulsüzlük iddialarını beraberinde getirirken hareket diğer muhalefet partileri ile birlikte seçimlerin ikinci turunu boykot etmiştir.

2011 yılının başlarında Hüsnü Mübarek'in yönetimi terk etmek zorunda kaldığı protestoların ardından Müslüman Kardeşler, siyasi alanda faaliyet göstermek için Hürriyet ve Adalet Partisini kurmuş ve parti ilk günlerden itibaren Mısır'ın en güçlü partisi olarak anılmaya başlamıştır. Müslüman Kardeşlerin Genel Mürşidi olan Dr. Muhammed Bedi', Genel Mürşit Yardımcısı olan Hayrat eş Şatır ve İrşad Bürosu Sorumlusu Dr. Mahmud İzzet cemaatin bugün öne çıkan şahsiyetleridir.

Müslüman Kardeşler Cemaati Genel Mürşid Yardımcısı olup cemaat içerisinde planlama ve eğitimden sorumludur. Cemaatin "esas beyni" şeklinde nitelendirilmektedir. 1950 doğumludur. İskenderiye Üniversitesi'nden 1974 yılında mühendis olarak mezun olmuştur. El Mansure Üniversitesi'nde yüksek lisans yapmıştır.

39. Cook, a.g.e, s. 28.

40. Mubadira al-Ikhwan al-Muslimin houl Mabadi al-Islah fi Misr [The Initiative of the Muslim Brotherhood regarding Principles of Reform in Egypt], March 2004.

41. Shadi Hamid, "The Islamist Response to Repression: Are Mainstream Islamist Groups Radicalizing?," Policy Briefing, Brookings Doha Center, August 2010, s.5.

Yine Ayn Şems Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden lisansı bulunmaktadır. 1974 yılında Müslüman Kardeşlere katılmıştır. 70'li yılların başlarında İskenderiye Üniversitesi'nde İslami Eylem grubunun kuruluşuna katılmıştır. Dört kez hapse mahkûm edilmiştir. 25 Ocak Devrimi sonrası serbest bırakılmıştır.

2. Temel Görüşleri

Cemaat kendisini toplumun, Arap ve İslam dünyasının uyanışı için çalışan İslami bir grup olarak tanımlamakta, barışçıl olduğunu, şurayı esas aldığını, demokratik kuralları ve çoğunluğun yönetimini esas olarak benimsediğini ifade etmektedir. Cemaat, herkesi özellikle de Kıptileri de memnun eden bir söylem benimsemiş, ancak muhalifleri bu söylemi siyasi bir taktik olarak değerlendirmiştir.

Müslüman Kardeşler Cemaati, güçlü bir örgütsel yapıya sahiptir ve bu yapıya sıkı şekilde belirlenmiş kriterler çerçevesinde seçimle girmek mümkündür. Cemaat, daha önce Mısır'da düzenlenen öğrenci, parlamento ve sendika seçimlerine katılmış, kendi ideolojisine aykırı olan güçlerle bile seçim dönemlerinde ittifaklara girmiştir.

Cemaat, toplumsal, siyasi, kültürel, ekonomi ve eğitim alanlarında kendi programına uygun olarak faaliyet göstermektedir. Ayrıca kuruluşuna katkıda bulunduğu bir bankası, okulları, hizmet ve hayır projeleri vardır. Cemaat bu projelerin topluma hizmet için olduğunu söylerken, muhalifleri ise bu projelerin cemaati yaygınlaştırıp nüfuzunu artırmak için kullanıldığını ileri sürmektedir.

Müslüman Kardeşler, Batılı hükümetlerin Arap ve İslam halklarını hegemonya ve kontrol altına almaya çalıştığını ve dolaylı yollarla sömürgecilik sistemini sürdürmeye çabaladıklarını düşünmektedir. Cemaat, Mısır Dışişleri Bakanlığı kanalı dışında yahut onun onayı olmadan dış hükümetlerle ilişki kurmayı reddetmekte ve böylelikle dış güçlerle ilişkisi olduğuna dair herhangi bir suçlamaya karşılaşmamaya çalışmaktadır. Bununla birlikte cemaatin, her türlü araştırma merkezleriyle, resmi olmayan sivil toplum kuruluşlarıyla sürekli diyalog halinde olduğu bilinmektedir.

Cemaat, İsrail'i tanımayı reddetmekte ve İsrail'e karşı silahlı mücadeleyi her Mısırlı ve her Müslüman için dini bir vecibe olarak görmektedir. Eski Genel Müşit Mehdi Akif bu görüşlerini şu sözlerle açıklamaktadır: "İsrail cemaat nazarında sadece Siyonist, mukaddes Arap ve İslam topraklarının gaspçısı durumundadır ve bunun için de çok kan dökmüştür. Ne kadar sürerse sürsün bu yapıyı ortadan kaldırmaya çalışacağız... Bu cemaatin değişmez ilkelerinden birisidir ve asla tartışma veya anlaşmazlık söz konusu değildir."⁴²

42. <http://www.ikhwan.net/wiki/index>

B. İSLAMİ CİHAD

1964'te bir grup öğrenci tarafından kurulmuştur. Birçok üniversitede faaliyetlerini yoğunlaştıran bu hareketin önde gelen liderleri arasında Alevi Mustafa vardır. Hareketin ortaya çıkış düşüncesi daha çok "Şer'i Cemiyet" ve selefi eğilimli olan "Muhammedi Sünnet Yanlıları" isimli grupların çeşitli camilerde halka yönelik düzenledikleri derslere dayanmaktadır. İlk başlarda şiddet yanlısı fikirlere uzak duran cemaatin üyeleri, Mısır'da dini cemaatlere yönelik artan baskılarla birlikte zamanla şiddet içeren eylemler içinde yer almışlardır. 1966 senesinde idam edilen Seyyid Kutub'un "Yoldaki İşaretler" isimli kitabı bu grubun temel referans kaynağı olmuştur.

İslami Cihad, ilk dönemde Mısır ordusu içine sızmaya yoğunlaşmış, bu yolla yeterli sayıya ulaştığında ve şartlar olgunlaştığında bir darbe yapmayı hedeflemiştir. Cemaat saflarında ilk ayrışma 1967 yılındaki İsrail yenilgisi sonrası gerçekleşmiştir. Bu süreçte askeri darbe düşüncesinden vazgeçilip halk hareketi yoluyla değişim düşüncesini benimseyenler ile karşı çıkanlar ayrılmıştır. 1973 Savaşında İsrail karşısında yaşanan yenilgi, toplumun tüm kesimleri üzerinde etkili olduğu gibi cemaati de etkisi altına almıştır. Bunun akabinde İslami Cihad içinde köklü kopuşları beraberinde getiren metot ve söylem tartışmaları yaşanmıştır. Ancak grubun ana bünyesi İsmail Tantavî ve Eymen Zevahiri liderliğinde varlığını sürdürmüştür.

Arap Birliği'nde bürokrat olarak çalışan Dr. Salih Seriyeye'nin de İslami Cihad üzerinde önemli bir etkisi vardır. Bununla birlikte Seriyeye'nin cemaati daha çok cihat faaliyeti yapma konusunda ikna etme çabası ve bu yöndeki fikirleri pek fazla karşılık bulmamış ve bunun üzerine kendisi Serriye grubu adı verilen bir grup ile cemaatten ayrılmıştır. Bundan sonra farklı bir oluşum içine giren Salih Seriyeye, Askeri Akademi'de başarısız bir darbe girişiminde bulunmasının ardından idama mahkûm edilmiştir. Daha sonra Ahmed Salih'in başına geçtiği grubun liderleri hapse mahkûm edilmiş ve ardından bölünmeler gelmiştir. Bu ayrışmalardan en bilineni, ılımlı liderlerden sayılan ve "Yitik Farz" kitabının yazarı Muhammed Abdusselam Ferec'in ayrılışıdır. Kendisi ordudaki subaylardan bir kısmını saflarına katmayı başarmıştır. Bu subaylardan en bilinenleri Askeri İstihbarat Binbaşı Abbud e'z-Zümer ve Üsteğmen Halid el İslambulî'dir. Bu dönemde İslami Cihad ile İslami Cemaat içindeki bazı gruplar arasında bir birliktelik kurulmuştur. Bu yapılanma, eski Mısır lideri Enver Sedat'a 1981 Ekim'inde suikast düzenlemiştir.

Sedat'ın öldürüldüğü operasyon sonrasında İslami Cihad ve İslami Cemaat gruplarının üyelerinin çoğu ve liderleri tutuklanmıştır. Mahkeme sürecinde İslami Cihad içerisinde

de liderlik mücadelesi başlamış ve sonunda üç gruba bölünmüştür: Birincisi şu anda ABD'de tutuklu bulunan Dr. Ömer Abdurrahman liderliğindeki İslami Cemaat, ikincisi Abbud e'z-Zümer grubu diğeri de Eymen Zevahiri grubudur.

1990 yıllarında Mısır'da meydana gelen saldırılarla ismi gündeme gelen cemaatin bu süreçte birçok üyesi tutuklanmış ve grup güç kaybetmeye başlamıştır. Bunun üzerine 1995 yılında tek taraflı olarak ateşkes ilan etmişler, Mısır içindeki askeri faaliyetlerini durdurduklarını açıklamışlardır. Bu sürecin akabinde Seyyid Şerif gibi bazı cemaat liderleri hapisanede düşünsel olarak yapıyı gözden geçirmiş, şiddete son verip kanun ve anayasaya saygı duyma kararı almışlardır.⁴³

2011'deki Mısır devriminin ardından diğer İslami hareketler gibi İslami Cihad da tüm gruplarıyla birlikte Mısır'da siyasi sürece katılacağını duyurmuştur. Bu amaçla cemaat "İnşa ve Kalkınma Partisi" adıyla bir parti kurmuş, güçlü olduğu el Said bölgesi başta olmak üzere kendi listeleriyle seçime katılma kararı vermişlerdir. Yine bu süreçte cemaat şiddet ve silahı bıraktığını duyurmuştur. Cemaatin efsanevi liderlerinden olan Abbud e'z-Zümer hapisten çıktıktan sonra kamuoyuna yaptığı açıklamalarda sıklıkla geçmişte yaptıklarının yanlış olduğunu dile getirmektedir. Son olarak verdiği bir röportajda Enver Sedat'ı öldürmekle yanlış yaptıklarını, onu anlamadıklarını söylemiş, cemaat adına ailesinden ve Mısır halkından özür dilemiştir.⁴⁴

C. CEMAAT-İ İSLAMÎ

İslami Cemaat (Cemaat-i İslami), Mısır Üniversitelerinde 1970'li yılların ortalarında öğrenci birlikleri ve dini gruplar şeklinde kurulmuştur. Cemaat öğrencilere hizmet, bilinçlendirme ve toplumsal alandaki faaliyetlerle öne çıkmış ve bu nedenle Mısır'daki üniversitelerin çoğunda hızla yayılmıştır. Ardından üyeleri daha düzenli bir örgütlenmeye

43. Cemal İyd, Haritatu'l-Harekati'l-İslamiyye fi Mısır, s.33-35.; Muhammed Moro, el-Hareketu'l-İslamiyye fi Mısır, s. 154-165; Takriru'l-Haleti'd-Diniyye fi Mısır, Merkezu'l-Ahram li'd-Dirasati's-Siyasiyye ve'l-Istraticiyye, Mısır-1995

44. <http://www.masress.com/almesryoon/80979>

geçmek istemiştir. Bu doğrultuda tüm üniversite ve fakültelerde bir şura ve emirlik kurmuşlar ve bu şekilde yönetimlerini oluşturmuşlardır. Cemaatin kitlesel etkisinin daha da büyümesi üzerine cemaatin tavırları sertleşmiş ve Mısır rejimine karşı farklı eylemler geliştirmeye başlamışlardır. İslami olmayan bazı uygulamaların ortadan kaldırılmasını isteyen cemaat, Mısır'da İslam şeriatının uygulanmasını istemiştir. Cemaat bu dönemde, Camp David Anlaşması, İran Şahı'nın Mısır'ı ziyareti ve İsrail hükümeti üyelerinin bazılarına Mısır'ı ziyaretlerine yönelik protestolar düzenlemiştir. Tüm bu protestolar rejimle cemaat arasındaki gerginliği tırmandırarak, cemaatin bazı üyeleri şiddete yönelmişlerdir. 1978 yılında Müslüman Kardeşler, sahada bulunan tüm İslami cemaatleri saflarına katılmaya davet etmiş, İslami Cemaatin bazı üyeleri bu çağırışı kabul etmiş ve İhvan'ın saflarına katılmışlardır. Bazı üyeler ise bu çağırışı reddetmiş, rejime karşı daha sert bir duruşu benimsemiş, ama şiddete başvurmamıştır.

1980'li yıllarda Cemaat, ikinci bir daveti İslami Cihad Hareketi lideri Muhammed Abdusselam Ferec'den almıştır. Ferec, onlardan İslami Cihad'a katılmalarını ve silahlı eylem düşüncelerini benimsemelerini istemiş, Kerem Zühdü liderliğindeki bir grup da bu çağırışı kabul etmiştir. Kerem Zühdü, Cemaatin Şura Meclisi'nde bu fikri sunmuş, meclis iki istişare heyetinin oluşturulmasını ve cemaat emirliğini el Ezher hocalarından ve şu anda Amerika'da tutuklu bulunan Dr. Ömer Abdurrahman'ın üstlenmesini kabul etmiştir.

6 Ekim 1981'de Enver Sedat'ın öldürülmesi sonrası Cemaat yoğun şekilde rejimle çatışma içine girmiş, çoğu lideri idam veya müebbet hapse mahkûm olmuştur. 1990'larda Mısır güvenlik güçleri Cemaat'e çok ağır operasyonlarda bulunmuştur. Gücü iyice kırılan İslami Cemaat 1997'de şiddeti durdurma inisiyatifi başlatmış, eski düşüncelerini bir kenara bırakıp köklü bir özeleştirme süreci içine girmiş ve eski düşüncelerini eleştiren onlarca kitap yayınlamıştır. Bu özeleştirilerden sonra Cemaat sadece bir davet ve tebliğ grubuna dönüşmüştür.⁴⁵ İslami Cemaat yöneticileri, şiddet yöntemini bıraktıklarını, rejimi ve yöneticileri tekfirle itham etmekten vazgeçtiklerini ve siyasi çalışmalara başladıklarını ilan etmişlerdir. Hatta bu süreçte kurucularından biri olan Nacih İbrahim liderliğinde bir parti de kurmuşlardır. Nacih İbrahim aynı zamanda 2011 yılında kurulan Bina ve Kalkınma Partisinin Genel Başkanı'dır. Abbud e'z-Zümer de yine bu oluşumun akil adamları arasında yer almaktadır. İslami Cihad ile İslami Cemaat yapılanmaları 1980 yıllarından sonra iç içe duran bir yapıya bürünmüş, muhatap kitlesi hep aynı kalmış ancak liderlik düzeyinde yaşanan bazı sorunlar bu yapıları birbirinden bağımsız oluşumlar haline getirmiştir.

45. Cemal İyd, *Haritatu'l-Harekati'l-İslamiyye fi Misr*, s.82-87.

D. SELEFÎ AKIMLAR

Bugün Mısır'da toplum üzerinde etkili olan ve selefi oluşumlar olarak isimlendirilen grupların üzerinde durdukları temel husus, Kuran ve Sünnet eksenli bir yaşam modelini hayata geçirmektir. Birçok farklı yapılanmaya karşın bu ortak husus üzerinden hareket eden selefi grupları genel olarak aşağıdaki gibi tasnif etmek mümkündür.

EL-CEM'İYYETU'Ş-ŞER'İYYE/ ŞER'İ CEMİYET

Tam adı el-Cem'iyyetu'ş-Şer'iyye liteavuni'l-Amiline bi'l-Kitab ve's-Sünne / Kitap ve Sünnetle Amel Edenlerin İşbirliği için Şer'i Cemiyet olan bu grup 1913'de el Ezher âlimlerinden Şeyh Mahmud Hattab el Sübki tarafından kurulmuştur. Cemaat kuruluşundan beri siyasetten tamamen uzak durmuş, bu nedenle de tarihi boyunca Mısır resmi makamlarıyla bir sorun yaşamamıştır. Cemaat, siyasete ilişkin bu tavrından dolayı Mısır'ın farklı bölgelerinde yayılma istedadı göstermiştir. Diğer bazı dini oluşumlar tarafından ıslah vizyonunun dağınık olduğu, kapsamlı bir ıslah programının olmadığı, toplumun siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlarına çözüm getiren açık ve net bir vizyondan yoksun olduğu şeklindeki eleştirilere maruz kalmıştır.

Cemiyet devrim öncesi diğer hareketlerle işbirliği yapmaktan kaçınmıştır. Güvenlik güçlerinin baskılarına uğramama veya faaliyetlerinin tehlikeye girmemesi düşüncesiyle hayır çalışmalarını güçlendirmiş, bu doğrultuda başta Gazze Şeridi olmak üzere İslam dünyasının çeşitli bölgelerinde etkinliklerini artırmıştır. Bölgesel hayır örgütü olarak BM'ye kayıtlı dört Mısır kuruluşundan birisi olan Cemiyet, büyük hayır faaliyetlerinden ötürü 2009'da Uluslararası Kral Faysal ödülü almıştır. Şer'i Cemiyetin el Tibyan adında bir yayın organı bulunmaktadır. Bu dergide güncel politik konulara girilmekten uzak durulmakta, daha çok genel dini konular üzerinde durulmaktadır.

Şer'i Cemiyet, devrim sonrası siyasete daha fazla müdahil olmaya başlamış, gelişen olaylara ilişkin siyasi görüşler bildirmeye başlamıştır. Cemiyet kesinlikle bir siyasi parti kurmayacağını açıklamıştır. Bununla birlikte, siyasete ilişkin bakışını "Şer'i Cemiyetin ortak İslami faaliyetlere, siyasete ve parti çalışmalarına bakışı" başlığı altında yayınladığı bir kitapçıkta şu

şekilde dile getirmiştir: "Parti kurma yoluyla siyaset yapmak, toplumun tüm kesimlerinin önünde iktidara ulaşma kapısının açıldığı şu süreçte İslamcılar için de farz-ı kifayedir. Böylelikle gayr-i İslami güçlerin iktidara ulaşmaları engellenmiş olacak ve adil bir İslami yönetim kuracak kimselerin önu açılmak suretiyle önemli bir fayda elde edilecektir."⁴⁶

CEMİYYETU ENSARU'S-SÜNNE / SÜNNET YANLILARI CEMİYETİ

Cemiyetu Ensaru's-Sünneti'l-Muhammediyye /

Muhammedi Sünnet Yanlıları Cemiyeti 1926 yılında el Ezher âlimlerinden Şeyh Muhammed Hamid el Fakî tarafından kurulmuştur. Ayrıca Cemiyet'in diğer pek çok lideri de el Ezher kökenlidir. Şeyh el Faki önceleri Şer'i Cemiyet'in kurucularından olmasına rağmen bazı dinî konularda farklı düşünmesinin ardından bu cemiyeti kurmuştur. 1969'da Mısır hükümeti, Muhammedi Sünnet Yanlıları Cemiyeti'ni Şer'i Cemiyet'le birleştirip faaliyetlerini dondurmuştur. Ancak Sedat döneminde 1972'de bağımsız bir kuruluş olarak yeniden etkinlik kazanmıştır.

Cemiyet, faaliyetlerinin çoğunu bidat ve hurafelerle ve tasavvufu mücadele etmeye ayırmıştır. Mısır'ın farklı bölgelerinde Cemiyet'e bağlı binlerce mescit vardır. Bu da Cemiyet'e kitleselleşme imkânını sağlamıştır.

Sünnet Yanlıları Cemiyeti, doğrudan siyasi faaliyetlerden hem sözlü hem de fiili olarak uzak durmuştur. Yayın organlarında siyasi konuları gündeme almamış ve görüş belirtmemiştir. Cemiyet, topluma yönelik hayır faaliyetlerini sürdürmüş, bununla birlikte söylemlerinde şeriatın hâkim olmasının gerekliliği ve adil bir İslami yönetimin kurulması için çaba göstermeyi esas almıştır.

2011 yılında meydana gelen gelişmelerden sonra siyasetten uzak duran tavrını devam ettireceğini açıklamıştır. Bununla birlikte Cemiyet'in yönetim kurulu başkanı, basına yaptığı bir açıklamada cemiyetin güçlü suretle Allah'ın şeriatını hâkim kılmaya en fazla yetkin olan İslamcı adayları destekleyeceğini söylemiştir.⁴⁷

46. Muhammed Moro, el-Hareketu'l-İslamiyye fi Mısır, s. 209.

47. <http://www.aljazeera.net/NR/exeres/9FB81700-7E16-403A-B088-7D24E0EFD1C1.htm>

CEMAATU'T-TEBLİĞ VE'D-DA'VE / TEBLİĞ VE DAVET CEMAATİ

Tebliğ ve Davet Cemaati Şeyh Muhammed İlyas el Kandehlevi tarafından Hindistan'ın Delhi bölgesinde 1867'de kurulmuştur. Cemaat, Mısır'a 1970'li yılların ortalarında selefi eğilimlere sahip olan Şeyh İbrahim İzzet aracılığıyla gelmiştir. Şeyh İzzet'in sahip olduğu selefi eğilim cemaate, hareket, tebliğ yöntemi ve davet alanlarında kendine özgü bir karakter kazandırmıştır.

Cemaat, düşünsel ve tebliğe dönük metodunun her eğitim seviyesinden insanın anlayabileceği ve etkileşim kurabileceği şekilde oldukça basit olması için çalışmıştır.

Böylelikle Cemaat, Mısır'ın farklı toplumsal kesimlerinde büyük bir halk desteği elde etmiştir. Yine siyasetten uzak durması, hatta herhangi bir şekilde siyasete karışanları da eleştirmesi hareketin genişlemesini sağlamıştır. Cemaat üyeleri vakitlerinin çoğunu düzenli olarak camilerde geçirmek, insanları camiye çekmeye çalışmak ve onları bilinçlendirmek için uğraşmaktadır. Cemaat, devrim sonrasında siyasete katılma alanındaki bakışının değişmediğini açıklamıştır. Ancak bazı üyelerine cemaat üyesi olarak değil ancak bireysel olarak siyasete katılma izni vermiştir.

KURUMSALLAŞMAMIŞ SELEFİ OLUŞUMLAR

Selefi eğilimler taşımalarına rağmen yukarıda belirtilen cemiyetler gibi örgütsel veya kurumsal bir nitelik taşımayan ve genellikle de hitabeti güçlü olan bazı vaiz ve hatipler etrafında bir araya gelen grupları bu başlık altında tasnif etmek mümkündür. Bunlar hakkında kullanılan İlmî Selefilik veya Cihadi Selefilik gibi isimlendirmeler ya güvenlik güçleri tarafından veya başkaları tarafından kullanılmıştır. Bu yapıların genel özelliklerini şöyle belirtmek mümkündür.

Davetçi Selefilik:

1970'li yılların ortalarında Mısır üniversitelerinde ortaya çıkmıştır. el İskenderiye Üniversitesi'nde Şeyh Muhammed İsmail el Mukaddem, Ahmed Ferit, Sait Abdulazim, Ebu İdris, Kahire'de ise Abdulfettah el Zeyni öncülüğünde ortaya çıkan selefi eğilimli bu hareket için İlmî Selefilik tanımlaması yapılmıştır. Müslüman Kardeşler, bu ekibe kendi safalarına katılma teklifinde bulunmuş, ancak bu öneriyi reddeden grup kendilerine "Selefi Okulu" adını vermişlerdir.

Müslüman Kardeşler ile bu grup arasında özellikle de selefilere kalesi olarak bilinen el İskenderiye Üniversitesi'nde gerginlikler yaşanmıştır. Selefiler, Müslüman Kardeşlerle anlaşmazlık içerisinde olmuş, onların siyasetle uğraşmasını eleştirmişler ve başka İslami meselelerde de ihtilafa düşmüşlerdir. Nitekim Selefiler, 2011'deki Mısır devrimi öncesi, tarihleri boyunca siyasetle uğraşmamaya özen göstermiş, bunu şeytan işi olarak görmüş ve İhvan'ın da siyasetle uğraşmasını ümmet için bir fitne olarak değerlendirmişlerdir.

Selefiler, bu süreçte kendilerini geliştirmiş, hayır faaliyetleriyle uğraşıp halk tabanı elde etmeye çalışmışlardır. Bu süreçte hareket, Selefî Davet adını almıştır. Söz konusu selefi gruplar tarihleri boyunca hiçbir örgütsel ve düzenli eylem içerisinde olmamışlardır. Bu hareketlerde, grup ile gruba kendi bakış açısına göre İslami öğretileri anlatan bir şeyh/hatip bulunmaktadır. Bu şeyhin hitabet ve etki gücüne göre gruba katılanların sayısı değişkenlik göstermiştir. Şeyh Muhammed Hassan, Muhammed Hüseyin Yakup, Ebu İshak el Huveyni, Ahmet Ferit, Yasir Burhami, Muhammed Hüseyini el Affani isimli şahsiyetler bu selefi gruplar üzerinde karizmatik bir etkiye sahip kimselerdir. Bu şahsiyetlerin öncülüğünde, son yıllarda Mısır'da kadınlara ve müziğe yer vermeyen "en Nas" ve "er Rahme" gibi özel dini kanallar kurulmuştur. Bu kanallar son yıllarda selefi düşüncenin yaygınlaşmasına büyük katkılar sağlamıştır.

Pek çok dini meseledeki görüşleriyle zaman zaman toplum içinde büyük tartışmaların yaşanmasına sebep olmuşlardır. Selefî gruplar içerisinde üniversiteliler ve aydın kesimler de yer almış ancak selefi fikirler daha çok halkın alt tabakalarında destek bulmuştur. Selefiler, şiddetli bir değişim yöntemi ve aracı olarak görmemektedirler ancak diğer İslami hareketler gibi ülke yönetiminde şeriatın uygulanması gerekliliğine inanmaktadırlar.

Genel kanaat, selefi akımın Mısır'a, Körfez'den özellikle de Suudi Arabistan'dan nüfuz ettiği yönündedir. Hareket, kendi düşüncelerini içeren çok sayıda kitap vb. materyali Mısır'da ücretsiz olarak dağıtmaktadır. Ayrıca Suudi Arabistan'ın en meşhur dini kanaat önderlerinden Şeyh İbn Baz ve İbni Useymeyn Mısır'da selefi akımın referans kaynağı sayılmaktadır.

Selefî eğilimli tüm gruplar Müslüman halkların geri kalma nedeninin bidat, hurafe, zayıf ve uydurma hadislerin toplum içinde yaygınlaşmasına bağlamaktadır. Bu durum onlara göre İslam fıkıh ve düşünce mirasını bozmuştur. Selefî akım bu arka plana dayanarak tüm çabalarını sefiliği anlatmaya, dini literatürü bidat, hurafe ve uydurma hadislerden temizlemeye ayırmıştır. Bu nedenle de selefiler yoğun olarak hadis ve hadis ilimleri üzerinde yoğunlaşmaktadırlar.

Selefiler, 2011'deki Mısır devrimine karşı çıkmış ve bunu açıkça dile getirmişlerdir. Bazı selefi şeyhleri Tahrir Meydanı'nda gösteri düzenlemeyi bidat saymış, yöneticiye karşı

çıkmanın dini olarak haram olduğuna hükmetmişlerdir. Ancak bazı genç selefi gruplar bağımsız olarak harekete geçmiş ve devrime katılmıştır. Devrimin Mübarek'i devirmede başarılı olması ve devlet güvenlik kurumunun ortadan kaldırılması sonrası selefiler siyasi hayata farklı şekillerde katılmaya başlamışlardır. Daha önceleri siyasi partileri haram olarak görmelerine rağmen çok sayıda parti kurmuşlar ve yine bir zamanlar haram saydıkları gösteri ve protestolara katılmaya başlamışlardır.

Eylemci Selefilik:

Diğer Selefi akımlar gibi 1970'li yılların ortalarında ortaya çıkmıştır. Bu akım Kahire'de Seyyid el Arabi, Dr. Muhammed Abdulmaksut, Şeyh Neşat İbrahim gibi gençler tarafından kurulmuştur. Bu akımın takipçileri ve bazı ileri gelen hatipleri kendileri için kullanılan "Eylemci Selefiler" isimlendirmesine karşı çıkmışlardır.

Eylemci Selefi olarak isimlendirilen bu grupların tamamı temelde "Davetçi Selefilik" ile ortak düşüncelere sahiptir. Ancak farklı olarak, şeriat ile hükmetmeyen yöneticiyi kâfir olmakla suçlamaktadırlar. Bu suçlama onları siyasal iktidarla çok sert bir şekilde karşı karşıya getirmiştir. Buna karşın hareket devlete karşı silahlı bir mücadeleyi caiz görmemiş, bunu büyük bir fitne kapısı olarak değerlendirmiştir. Ancak yöneticiyi kâfir olarak nitelendirmeleri nedeniyle 2001 yılında güvenlik güçlerinin büyük bir darbesiyle karşılaşmışlardır. Grubun şeyhleri ve takipçileri bu süreçte tutuklanmış, bazıları mahkûm edilerek camilerde konuşmaları yasaklanmıştır. Güvenlik güçleri tarafından uygulanan baskılar nedeniyle bu süreçte kitlesel etkileri büyük ölçüde zayıflamıştır.

Eylemci Selefiler arasından siyasi faaliyetlere katılanlar olmuş, siyasi bir parti kurmuşlar, şeriatın Mısır'da yasamanın kaynağı olması için mücadele etmeyi bir görev saymışlardır. Mısır'da devrim öncesi ve sonrası en önemli tartışmalardan birisi de Kıptilerden İslamiyet'i seçenler meselesidir. Selefiler bu konuyu kendileri için çok önemli görmektedir. Mısır Kilisesi onları İslam'ı benimseyen Kıptileri alıkoymakla suçlamakta ve Müslümanlığı benimseyen Kıptilerin yeniden Hıristiyanlığa dönmesini talep etmektedir. Selefiler bu çerçevede Kıptiler ve kilise ile gerginlik ve çatışmalara girmektedir. Selefiler, kilisenin İslamiyet'i benimseyen kadınlara baskı yapmamasını ve onların ya el Ezher Şeyhliğine veya savcılığa teslim edilmelerini istemektedir.

Tüm bu selefi oluşumlar devrim sonrasında farklı siyasi eğilimlere sahip olmalarına rağmen seçim sürecinde Nur Partisi'ni destekleyerek siyasal bir bütünlük meydana getirmişlerdir.

E. TASAVVUFÎ OLUŞUMLAR

Tasavvufi oluşumlar veya tarikatlar manevi bir eğitim yolu olarak hicri 6. yüzyıldan itibaren Mısır'da ortaya çıkmaya başlamışlardır. 7. yüzyıl ise Mısır'da tasavvuf yüzyılı olmuş, pek çok sufi hareket ortaya çıkmış ve bu hareketlerin önde gelenleri varlıklarını günümüze kadar sürdürmüştür. Söz konusu tarikatlar, 23 Haziran 1952 devrimi sonrasında kamu faaliyetleriyle ilgilenmeye başlamışlardır. O dönemlerde 60 kadar farklı tarikatın yaklaşık 3 milyon civarında mensubu olduğu söylenmektedir.

Sufiler genel olarak devletin resmi politikalarıyla uyum içinde olmuşlardır. Bu nedenle kitleselleşme ve yeni müritler edinerek yaygın bir hale gelmeleri konusunda resmi olarak hiçbir engelle karşılaşmamışlardır. Tasavvufi oluşumlar Nasır döneminde büyük bir ilgi görmüşler ve özellikle de Müslüman Kardeşlere yönelik başlayan baskı politikalarından etkilenmemişlerdir. Hatta bu dönemde devletin resmi politikalarını destekleyerek İhvan'a karşı bir ittifak içine girmişlerdir. Daha sonraki süreçte de Arap ve İslam dünyasında tasavvufi hareketlerin diğer İslami ve selefi eğilimlere karşı öne çıkarıldığı konusunda yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlardan ve kendilerine özgü benimsemiş oldukları bazı ritüellerden dolayı, selefi akımlar tarafından sert eleştirilere maruz kalmışlardır.

Tarikatlar, Hüsnü Mübarek döneminde de iktidarla herhangi ciddi bir sorun yaşamadan varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bununla birlikte Mübarek döneminin sonlarına doğru devlet, sufilerin işlerine daha fazla müdahale etmeye başlamış ve bu süreçte bazı krizler yaşanmıştır.

Sufilerden bir grup 2011 yılında gerçekleşen Mısır devrimine katılmış ve devrim sonrası Sufiler Mısır Kurtuluş Partisi adı altında siyasi bir parti de kurmuşlardır. Çatışan fihhi görüşleri nedeni ile selefilerle medya üzerinden sert tartışmalara girmektedirler. Parti kurmaktaki amaçları iktidarda yer almaktan çok Müslüman Kardeşler ve selefilerin etkinliğini kırmaktır. El Azmiyye tarikatı Şeyhi Ala Ebu'l Azaim bu amacı şu sözlerle açıklamaktadır: "Müslüman Kardeşler ve selefi cemaatlerin resmi olarak siyasete katılmaları dini hoşgörüyü tehdit etmekte ve sufileri böyle bir harekete karşı durmaya itmektir. Selefiler yahut Müslüman Kardeşler iktidara geldiklerinde sufi şeyhliğini" ilga edebilirler ve bunu önlemek için sufilerin de bir partisi olmalıdır."⁴⁸

Sufilere göre tasavvufi kökenlere sahip bir hareketin içerisinden çıkan Türkiye'deki Adalet ve Kalkınma Partisi, onlar tarafından ilham kaynağı olarak görülmektedir. El Azmiyye Tarikatı Şeyhi, AK Parti tecrübesini öğrenmek için Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Özellikle Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olacağını belirten birçok isim, ciddi bir oy potansiyeline sahip olan sufilerin desteğini kazanmaya çalışmaktadır.

48. <http://www.aljazeera.net/Portal/Templates/Postings/PocketPcDetailedPage.aspx?PrintPage=True&GUID=%7B21FA3618-C1B2-4D1B-82E6-00699D58A650%7D>

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEDYA ORGANLARI

A. MISIR MEDYASININ KISA TARİHÇESİ

Mısır'daki ilk Arapça gazete 1828'de "Mısır Vekayinamesi" adı altında yayınlanmış, 1867'de ise ilk yerel gazete "Nil Vadisi" ismiyle basılmıştır. 1899'da Mısır Matbuat Yasası çıkana kadar ardı ardına çeşitli gazeteler çıkmış, bu yasa 1960'de 156 sayılı yasayla Gazetelerin Düzenlenmesi Yasası izlemiştir. Daha sonra 1980'de 148 sayılı yasa ile basına yönelik yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. 1996'da çıkan Basını Düzenleme Yasasıyla birlikte de Mısır basını bugünkü yapısına kavuşmuştur. 26 Mart 1998'de Basın Yüksek Konseyi, Basın Şeref Sözleşmesi'ni ilan etmiştir. 2006'da ise bazı basın suçlarına yönelik olumsuz cezalar kaldırılarak basın özgürlüğü ve bağımsızlığı adına adımlar atılmıştır. 2007 yılı itibarıyla Mısır'da 530'dan fazla dergi ve gazete yayın yapmaktadır.

Bugünkü Mısır medyasının başlangıcı olarak Mısır Radyosu'nun kurulduğu 31 Mayıs 1934'de resmen faaliyete geçtiği tarih kabul edilmektedir. 1952 Devrimi sonrası medyadaki düzenlemelerden de sorumlu olacak Ulusal İrşad Bakanlığı kurulmuş ve kurum 1970'e kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Daha sonra Radyo ve Televizyon Birliği'nin kuruluşu için ilk adımlar atılmış, 1970'de konuya ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkmıştır. 1982'de de 43 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle birlikte medya işleriyle ilgilenen özel bir bakanlık kurulmuş ve buna Medyadan Sorumlu Devlet Bakanlığı adı verilmiştir. 1986'da bakanlık idari, kanuni ve yasal olarak da kurumsallaşmasını tamamlamıştır.

Mısır'da devlete ait olarak yayın yapan ulusal düzeyde 9 radyo, 2 televizyon kanalı, bölgesel düzeyde 12 radyo, 6 televizyon kanalı ile uluslararası düzeyde değişik dillerde yayın yapan birçok radyo ve 3 uydu kanalı bulunmaktadır. Mısır'ın sahip olduğu bu büyük medya gücü, Mısır yönetimini hiç kuşkusuz bölgedeki en büyük medya imparatoru haline getirmiştir. Ancak bu dev yapıya rağmen, devlet medyasının büyük bir etkinliği ve kamuoyu oluşturma gücü bulunmamaktadır. Mısır'ın resmi TV kanalları en az takip edilen kanallardır. Bu büyük imparatorluğun etkisinin oldukça zayıf olmasının arkasında birçok neden yatmaktadır. Bunlardan biri medyanın işleyişini düzenleyen kanun ve çalışanların atanma şeklidir. Mübarek dönemindeki kanunlara göre medya kurumlarının önde gelen isimleri, Cumhurbaşkanı tarafından, gazetelerin genel yayın yönetmenleri ise Basın Yüksek Konseyi tarafından belirlenmektedir. Bu Konseye ise iktidar partisinin yöneticilerinden olan Şura Konseyi Sözcüsü başkanlık etmektedir. Bu gazetelerin çalışanları ise, devrim öncesi düzende, iktidardaki Ulusal Demokrat Parti üyeleri arasından ve Şura Meclisi tarafından belirlenmiştir. Bu tayin yöntemi ise eski rejime bağlılığı kurum işleyişinin temel unsuru haline getirmiş, mesleki yeterlilik göz ardı edilmiştir. Böylelikle de mesleki faaliyet sorunlu hale gelmiş ve profesyonellik kalmamıştır. Mısır Radyo ve

Televizyon Birliği, radyo ve televizyon yayın tekeli elinde bulunduran bir kurum olarak iyi yönetilemediği için sürekli bütçe açığı vermiştir. Bu kurumdan sorumlu olan eski Medya Bakanı Enes el Faki ve bazı yardımcıları kurumda yaptıkları yolsuzluklar nedeniyle devrim sonrası yargılanarak tutuklanmışlardır.

Resmi medyanın dili 2011 yılında Tahrir Meydanında başlayan olaylar sonrası büyük ölçüde değişmiştir. Bezdirici bir şekilde eski başkan ve rejimini savunan, devrimi küçük düşürmeye çalışan ve asılsız iddialar ortaya atan devlete ait kanallar ve gazeteler, Mübarek'in düşüşüyle birlikte taraf değiştirip Mübarek'e saldırmaya, Tahrir'deki devrimcileri desteklemeye başlamıştır. Mısır'da 25 Ocak Devrimi Sonrası "Ulusal Basının Durumu" başlıklı bir rapor yayınlayan Carnegie Barış Enstitüsü bu konuda şunları söylemektedir: "Ulusal basın, Mübarek rejiminin düşüşüyle birlikte doğrudan ve hamasetle devrimi desteklemeye başlamıştır. Ancak bir süre sonra bu hamaset azalmaya ve Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi'ne desteğe dönüşmüştür. Yavaş yavaş ulusal basın ülkede fiili olarak yönetimi elinde bulunduran askeri rejimi desteklemeye odaklanmış, bu noktada ulusal basın kendisini gözetecek bir güç arayışına girmiştir. Böylelikle destekleyicisi olan Mübarek rejiminin düşüşü sonrası Mısır basını mali sıkıntılarını da aşmayı hedeflemiştir."⁴⁹

B. RESMİ TELEVİZYON KANALLARI

Mısır'da resmi olarak ulusal yayın yapan iki televizyon kanalı vardır:

Birinci kanal: 21 Temmuz 1960'da kurulmuştur, Mısır coğrafyasının tamamında yayın yapmaktadır.⁵⁰

İkinci kanal: 21 Temmuz 1961'de kurulmuştur. Öncelikli olarak kültürel yayınlar yapmaktadır. Yayınları halkın bilgilendirilmesine dönük önemli bir işlev görmektedir.⁵¹

Bölgesel yayın yapan 6 kanal kalkınma ve yerel çevre hizmeti bağlamında faaliyet göstermektedir:

Üçüncü kanal: 16 Ekim 1985'te faaliyete geçmiştir. Büyük Kahire bölgesinde yayın yapmaktadır.

49. <http://egyptelections.carnegieendowment.org/ar/2011/08/22>

50. http://www.ertu.org/tv_channel/ch1.html

51. http://www.ertu.org/tv_channel/ch2.html

Dördüncü kanal: 6 Ekim 1988'de faaliyete geçmiştir. Süveyş Kanalı bölgesinde yayın yapmaktadır.

Beşinci kanal: 12 Aralık 1990'da faaliyete geçmiştir. İskenderiye kenti ve çevresinde yayın yapmaktadır.

Altıncı kanal: 29 Mayıs 1994'te yayına geçmiştir. Delta bölgesinde yayın yapmaktadır.

Yedinci kanal: 29 Mayıs 1994'te faaliyete geçmiştir. Said bölgesinin kuzeyinde yayın yapmaktadır.

Sekizinci kanal: 31 Mayıs 1996'da faaliyete geçmiştir. Said bölgesinin güneyinde yayın yapmaktadır.

Mısır Medya Bakanlığı'nın iki uydusu vardır: Birinci ve ikinci uydular, 24 uydu üzerinde Mısır, Arap ve Uluslararası 180 civarında televizyon ile 800 kadar radyonun yayını gerçekleştirmektedir. Mısır'da yayın yapan başlıca uydu kanalları ise şunlardır:

Mısır Birinci Uydu Kanalı: Asya ve Avrupa'ya yayın yapan bu kanal 21 Temmuz 1960'da kurulmuştur, Mısır coğrafyasının tamamında yayın yapmaktadır.

Mısır İkinci Uydu Kanalı: Amerika'ya yayın yapmaktadır.

El Nil Uluslararası Haber Kanalı: İngilizce, Fransızca ve İbranice yayın yapmaktadır. Dünyanın neredeyse tamamında izlenmektedir.

Kültür ve eğlence alanında yayın yapan 12 kanal vardır ki bunlar yayına 1998'de başlamışlardır. Başlıcaları; El Nil Enformasyon Kanalı, el Nil Drama Kanalı, Teleteks Kanalı, el Nil Kültürel Kanalı, el Nil Spor Kanalı, el Nil Aile ve Çocuk Kanalı, el Nil Çok Çeşitli Kanalı, el Minara Bilimsel Araştırmalar Kanalı, Yüksek Eğitim Kanalı, Aydınlanma Kanalı, Mısır Haber Kanalı. Ayrıca eğitime dönük yedi önde gelen televizyon kanalı vardır: Bu kanallar ilkökul, Ortaokul ve Lise düzeyinde ve Sanat ve Edebiyat alanında yayın yapan kanallardır.

Kahire yakınlarında bulunan ve Medya Bakanlığı'na bağlı olan Medya Yapım Kenti'nde 31 adet büyük stüdyo bulunmaktadır. Video ve sinema alanında faaliyet gösteren bu stüdyoların açık çekim alanları, teknik ve sanat destek merkezleri bulunmaktadır. Yine bu kentteki serbest bölgede Mısır'da faaliyet gösteren pek çok uluslar arası televizyon kanalının merkezi yer almaktadır.⁵²

52. <http://www.sis.gov.eg/Ar/Story.aspx?sid=3385>

C. YARI RESMİ GAZETELER

Mısır'da yayın faaliyetini sürdüren ve yarı resmi bir yayın politikası benimsemiş olan en önemli gazeteler El Ahrâm, El Ahrâm Hebdo, El Ahrâm Weekly, El Akbar el Yevm, El Cumhuriyye, El Mesâ isimli yayın organlarıdır.

EL AHRAM GAZETESİ

27 Aralık 1875 yılında Beşare ve Selim Takla kardeşler tarafından kurulan gazete Mısır'ın ulusal gazetesidir.

El Ahrâm Mısır ve Arap dünyasında en bilinen ve en fazla tiraja sahip olan gazetedir. Gazete, 2011 yılında gerçekleşen devrim öncesi ve sonrasında iktidarın sözcüsü kabul edilmekle birlikte, devrim sonrasında daha objektif yayın yaptığı görülmüştür. Ancak bu durum yine de gazetenin iktidarın sözcüsü olduğu gerçeğini değiştirmemiş, gazetenin yayın politikası Mısır iktidarının politikaları doğrultusunda değişiklikler göstermiştir.

130 yıllık tarihi boyunca Mısır ve Arap dünyasının önde gelen yazarları kabul edilen Halil Mitran, Muhammed Hasaneyn Heykel, Fikri İbada, İhsan Abdulkuddus, Ahmet Lütfü el Seyyid, Hammud Sami el Barudi, Ahmed Şevki, Mustafa Lütfü el Menfeluti, Taha Hüseyin, Abbas Mahmud Akkad, Necip Mahfuz, Tefvik el Hakim, Zeki Necip Mahmut, Bintu'ş-Şatı, Yusuf İdris, Servet Abaza, Luis Avad ve Abdurrahman el Şarkavi gibi isimler bu gazetede yazılar kaleme almışlardır. El Ahrâm gazetesinin uluslararası baskısı Londra, New York ve Frankfurt'taki merkezlerde, Arapça baskısı ise Dubai ve Kuveyt'te yapılmaktadır.

El Ahrâm Kurumunun kendi adı ile biline gazetesinin dışında, 18 dergi, gazete ve internet sitesi bulunmakta ve haber, araştırma, bilim, çocuk gibi farklı alanlarda yayınlar yapmaktadırlar. Yine El Ahrâm Kurumu'na bağlı 6 farklı merkez bulunmaktadır. Bunlar,⁵³

- 1- El Ahrâm Siyasi ve Stratejik Araştırmalar Merkezi
- 2- Uluslar arası Tıp Merkezi
- 3- El Ahrâm Enformasyon Yönetim Merkezi
- 4- El Ahrâm Tarih Merkezi
- 5- El Ahrâm Yayın Tercüme Merkezi
- 6- El Ahrâm yönetim ve elektronik basın merkezi

53. <http://www.ahram.org.eg/eng/index.htm>

EL AHBAR EL YEVM

Mısır ve Arap Dünyası'ndaki en büyük basın kuruluşlarından birisidir. Mustafa Emin ve Ali Emin tarafından 1944'te kurulmuştur. Grubun pek çok yayını bulunmaktadır ve bunlardan en önemlisi Günlük Haberler Gazetesi'dir. Bu gazete El Ahrâm'dan sonra ulusal düzeyde en yaygın gazetedir.⁵⁴

EL TAHRİR MATBUAT VE NEŞRİYAT EVİ

23 Haziran 1952 devriminin ardından devrimin sesi olması amacıyla 24 Ağustos 1953'te kurulmuş ve Cemal Abdunnasır, Yayın Kurulu Sekreteri olmuştur. Bu kurumun en meşhur yayını günlük Cumhuriyet Gazetesi'dir. Bu gazete ulusal düzeyde en yaygın üçüncü gazetedir. Yine bu kurum tarafından 11 Şubat 1990'da yayına hayatına başlayan haftalık genel içerikli "Hürriyetim Dergisi" çıkarılmaktadır.⁵⁵

54. <http://www.akhbarelyom.org.eg/.htm>

55. <http://www.algomhuria.net.eg/algomhuria/today/fpage/>

D. ÖZEL TELEVİZYON KANALLARI

Mısır'da özel medya yöneticileri, kriterlerini mesleki yeterlilik esasına göre belirlediklerinden dolayı profesyonel bir yayıncılık anlayışını benimsemişler bu da izlenme oranlarına ve tirajlara yansımaktadır.

Özel medya üzerinde de devlet tarafından uygulanan bir baskıdan söz etmek mümkündür. Açık bir şekilde devleti ve icraatlarını eleştirme noktasında özgür hareket edemeyen bu medyanın tabi olması istenen bir takım kurallar getirilmiştir. Buna rağmen özel medyada özgürlük alanı resmi medyaya göre daha fazladır. Örneğin özel medyanın bakanlar kurulunu tüm üyeleriyle birlikte eleştirme imkânı vardır. Ancak Cumhurbaşkanı yahut herhangi bir aile ferdini eleştirmek mümkün değildir. Devlet medyasında ise herhangi bir bakanın, hatta alt düzey bir memurun dahi eleştirilmesinden söz edilmez.

Devletin özel medya üzerindeki kontrolü bu kurallar ile sınırlı değildir. Devletin idari kurumları direkt yahut dolaylı yollarla özel medyada kontrol sahibidir. Örneğin hükümetin yönettiği gazeteler büyük matbaalara sahiptir ve muhalif gazetelerin de basım için bu matbaalara ihtiyacı vardır. Yine hükümet, kâğıt ithalatı tekeli elinde tutmakta, bağımsızlıklarını etkileyecek şekilde muhalefet kanallarını kontrol etmektedir. Muhalif gazetelerden herhangi birinin kırmızı çizgileri aşması, devlet kontrolünde bulunan matbaaların bu gazeteleri basmaktan çekinmesi sonucunu doğurmaktadır.

Bu medya kuruluşlarının da çoğu belirli bir ideolojik eğilime sahip olup bunların dışındaki diğer muhalif çevrelere ve bağımsız şahıslara gazete veya kanal sahibi olma imkânı tanınmamıştır. Hatta Mısır'daki en büyük muhalif siyasi hareket olan Müslüman Kardeşlerin sahip olduğu tek gazete bile birkaç yıl önce kapatılmış ve cemaate başka bir gazete çıkarma izni verilmemiştir. Yine cemaat liderlerin resmi medya kanallarında yayınlara katılmasına da bu dönem boyunca müsaade edilmemiş, özel medya kanallarına çıkmalarına da pek çok engel çıkarılmıştır.

Arapça yayın yapan yabancı basın kuruluşları Mısır'daki gelişmeleri ele alırken daha fazla özgürlüğe sahiptir. Zira bu kuruluşların gücü bağlı oldukları ülkelerden kaynaklanmaktadır. Mısır rejimi ise bu kuruluşlarla doğrudan karşı karşıya gelmekten kaçınmakta, ilgili kuruluşların tabi olduğu BBC, Reuters gibi kuruluşların bağlı oldukları ülkenin hükümetinin tepkisini çekmek istememektedir.

Mısır'ın önde gelen özel medya kuruluşları arasında yer alan uydu kanalları ise şunlardır:

EL CEZİRE HABER KANALI

Mısır'da en etkili ve bu anlamda rakipsiz medya organı olarak Mısırlıların haberleri takip ettiği birincil kanaldır. Özellikle El Cezire Network'üne bağlı El Cezire Mubaşir Mısır kanalı bu konuda çok etkilidir. El Cezire'nin rolü sadece haber yönüyle değil, devrim sürecinde kalabalıkları harekete geçirme yönüyle de öne çıkmıştır. Ayrıca bu kanal, haberleri sunuş şekliyle Mısır Devrimi'nin yanında durduğunu açıkça göstermiştir.⁵⁶

DREAM KANALLARI GRUBU

Kanalın sahibi Mısırlı ünlü işadamı Ahmet Behçet'tir. Özellikle liberal eğilimli meşhur Mısırlı sunucu Müna el Şazeli'nin Dream 2 Kanalı'nda sunduğu "Gecenin On'u" programının yoğun bir izleyici kitlesi vardır. Ancak bu programın da tamamen bağımsız olmadığı devrim sırasında açıkça ortaya çıkmış, el Şazeli eski Mısır liderine sempatisini büyük ölçüde göstermiş ve insanların dikkatini Tahrir Meydanı'ndan uzaklaştırmaya çalışmıştır. Yine Ahmed el Müslümani'nin sunduğu "Birinci Baskı" adlı program, Mısır'da en fazla izlenen programlardan biridir.⁵⁷

56. <http://mubasher-misr.aljazeera.net/>

57. <http://dreamstv.im2all.com/>

ORBİT KANALLAR GRUBU

Suudi Prens Bender b. Muhammed b. Suud'un sahip olduğu bu grupta eğlence, film ve dizi film kanalları bulunmaktadır. Bu kanallar üyelikle izlenmektedir. Amr Edib'in sunduğu ve Mısır'daki resmi yetkililerin sert şekilde eleştirilebildiği "Bugün Kahire" programı büyük izlenilirlik oranına sahiptir.⁵⁸

EL MİHVER KANALI

Sema Grubuna ait olan Mısır özel uydu kanalıdır. Bu grubun sahibi işadamı Dr. Hasan Ratib'tir. Kanalda drama filmleri, diziler ve çeşitli filmler yayınlanmakta, içyapım programlar hazırlanmaktadır. En önemli programı Riyam el Sehlî'nin hazırladığı ve Mu'tez el Derdaş'ın sunduğu "90 Dakika" adlı programdır. Ancak el Derdaş'ın kanalla çıkan anlaşmazlık sonucu ayrılması sonucu reytingler düşmüştü ve bu durum kanalın izlenilirlik oranını olumsuz yönde etkilemiştir.⁵⁹

EL HAYAT KANALLAR GRUBU

Grubun önde gelen ortaklarından birisi Mısırlı ünlü iş adamı Seyyid el Bedevi Şehata'dır. Şehata, hem kanalın yönetim kurulu başkanı hem de muhalefetteki el Vefd Partisi'nin başkanıdır. Gruba ait kanalların tamamı eğlence kanalıdır ve bu nedenle programlarının reytingi yüksektir. Televizyoncu Şerif Amir ve Lebna Asel'in sunduğu "Bugün Hayat" adlı Talk Show programı bu kanalın en meşhur programıdır.

58. http://www.osn.com/default_ar_ae.aspx

59. <http://elmehwar.tv/>

ON TV KANALI

Özel uydu haber kanalıdır. Oraskom grubuna ait olan bu kanalın sahibi Kıpti işadamı Necip Savirs'tir. Programlarının hiçbirinde fasih Arapça kullanımına özen göstermeyen tek Mısır kanalıdır. Televizyoncu Yüsri Fuda'nın sunduğu "Son Söz" adlı Talk Show programı en önemli ve en meşhur programıdır.⁶⁰

EN NAS VE E'R RAHME KANALLARI

En Nas televizyon kanalı selefi eğilimli ve dini yayın yapan bir kanaldır. Kanalın Mısır halkının başta selefi-ler olmak üzere çeşitli kesimlerinde büyük bir şöhreti vardır. Suudi Arabistanlı işadamı Mansur b. Keds'e'ye ait olan kanal yayınlarına 2006 yılı Ocak ayında başlamıştır. Daha sonra başka selefi eğilimli kanallar da yayına geçmiştir. Bunlardan birisi de ünlü selefi kanaat önderi Şeyh Muhammed Hassan'ın başında olduğu e'r Rahme adlı kanaldır ve bu kanalın da hatırı sayılır izleyici kitlesi vardır. Kanalın şu anda en fazla izlenen programı "Fazfaza" adlı programıdır. Yine Şeyh Muhammed Hüseyin Yakup'un sunduğu "Şeyh Yakup'un Sohbetleri" adlı program da yüksek izleyici kitlesine sahiptir. Kanalın Yönetim Kurulu 2006 yılı Ağustos ayında aldığı bir kararla kanalda kadınları çalıştırmaya başlamıştır. Bu kararda kadınların bulunduğu bir kanalda yayına çıkmayı kabul etmeyen bazı selefi şeyhlerinin tutumları etkili olmuştur. Bu karar, alındığı dönemde Mısır ve Arap medya kuruluşlarında büyük tartışmaların çıkmasına yol açmıştır.⁶¹

60. <http://ontveg.com/>

61. <http://www.alrahma.tv/>

MISIR 25 KANALI

Mısır'da Müslüman Kardeşlere ait olan televizyon kanalıdır. Kanalın resmi sahipleri Cemaat'e bağlı olan bir grup iş adamıdır. 25 Ocak Devrimi sonrası yayına başlamıştır. Kanalın çizgisi en Nas ve e'r Rahme kanalları ile kıyaslandığında daha esnek- tir. Aynı zamanda kanal Müslüman Kardeşler'in resmi sözcüsü gibi yayın yapmamaya gayret etmektedir.⁶²

E. ÖZEL GAZETELER

Mısır'da yayın yapan özel günlük gazeteleri parti gazeteleri ve bağımsız gazeteler olmak üzere iki kısma ayırmak mümkündür. Çünkü birçok siyasi partinin kendi adına gazete çıkarması bir gelenek halini almıştır. Bugün Mısır'da yayın hayatında olan parti gazeteleri şunlardır:

EL VEFD GAZETESİ

Mısır'ın en önemli parti gazetelerinden birisidir. Diğer partilerin gazetelerine göre oldukça geniş bir dağıtım ağına sahiptir. El Vefd Partisi'ne ait olan gazete muhalif liberal bir çizgide yayın yapmaktadır. Yine gazeteye ait olan internet sitesinin de yoğun bir takipçi kitlesi vardır.⁶³

62. www.misr25.tv

63. <http://www.alwafd.org/>

HÜRRİYET VE ADALET GAZETESİ

Müslüman Kardeşler Cemaati'ne bağlı Hürriyet ve Adalet Partisi'ne ait olan gazete, Mısır Devrimi sonrası yayına başlamıştır. Gazetenin önemi, geniş dağıtımından çok temsil ettiği Cemaatten kaynaklanmaktadır. Gazetenin tirajı henüz sınırlıdır.⁶⁴

ONUR GAZETESİ

Muhafız Onur Partisi'ne aittir. Eski rejime yönelik keskin eleştirileriyle tanınmaktadır. Gazetenin tirajı düşüktür.

NASIRCI ARAP GAZETESİ

Nasırî Arap Partisi'ne bağlıdır. Rejime yönelik sert eleştirileriyle tanınan bir diğer gazetedir.⁶⁵

Parti gazetelerinin dışında yayın faaliyeti sürdüren, herhangi bir partiyle organik ilişkisi bulunmayan ancak belirli ideolojik eğilime sahip olan başlıca gazeteler ise şunlardır:

BUGÜN MİSİRLİ GAZETESİ

Mısır'daki en önemli bağımsız gazetelerden birisi sayılmaktadır. Genel Yayın Yönetmeni Gazeteci Meclî el Celâl'dir. İşadamı Necip Savirs, gazetenin ortakların-

64. <http://justice-freedom.net/>

65. <http://www.al-3araby.com/>

dandır. Yine eski rejime yakın işadamı Salah Diyab da gazetenin ortakları arasındadır. Diyab, şu anda kamu malını zimmetine geçirme suçlamasından dolayı yargılanmaktadır. Gazetenin güçlü muhabirleri vardır ve bu nedenle de diğer gazetelere haber atlatmaktadır.⁶⁶

EL ŞURUK GAZETESİ

Bağımsız liberal günlük gazetedir. Mısır'daki bağımsız gazetelerin en önemlileri arasındadır. Mısır'da ve uluslararası düzeyde tanınmış bir yazar olan Fehmi Huveydi başta olmak üzere pek çok tanınan isme bünyesinde yer vermektedir. Gazetenin yazarları arasında Mutez Abdulfettah, Selamet Ahmed Selamet, Thomas Friedman, Robert Gates, Hamdi Kandil, Amr Hamzavi, Noam Chomsky gibi yazarlar bulunmaktadır.⁶⁷

GÜNLÜK ANAYASAL GAZETE

Mısır'ın en önemli gazetelerinden bir diğeridir. Bağımsız ve liberal bir çizgide yayın yapan bir gazetedir. Eski rejimin son günlerinde Cumhurbaşkanı ve ailesi dâhil rejimin tüm sembollerine yönelik şiddetli muhalefetiyle öne çıkmıştır. Bunda gazetenin başında bulunan gazeteci yazar İbrahim İsa'nın payı büyüktür. Bundan dolayı da rejimin baskısı ile karşı karşıya kalan gazete ilan alamaz olmuş ve ciddi bir mali sıkıntı içine girmiştir. Gazeteyi satın alan El Vefd Partisi Başkanı Seyyid el Bedevi, İbrahim İsa'yı genel yayın yönetmenliğinden çıkarmıştır. Pek çok uzman ve entelektüel Seyyid Bedevi'nin bu kararını eleştirmiş, bazıları ise bu gelişmeyi el Bedevi ile rejim arasında İbrahim İsa'nın tasfiyesi yönünde bir pazarlık olarak değerlendirmiştir. Bedevi ise bu yönde çıkan tüm iddiaları reddetmektedir. Daha sonra gazete bir başka işadamına satılmıştır. Gazete yeni döneminde eski rejime yönelik eleştirilerinin dozunu düşürmüştür. İbrahim İsa ise Devrim sonrası et Tahrir adında yeni bir gazete kurmuştur.⁶⁸

66. <http://www.almasry-alyoum.com/>

67. <http://www.shorouknews.com/>

68. www.dostor.org

MİLLETİN SESİ GAZETESİ

صوت الأمة

Bannerdaki yazı fotoya dönüştürülüp kullanılacak)

Hüsnü Mübarek döneminde gerçekleşen pek çok yolsuzluğu açığa çıkartmış olan bu gazete haftalık olarak yayınlanmaktadır ve liberal bir eğilime sahiptir.⁶⁹

F. İNTERNET SİTELERİ

Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi Mısır'da da yayın faaliyeti yürüten birçok internet sitesi kurulmuş ve bunlar aracılığıyla günlük ve hatta anlık haberler yayınlanmaya başlanmıştır. Bu siteler daha çok haber yorum ve köşe yazılarıyla öne çıkmış ve internet kullanıcıları tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Mısır'da yayın faaliyeti gösteren ve tüm Arap dünyasında takip edilen bu internet sitelerinin başlıcaları şunlardır:

AL YOUM AL SABİ

Mısır ve Arap haber sitelerinin en meşhurları arasındadır. Liberal bir eğilimi vardır. Al Youm Al Sabi gazetesinin internet sitesidir. Ancak gazetenin internet sitesi daha meşhurdur. İnternet baskısının diğer haber sitelerine göre sıklıkla güncellenmesi ona geniş bir takipçi kitlesi sağlamaktadır. Bununla birlikte gazete, muhalefet liderlerine karşı saldırgan tutumu nedeniyle çoğu zaman eski rejim yanlısı olmakla suçlanmaktadır.⁷⁰

MISRAVİ

En bilinen haber portalları arasındadır. İşadamı Necip el Savirs'e aittir. Site, hizmet kalitesi nedeniyle çok sayıda ziyaretçinin ilgisini çekmektedir.⁷¹

69. <http://www.sawtalummah.com/>

70. <http://www.youm7.com/>

71. <http://www.masrawy.com/>

AL MISRIYYUN

Bağımsız elektronik gazetedir. Bağımsız haber gazetelerinin en bilinenleri arasında yer almaktadır. Genel yayın yönetmeni el Vasat Partisi yönetiminde bulunan Mahmud Sultan'dır.⁷²

İHVAN ONLINE

Müslüman Kardeşler Cemaati'nin Mısır ve dünya çapında çok sayıda takipçisi olan resmi sitesidir. Bir haber sitesi olmamasına karşın cemaate ilişkin haberleri ve cemaatin resmi tutumlarını öğrenmeye imkân vermesi nedeniyle pek çok ulusal ve uluslararası medya mensubu, akademisyen ve araştırmacı tarafından yakından takip edilmektedir.⁷³

MISIR'IN PENCERESİ SİTESİ

Müslüman Kardeşlere yakınlığıyla bilenen ancak resmi olmayan değerlendirme ve haberler yayınlanan internet sitesidir. Müslüman Kardeşler tarafından bu site üzerinden eski ve yeni rejime yönelik eleştiriler yapılmaktadır.⁷⁴

72. <http://www.almesryoon.com/>

73. <http://www.ikhwanonline.com>

74. <http://www.egyptwindow.net/>

GÖZLEM ŞEBEKESİ

Facebook sayfasıdır. Ancak sosyal medya için bir model niteliğindedir. Gazeteci vatandaş mantığıyla yayın yapmaktadır. Mısır Devrimi'nin başlangıcında gençlerin iletişim aracı olmuştur. Tüm medya kuruluşlarına Mısır devrimi hakkında zengin bilgiler sunmuştur. Farklı eğilimlere sahip gençler tarafından kurulmuştur ve bağımsızlığını koruyup herhangi bir siyasi gruba yakın olmamaya özen göstermektedir.⁷⁵

75. <http://www.rassd.com/>

BEŞİNCİ BÖLÜM

DİNİ KURUMLAR

Mısır'da resmi dini kurumları üç kategoride değerlendirmek mümkündür. En etkin olan resmi din kurumu Ezher Şeyhliği kurumudur. Bu kurumun tüm Sünni Müslümanlar üzerinde bir etkisi vardır. Çünkü İslam dünyasının en eski ve en köklü din eğitim merkezi olan Ezher Üniversitesi'nin bir üst çatısını oluşturmaktadır. Ezher Üniversitesi Fatimiler tarafından Şiiliğin eğitim merkezi olarak kurulmuş ve Şii dai/misyoner yetiştirme amacını gütmüştür. Ancak Selahaddin Eyyubi'nin Mısır'ı fethetmesiyle birlikte bu kurum Ehl-i Sünnetin eğitim merkezi haline getirilmiştir. O günden itibaren de bu misyonunu kesintisiz olarak sürdürmektedir. Diğer resmi din kurumu olan Mısır Cumhuriyet Müftülüğü Mısır'ın fetva ve din işlerini yürütme görevini yürütmektedir. Bunların dışında Mısır'da yaşayan Ortodoks Hıristiyanlardan olan Kıptilerin tüm Hıristiyanlık dünyasında önemli bir konumu olan Kıpti Patrikliği bulunmaktadır

A. EZHER ŞEYHLİĞİ

El Ezher Camisi, 975 tarihinde Mısır'da iktidarı elinde bulunduran Fatımi Devleti döneminde Fatımi halifelerinin ilki olan el Muizlidinillah'ın komutanı Cevher el Sakla tarafından kurulmuştur. Kuruluş amacı Şii mezhebinin öğretip yayılmasını sağlamaktır. Mısır'daki Fatımi Halifeliğinin yıkılmasından hemen sonra bu kurumun eski misyonuna son verilmiştir. Bin yılı aşkın süredir İslami ilimlerin öğretildiği bir üniversiteye dönüşmüş olan el Ezher'de ayırım yapılmaksızın tüm İslam mezheplerinin eğitimi verilmektedir. Kurumun idari yapısı içinde el Ezher'in yüksek konseyi niteliğinde olan Ezher Şeyhliği, İslami Araştırmalar Merkezi, El Ezher Enstitüleri, el Ezher Üniversitesi, el Ezher Uleması Cephesi yer almaktadır. El Ezher, çoğu İslam devleti ve halklarının saygı ve takdirine şayan olmakta ve uluslararası anlamda İslami ilimlerin güçlü bir merkezi olarak kabul edilmektedir.

1952 devrimi öncesi el Ezher'in Mısır halkı üzerinde büyük bir rolü vardır. Nitekim el Ezher şeyhleri ve öğrencilerinin sömürgeciliğe karşı direnişte de büyük rolleri olmuş, işgale karşı ve Mısır'ın İslami kimliğini sarsan her türlü karara karşı halk kitlelerine öncülük etmişlerdir. Bu çerçevede el Ezher, hem Fransız işgaline karşı hem de İngiliz işgaline karşı öncü rolü ile öne çıkmıştır. Ezher şeyhleri rejim tarafından topluma dayatılmak istenen bazı hususlarda yöneticilere karşı kitlelere öncülük etmişler ve yöneticiler sonunda Ezher şeyhlerinin taleplerini kabul etmek zorunda kalmışlardır.

1952 yılında gerçekleşen Hür Subaylar Devrimi'nden sonra bu kurum özerkliğini yavaş yavaş yitirmeye başlamıştır. Devrimin ilk yılında el Ezher'e özgü yasalar çıkmış; yapının, mali ve idari bağımsızlığına son verilmeye çalışılmış; Ezher Şeyhi ve yardımcıları Cumhurbaşkanı'nın kararıyla tayin edilmeye başlanmıştır. Devletin bu politikası el Ezher Üni-

versitesi'ni ve tüm üniversite bürokrasisini de kapsamış, üniversite yöneticileri de tayinle atanır olmuştur. Böylece el Ezher'in rolü oldukça gerilemiş; kamusal alanda etkinliği olmayan akademik bir kuruma dönüşmüştür. Bu süreçte el Ezher toplumu ilgilendiren birçok sorunda siyasal iktidarın yanında yer alan bir tutum içine girmiştir. Mesela halkın büyük tepkisine rağmen imzalanan Camp David Anlaşması'ndan sonra El Ezher bu anlaşmayı temize çıkararak dini naslardan hareketle ona bir meşruiyet sağlamaya çalışmıştır. Yine Mısırlıların toplumsal mutabakat konusu sayılan İsrail'le ilişkileri normalleştirmeme eğilimine rağmen bir önceki Ezher Şeyhi Muhammed Seyyid Tantavi, İsrail Devlet Başkanı Şimon Peres'le tokalaşmıştır. Yine Tantavi, Sarkozy'nin Fransa'da başörtüsü konusundaki tavrını destekler şekilde fetva vermiş, Müslüman kadınların belirtilen şartlarda başörtüsünü çıkartabileceğini söylemiş, bu nedenle Ezher, dindar kesimin büyük tepkisini çekmiş ve kamuoyundaki etkinliği zayıflamıştır.

Son dönemlerde el Ezher'in içine girdiği bu sürece rağmen, kurumun pek çok öğrenci ve akademisyeni uygulamalara karşı çıkmış, siyasal iktidarın resmi politikalarıyla özdeşleşmiş tutumlarını protesto ederek el Ezher yönetimi ile mücadeleye girişmişlerdir. El Ezher Uleması Cephesi, rejime ve rejim tarafından tayin edilen Ezher Şeyhi'ne karşı açık muhalefeti oluşturmuştur. Bu cephe, yoğun olarak el Ezher'in rejim lehine siyasallaştırılmasına karşı çıkan çok sayıda el Ezher âliminin kurduğu bir heyeti temsil etmektedir. Özellikle Ezher'in eski Şeyhi Muhammed Seyyid Tantavi, bu cepheyle çatışma içerisinde olmuş, Kahire Valiliğinden çıkarttığı bir kararla Cephe'nin ilgasını sağlamıştır.

Bugünkü Ezher Şeyhi olan Ahmed Muhammed Ahmed El Tayyip, 1946 doğumlu olup İslam Akaidi profesörüdür. Fransızca ve İngilizceyi akıcı şekilde konuşmaktadır. Fransızcadan Arapçaya bazı eserler çevirmiş ve Fransa'da öğretim görevlisi olarak bir süre çalışmıştır. Fıkıh ve İslam tasavvufu alanında çeşitli eserleri vardır. El Tayyip, tasavvuf ve tarikat geleneğinden gelmektedir ve babasının vefatından sonra boşalan tarikat şeyhliğini de sürdürmektedir.

Tayyip'in başkanlığını yürüttüğü El Ezher, 20 Ocak 2011'de Vatikan'la diyalogu süresiz olarak dondurmuştur. Gerekçe olarak da Papa 16. Benedikt'in İslam'a olan hakaretlerini göstermiştir. İsrail konusunda da El Tayyip, Şimon Peres'le tokalaşmayı yahut onunla aynı mekânda bulunmayı reddetmiştir ve bunun gerekçesini de şöyle açıklamıştır. "Onunla tokalaşmak karşı tarafa bir kazanım olarak dönecektir ve Ezher, İsrail'le tokalaştı anlamına gelecektir. Bu da hasma malzeme vermektir. Üstelik de Ezher'den malzeme vermektir. Zira tokalaşmak ilişkilerin

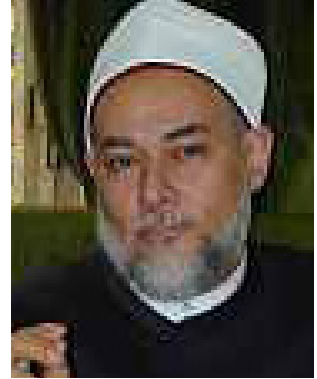
normalleşmesini kabul etmek anlamını taşır. Bu da İsrail, Filistinlilere meşru haklarını iade edene kadar gerçekleşmeyecek bir iştir.”⁷⁶

Ezher Şeyhi Ahmed El Tayyip, Hüsnü Mübarek tarafından bu makama getirilmiştir. Aynı zamanda iktidardaki partinin de bir üyesi olduğu için devrim sonrası birçok eleştirilere maruz kalmıştır. Bundan dolayı da istifası istenmiş ama o bunu kabul etmemiştir. Daha sonraları katıldığı bazı televizyon programlarında Ezher’in başından beri devrimi destekleyen bir tavır aldığını, 25 Ocak Devrimi’ne birilerinin söylediği gibi asla düşman olmadıklarını savunmuş, buna kanıt olarak da devrim günleri sırasında yayınladığı ve devrimcileri destekleyen, onların arkasında durup onları cesaretlendiren beş farklı açıklamayı göstermiştir.

El Ezher ve ona bağlı diğer kurumlar, izledikleri tutumlarda büyük ölçüde Mısır kamuoyu ve bu kamuoyunun taleplerinden kopuk olmamışlardır. Ancak kurum halen hem idari hem de mali olarak Devlet İdare Kurumu’na bağlıdır. Bu nedenle de geliştirdiği tavırların tam olarak devlet politikalarından bağımsız olduğunu söylemek mümkün değildir.⁷⁷

B. MISIR MÜFTÜLÜĞÜ

Mısır’daki resmi din kurumlarından bir diğeri de Mısır Cumhuriyet Müftülüğü makamıdır. Bu kurum daha çok fetva ve din işleriyle ilgilenir. Kurumun başına genellikle Ezher Üniversitesi âlimlerinden biri gelir. Hiyerarşi olarak Ezher Şeyhliğinden sonradır. Bu kurumun başına en son 28 Eylül 2003’de Mısır Müftüsü olarak Prof. Dr. Ali Cuma Muhammed Abdulvehhab atanmıştır.⁷⁸ 1952 doğumlu olan Abdulvehhab, aynı

zamanda Ezher Üniversitesi Usul-u Fıkıh (İslam Hukuku Metodolojisi) bölümünde profesördür. Dünyada en etkili 50 Müslüman şahsiyetten biri sayılmaktadır. İyi derecede yabancı dil bilmektedir. Mısır’da okuyan başta Türk olmak üzere tüm yabancı öğrencilere olan yakınlığı, onlara yönelik yaptığı sohbet ve faaliyetleriyle tanınmaktadır.

Abdulvehhab, John Hopkins Üniversitesi’nin Washington’da düzenlediği “İlimli İslam’ın meydan okuması: Mısır dini kurumları radikalliğe karşı” konulu panelde Müslüman Kar-

76. <http://tahrirnews.com/>

77. Nathan J. Brown, “el Ezher fi Hukbeti ma ba’de’s-Sevra”, Carnegie Endowment, s. 6-9. 2011.

78. <http://alimamalalama.com/article.php?id=21>

deşleri ya sosyal aktivitede bulunan bir hayır kuruluşuna dönüşmeye yahut dini esas üzere kurulu olmayan bir siyasi partiye dönüşmeye çağırarak, "Mısırlıların çoğu Müslüman Kardeşleri, dini, parlamento ve sendikaları ele geçirmek için kullanan bir cemaat olarak görmektedir" demiş ve Müslüman Kardeşlerin iç sorunlar yaşadığına değinerek "Mısırlıların çoğu, dini esaslar üzere kurulu partilerin kurulmasını hoş karşılamamaktadır" tespitinde bulunmuştur.

Şeyh Ali Cuma, Müslümanların kendi aralarında savaşmalarını kati suretle haram kabul etmekte ve Müslüman asıllı Amerikalıların ABD bayrağı altında Afganistan'da savaşmalarının haram olduğunu söyleyen fetvası ile bilinmektedir.

C. KIPT PATRİKLİĞİ

Mısır kilisesi, "Mark Evangelist" tarafından 61 yılında İskenderiye'de kurulmuştur. Bu kilisenin üyeleri Roma işgal güçleri tarafından büyük bir baskı altında tutulmuşlardır. Bu baskı Mısır'ın Müslümanlar tarafından fethedilip Romalıların varlığının sona ermesine kadar sürmüştür.⁷⁹ Mısır'ın fethedilmesiyle birlikte Kıptiler, kendilerine, kiliselerine ve mabetlerine özgürlük tanıyan emanname ile birlikte varlıklarını devam ettirmişlerdir. Kıptiler Mısır'ın Müslümanlar tarafından fethedilerek İslam coğrafyasına katılması karşısında genellikle üç farklı tutum içinde olmuşlardır. Kıptilerden bazıları yeni dini benimseyerek Müslüman olmuş ve bugünkü Müslüman toplumun ilk temellerini oluşturmuşlardır. Diğer bir grup ise Hıristiyan kalıp Müslümanlarla birlikte yaşamayı seçmiş, İslami yönetim altında üst düzey görevlerde bulunmuş, ticari ve siyasi olarak Mısır devleti içerisinde önemli mevkiiler elde etmişlerdir. Üçüncü bir grup ise İslami fetih hareketini Mısır'ın Araplar tarafından işgali ve Mısır'ın Hıristiyan kimliğinin sona erdirilmesi şeklinde değerlendirmiştir. Ancak bu grup çok dar kapsamlı olmuş, Mısır tarihinde önemli bir rol oynayamamışlardır. Buna karşılık Müslümanlarla Kıptiler arasında ortak yaşama ve hoşgörü kültürü Mısır halkının ortak özelliği olarak öne çıkmıştır.

Napolyon Bonapart'ın Peder Yakup Hana liderliğindeki 2000 Kıpti gencini Mısır halkını Fransız işgali döneminde bastırmakta kullanması ve Fransız işgalini kolaylaştırmasında oynadığı rol, Müslümanlarla Kıptilerin beraber yaşama kültürüne çok ağır bir darbe vurmuştur. Ancak bu durum fazla devam etmemiş ve 1919 devrimiyle Müslümanlar, Kıptilerle yeniden birleşip işgale son vermişlerdir.

Şu anki Kıptilerin lideri olan 3. Papa Şennuda (Nasır Cad) 1972 yılı başlarında Enver Sedat'ın yeni başkan olduğu bir dönemde Papalık koltuğuna oturmuştur. Kilise ile Mısır devleti arasındaki en gerilimli dönemler de bu tarihlerde başlamıştır. 18 Aralık 1972 ta-

79. Garib el Münsi, *Tarihu'l-Keniseti'l-Mısıriyye*.

rihinde Papa Şennuda, din temelli gerilimlerin çıktığı el Hanıka olayları esnasında her iki toplum arasındaki gerilimin yatıştırılmasında olumlu bir rol oynayamamıştır. El Hanıka olayları kilisenin mevcut rejime karşı ilk meydan okuması olmuş, böylece Mısır Ortodoks kilisesinin devletle mücadeleyi esas alan din temelli siyasi bir projeye sahip olduğu yorumları yapılmıştır. Enver Sedat 14 Mayıs 1980’de Mısır Parlamentosunda yaptığı konuşmada “Şennuda, Mısır’da Kıptilerin siyasi lideri olmanın peşindedir. Dini liderlik göreviyle yetinmek istememektedir” demiştir. Ayrıca Sedat, kendisine ulaşan raporlara göre Papa’nın Kıptiler için başkenti Asyut olan bir Mısır devleti kurma amacı güttüğünü dile getirmiş ve “Papa, benim Müslüman bir devletin Müslüman bir lideri olduğumu kabul etmek zorundadır” demiştir.⁸⁰ Batı ülkelerinde yaşayan Kıptiler ise, Mısır’daki Kıptilerin Batı tarafından İslami baskılara karşı himaye edilmesi taleplerini dile getirmişlerdir. Bundan dolayı da özellikle ABD ve AB, dini özgürlükler söyleminden hareketle Mısır yönetimini eleştirmişlerdir.

Bununla birlikte Kilise, kamuoyuna dönük resmi söylemlerinde her iki kesim arasında gerilim oluşturabilecek ifadelerden uzak durmaya özen göstermektedir. Ancak buna rağmen son dönemlerde yaşanan bazı olaylar her iki kesim arasındaki gerginliği artırmıştır.

25 Ocak 2011 yılında Tahrir Meydanı’nda başlayan gösteriler karşısında Papa Şennuda, devrime karşı olduğunu açıklamış ve kilise yanlılarından Mısır Devrimi’ne katılmamalarını istemiştir. Papa Şennuda şahsında temsil edilen kilise Mübarek ve rejiminin ayakta kalması için elinden geleni yapmış, bunda da Mübarek’in devrilmesi sonrası İslamcıların iktidara gelmesi korkusu başat rol oynamıştır. Devrimin başarılı olması sonucu, devrime karşı olumsuz tutumu sebebiyle Kilise zor durumda kalmıştır. Kilisenin bu imajını biraz da olsa talimatlara aykırı davranan bazı Kıpti gençlerin Mısır devriminin tüm aşamalarına katılmış olması düzeltmiştir.

Tahrir’de başlayan gösterilerden sonra hızla partileşmeye giden ve seçime hazırlanan Mısır’da Kıpti Kilise, siyasi arenada güçlü bir şekilde var olma çabasıdadır. Kıpti kimliğiyle bilinen ve Kilise’ye olan yakınlığıyla tanınan işadama Necip Savirs, Özgür Mısırlılar Partisi’ni kurmuş, özellikle de Müslüman Kardeşlerin temsil ettiği İslami akımın yükselişine karşı mücadele etmeye başlamıştır. Bununla birlikte parti, İslam’a saygı duyan laik liberal bir parti olduğundan bahsetmiştir. Hatta parti, bazı önde gelen Müslüman kökenli şahısları saflarına katma çabasına girdiyse de partiye yönelik Kilisenin partisi imajı değiştirmemiştir.

80. Muhammed Hasaneyn Heykel, Harifu’l-Gadab s.377.

ALTINCI BÖLÜM

**YARGI, ORDU
BÜROKRASİSİ VE
PARLAMENTO**

A. YARGI

Günümüz Mısır yargısının sistematik ilk temelleri Osmanlı dönemine kadar uzanır. Mısır'ın kadim dönemlere dayanan bir yargı sistemi olmakla birlikte bugünkü kurumsal şeklini 1875-1883 yılları arasında kurulan mahkemeler ile almıştır.

23 Haziran 1952 Devrimi öncesi yargı bağlamında yaygın olan kurum Şer'i Mahkemelerdir. Hükümlerin verilmesinde esas referans noktası da İslam fıkıh mezhepleridir. Daha sonraları Şer'i Mahkemelerin rolü İngiliz güçlerinin Mısır'a yaptıkları baskı sonucu daha çok ahval-i şahsiye (medeni hukuk) davalarıyla sınırlandırılmıştır. Sonunda şer'i mahkemeler 1965'te ilga edilmişlerdir.

Mısır yargısı çeşitli kısımlara ayrılmaktadır. Bunlardan birisi **sivil yargı**dır. Bu yargının başında **Yargıtay** gelmektedir ki Yargıtay içerisinde yasayı uygulama ve yorumlara birimi vardır. Bu yargı içerisinde önem bakımından ikinci kurum önemli vilayetlerin merkezlerindeki **Temyiz Mahkemesi**'dir. Vilayet merkezlerinde başlangıç mahkemeleri, kent ve mahallelerde ise sınırlı mahkemeler bulunmaktadır. Bu mahkemelerin tamamı yasaların doğru uygulanmasına bakmaktadır.

Vatandaşlarla devletin idari kurumları yahut bizzat devletin idari kurumları arasındaki anlaşmazlıkları gideren **idari yargı**da ise başı **Yüksek İdari Mahkeme** çekmektedir. **Devlet Konseyi Yargısı, İdari Yargı Mahkemeleri, İdari ve Disiplin Mahkemeleri ve Devlet İşleri Heyeti** gibi mahkemeler adli hiyerarşinin diğer yapılarını meydana getirmektedirler.

Yüksek Anayasa Mahkemesi ise Mısır'da en önemli yargı organı sayılmaktadır. Bu kurum, yasaların anayasaya ve mevzuat metinlerinin bağlayıcı yorumlarına uyup uymadığını belirlemektedir. Bu mahkemenin yargıçları Devlet Başkanı tarafından ve teamüle göre de kıdem göz önünde bulundurularak belirlenmektedir.

Bir diğer mahkeme ise **Olağanüstü Mahkemeler**dir ve bu mahkemeler yerel ve uluslararası alanda hukuki eleştirilere konu olmaktadır. Bu bağlamda öne çıkan **Askeri Yargı** iki kademelidir. İlk kademede **Yüksek Askeri Mahkeme**, ikinci kademede ise **Yüksek Devlet Güvenlik Mahkemeleri** gelmektedir ki bu tür mahkemeler devlet güvelliğini ilgilendiren meselelere bakmaktadır ve temyizi mümkün olmayan kararlar almaktadır. **Partiler Mahkemesi** ise parti davalarına bakmaktadır.

Yüksek Yargı Konseyi yargıçları ilgilendiren idari işlerin tamamına bakmaktan sorumlu özel yargı kurumudur. Genellikle üyeleri Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmektedir. Sık sık en önemli yargı kurumlarından birisi olan "**Mısır Yargıçları Kulübü**"yle çekişmeye girmektedir. Seçilmiş Kulüp Yönetim Kurulu da kendisini rejimden yana tavır sergi-

lemekle suçlayan Yüksek Yargı Kurumu'yla tartışmaya girmektedir. Bu çerçevede yargı bağımsızlığından yana olan Müsteşar Zekeriya Abdulaziz, Müsteşar Ahmed Mekki, Müsteşar el Huzayri ve Hişam el Bestuveysi açıkça rejime karşı yargının rejimden tamamen bağımsız olması gerektiğine dair bir mücadeleye girmişlerdir.

Mısır yargısı tarihi boyunca ülkede iktidarı elinde tutan güce tamamen teslim olmamış tek kurumdur. Bir dönem veya bir olay veya bir şahıs için yönetimde adalet ve şeffaflık kurallarının dışına çıkmış olsa da, genel anlamda Mısır yargısını oluşturan ana eksenin iktidardaki rejimin kuşatma çabalarına karşı direndiğini söylemek mümkündür.

Mübarek döneminde rejim, yargıçları bakanlıklara müsteşar olarak tayin etmek suretiyle onları pasifleştirerek kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Ayrıca Devlet İşleri Heyeti ve Adalet Bakanı'na bağlı olarak çalışan yardımcılarını da Devlet Başkanı tayin etmiş, böylelikle adaletin işleyiş sürecini denetim altına almak için uğraşmıştır. Buna rağmen Mısır yargısı, Mübarek dönemindeki birçok uygulamanın karşısında yer alarak rejimin, parlamento, şura ve başkanlık gibi seçimlerde hile yaptığını açığa çıkaran birçok karar almıştır. Ancak bu kararların hiçbiri uygulanmayarak etkisizleştirilmiştir.⁸¹

Yine Yüksek Anayasa Mahkemesi, Mübarek'in son dönemlerinde her seçim sandığının başında bir yargıcın bulunmasının gerektiğini ve seçimlerin ancak bu şekilde şeffaf gerçekleşeceğine dair bir karar almıştır. Ancak rejim her yoldan seçimlerde hile yapmaya çalışmıştır. Bu doğrultuda rejim, kendisine muhalif olan adayları adaylık başvurusunda bulunurken tutuklamış veya adaylık başvuru evraklarını imha etmiştir. Ayrıca muhalif adayların güçlü olduğu bölgelerde seçmenlerin sandık başına gitmemeleri için her türlü baskı ve tehditlere başvurmuştur.

Son olarak 2010'da gerçekleştirilen parlamento seçimlerinde rejim seçimlerde tamamen hile yoluna başvurmuş, hukuka aykırı anayasal düzenlemelerle seçimlerde yargı yönetimini ortadan kaldırmış, bunun yerine hükümete bağlı memurları bu göreve getirmiştir. Bunun sonucunda da parlamento tamamen hileli bir şekilde oluşturulmuştur. Bu parlamentoya karşı binlerce yargı kararı çıksa da bu kararlar uygulanmamış, bilakis yapılanlar bir süre sonra Mısır rejimine karşı bir halk devriminin başlangıcını oluşturmuştur.

Mısır Yargıçları Kulübü Başkanı Müsteşar Ahmed el Zend eski rejim yanlısı olarak bilinmektedir. Kulübün eski başkanı Müsteşar Zekeriya Abdulaziz ise bağımsızlıkçı akımdan sayılmaktadır. Yargı bağımsızlığı tasarısını hazırlayan Müsteşar Ahmed Mekki de bağımsızlık yanlısı akım içerisindeydi. Devrim sonrasında yargıçlar kendi faaliyetlerini düzen-

81. Av. İlyas Şelhub, *Takriru an Vad'i'l-Kadâi fi Mısır, el-Merkezu'l-Arabi li't-Tatvir Hükmi'l-Kanun ve'n-Nezahe*, 2004-Mısır.

leyen bir yasa talebinde bulunmuşlardır. Böylelikle yürütme kuvvetinden tamamen bağımsız olmalarının garanti altına alınmasını talep etmektedirler ki demokratik bir devletin kurulabilmesi için bunun gerekli bir ön şart olduğunu söylemektedirler. Ancak bu yasa teklifi hala yargıçlar ve barolar arasındaki önemli tartışma konularından biridir.

B. ORDU

Mısır ordusunun bugünkü yapısının ve kurumsallaşmasının temelleri 1820 yılında Mehmet Ali Paşa tarafından atılmıştır. Mehmet Ali Paşa, kendi dönemine kadar varlığını devam ettiren ve daha çok Memluklar dönemindeki yapısıyla devam eden orduyu yeniden yapılandırmış ve köklü değişiklikler yapmıştır. Bu dönemde ordunun başına Süleyman Paşa adıyla bilinen Fransız bir komutan getirilmiştir. Bu ordu Arap bölgesinin en güçlü ordusu olmuş ve Mehmet Ali Paşa bu orduyu pek çok bölgeye savaş için göndermiştir. Mehmet Ali Paşa'nın bu orduyu kurmaktaki asıl amacı bölgede güçlü bir devlet kurmak ve birçok Osmanlı toprağını kendi kontrolüne alarak bölgedeki varlığını güçlendirmektir. Osmanlı devletinin içinde bulunduğu zafiyeti de kendisi için bir fırsata dönüştürmek istemiş ve güçlendirerek yeniden yapılandığı ordudaki asker sayısını artırmıştır.

1952 Devrimi sonrası Mısır ordusu tekrar örgütlenilmiş ve güçlendirilmeye çalışılmıştır. Abdunnasır Batılı ülkelerin Mısır'a silah satışı yapmaması nedeniyle silah sağlamak amacıyla Doğu bloğuyla ittifaka girmiştir. Bu dönemde Mısır ordusu toparlanmıştır. Beş yüz bin civarındaki asker sayısının yedeklerle birlikte bir milyona yaklaştığı tahmin edilen Mısır ordusu dünyanın en büyük 10. ordusu olmakla birlikte asıl gücünü sistem içindeki saygın ve güçlü yerinden almaktadır. Her ne kadar rejimin otoritesi sivil organlarda (ülkeyi yöneten tek parti ve Cumhurbaşkanı) toplanmışsa da ordu rejimin muhafaza edilmesinde ve güçlenmesinde en kilit rolü üstlenmiştir. Bu minvalde Mısır tam bir askeri diktatörlük olmamasına karşın askerin hükmettiği bir siyasi sistem ile yönetilmiştir. Ordu, ülkenin idaresinde söz sahibi olmuştur. Bununla birlikte güncel siyasette doğrudan var olmak yerine siyasi gücünü yakın ve karmaşık ilişkiler geliştirdiği siyasi ve bürokratik elitler vasıtasıyla kullanmakta, bu şekilde sadece siyaseti değil siyasileri de kontrol altında tutmuştur. Özellikle 1970'lerden itibaren Mısır ekonomisinde giderek genişleyen bir nüfuz kavuşan ordu, yalnızca askeri endüstrilerde değil, sivil, tarımsal ve ulusal altyapı sektörlerinde de yoğun bir varlık göstermektedir.⁸²

25 Ocak Devrimi ve Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı polis güçlerinin Mısır Devrimi'ni durdurmayı başaramamasının ardından eski Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek, ordu güç-

82. Robert Springborg, *Mubarek's Egypt: Fragmentation of the Political Order*, Boulder, Westviews Pres, 1989.

lerine sokağa inip devrimi bastırmaları emrini vermiştir. Ancak ordu güçlerinin, göstericilere ateş açmayı reddetmesi, meşru talepleri noktasında halkın yanında duracaklarını ilan etmesi sonucu görevi bırakmak zorunda kalan Mübarek, ülke yönetimini askerlere bırakmıştır. Genelkurmay Başkanı Mareşal Muhammed Hüseyin Tantavi, 2011 Mısır Devrimi gelişmelerinin yaşandığı dönemde 31 Ocak 2011 tarihinde Başbakan Yardımcısı olmuştur. Mısır halkının protestoları sonucu, 11 Şubat 2011 tarihinde Hüsnü Mübarek'in istifası üzerine, Tantavi başkanlığındaki Askeri Yüksek Konsey ülke yönetimine el koymuştur. Ancak altı aylık bir süre için görev yapmak üzere gelen konsey bu süreyi uzatarak anayasa beyanı için tanınan takvimin dışına çıkmıştır. Mısırlılar, her ne kadar ordu inkâr etse de ordunun yönetimi ele aldığını ve söz verdiği gibi seçilmiş sivil bir başkana teslim etmediğini dile getirmişler bu durumu Tahrir Meydanında bir araya gelerek protesto etmişlerdir.

Mareşal Muhammed Hüseyin Tantavi, Genelkurmay Başkanı ve 25 Ocak 2011 yılından sonraki süreçte ortaya çıkan geçici döneme vaziyet eden Askeri Yüksek Konsey'in Başkanıdır. 31 Ekim 1935 tarihinde doğan Tantavi, 1956, 1967 ve 1973 savaşlarında İsrail'e karşı savaşmış, 1990-1991 yılında Saddam'a karşı ABD öncülüğünde koalisyon güçleri tarafından yapılan savaşa katılmış, Pakistan'da askeri ataşe olmuş, daha sonra da Cumhurbaşkanlığı Muhafız Bölüğü Komutanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı'na kadar uzanan farklı görevler üstlenmiştir. Mareşal unvanı verilen Tantavi, 20 Mayıs 1991'de Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı olarak atanmış ve 2011 yılına kadar bu görevde kalmıştır. Bazı gözlemciler göre Tantavi, bu dönemde de Mübarek'in halefi olarak görülmektedir. Tantavi iktidarı devralmasından bu yana daha çok düşük profilli çizmeye özen göstermiş, göz önünde olmamaya dikkate ederek halkın önüne ilk kez 16 Mayıs 2011 tarihinde Polis Akademisi'ndeki mezuniyet törenine katılarak çıkmıştır. Basın açıklamalarını yapma görevini diğer üst düzey yöneticilerine bırakmıştır. Bugün itibarıyla, fiili olarak ülkeyi yönetmeye devam etmektedir. Mevcut Başbakan ve kabinesinin atamasını yapmıştır.

Askeri Konsey tarafından yayınlanan pek çok açıklama Tümgeneral Muhsin el Fenceri tarafından kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bu açıklamalarda konseyin, Mısır devriminin yanında olduğu, konseyin 2011 yılı sonlarına doğru yönetimi seçilmiş sivil bir başkana devredene kadar geçiş döneminde ülkeyi yöneteceği belirtilmiştir.

Tahrir devriminden sonra iş başına gelen Askeri Konseyin isteği doğrultusunda Dr. Ali El Silmi tarafından hazırlanan ve bazı laik-liberal partilerin de destekleyerek imzaladığı bir belge, Askeri Yüksek Konseye ayrıcalıklı haklar tanımaktadır. Bu belgeye göre askeri

konulardaki kararları sadece Konsey alacak ve bütçeden askere ayrılması gereken payı da Konsey üyeleri belirleyecektir. Anayasa Prensipler Belgesi olarak isimlendirilen bu belge yeni anayasanın hazırlanmasında parlamentonun rolünü de kısıtlamayı hedeflemektedir. Buna göre 80 kişiden oluşacak olan Anayasa Komisyonu, sendika temsilcileri, üniversite öğretim görevlileri, anayasa profesörleri, sivil toplum kuruluşları, öğrenci birlikleri, El Ezher ve Kilise temsilcilerinden oluşacak ve bu komisyonda milletvekilleri bulunmayacaktır. Devrim süreciyle birlikte askıya alınan Mısır Anayasasındaki 9. ve 10. Maddeler orduya büyük imtiyazlar tanımakta ve ordunun devlet içindeki başat rolünü tahkim etmektedir. Yeni oluşturulacak anayasada da bu durumun garanti altına alınmak istenmesi sivil güçlerin tepkisine neden olmaktadır.

1952 Hür Subaylar Devrimi'nden bugüne kadar Mısır'a hükmeden başkanların tamamı ordu mensubudur. Muhammed Necib, Cemal Abdunnasır, Enver Sedat ve Hüsnü Mübarek gibi asker kökenli cumhurbaşkanları tarafından yönetilen sivil güçler, 25 Ocak Devrimi'yle birlikte artık bu durumun değişmesini ve Mısır'ın sivil-demokratik bir yönetim tarafından idare edilmesi taleplerini yaptıkları tüm eylemlerde dile getirmişlerdir.

C. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MISIR HALK MECLİSİ

Mısır'da modern anlamıyla parlamenter sisteme İngilizlerin Mısır'ın bağımsızlığını tanımasından iki yıl sonra, yani 1924'te geçilmiştir. Bununla birlikte ülke meşrutî monarşi olarak kalmış, Kral 1. Fuad parlamentoyu feshetme yetkisine sahip olmuş, özel bir komisyon tarafından hazırlanan anayasayla Halk Meclisi ve Şura Meclisi'nden oluşan iki meclis kurulmuş ve kuvvetler ayrılığı ilkesi benimsenmiştir. 1924-1950 yılları arasında ülkede on kez parlamento seçimleri düzenlenmiş, Saad Zalul tarafından kurulan el Vefd Partisi bu seçimlerde hep çoğunluğu kazanmıştır. Her ne kadar bu dönemde seçimler şeffaf gerçekleşse de parlamentoda toprak ağaları ve işadamları egemen güç olmuştur.

1952'de Hür Subaylar'ın Kral Faruk'a karşı gerçekleştirdikleri darbe, parlamenter sistemi sekteye uğratmıştır. Cemal Abdunnasır, ülkede bir yandan Cumhuriyeti ilan ederken diğer taraftan da siyasi partileri yasaklamıştır. Abdunnasır 1956'da Cumhurbaşkanı seçilmiş, aynı yıl yeni anayasa yayınlanmış ve bu yasaya uygun olarak 1957'de Halk Meclisi yeniden toplanmıştır. Bununla birlikte ülkede çok partili siyasi hayata geçiş ancak 1977'de çıkartılan Siyasi Partiler Yasası'yla mümkün olabilmektedir. 1978'de Ulusal Demokrat Parti kurulmuş ve 1979'da ise ilk çok partili seçim gerçekleşmiştir. Ulusal Demokrat

Parti bu tarihten itibaren parlamentonun en az üçte ikisini her zaman elinde tutmuş, Mısır'da siyaset ve toplumsal hayatı büyük oranda kontrol altına almıştır.⁸³

Bu dönemde ülkenin parlamenter demokratik yaşam serüveninde kilit öneme sahip olan "Halk Meclisi" şeffaf olmayan seçimlerle, kısıtlı yetkilerle ve yürütme organının olağanüstü baskılarıyla yüzleşmiştir.

Öte yandan Mısır'da görece çok partili, şeffaf ve özgür seçimlerin yapılmasına 2005 yılında çeşitli baskılar sonucu izin verilmiş, Ulusal Demokrat Parti'nin 311 sandalye kazandığı seçimlerde Müslüman Kardeşler de çıkardıkları bağımsız adaylarla Halk Meclisi'nde 88 sandalye elde etmişlerdir. Yine aynı seçimlerde Vefd Partisi altı sandalye, Tecemmu Partisi ise iki vekil çıkarabilmiştir. 2005 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ilk kez Hüsnü Mübarek'e karşı liberal eğilimli Eymen Nur adaylığını açıklayarak söz konusu seçimlere katılmıştır. Ancak ülkede egemen olan otoriter yapı, 2005 seçimlerindeki görece olumlu havaya rağmen değişmemiştir. İktidardaki Ulusal Demokrat Parti, bu dönemde de parlamentoyu kontrolünde tutmuş, özellikle de Müslüman Kardeşler tarafından temsil edilen muhalefeti yok saymıştır.

Mübarek rejimi, 2005 tecrübesinin 2010 seçimlerinde tekrarlanmasına izin vermemiş, Mısır tarihinin en hileli seçimlerini gerçekleştirmiştir. Yargı denetiminin kaldırıldığı bu seçimlerde, seçim merkezlerinde rejime bağlı milis güçler boy göstermiş, bazı seçim bölgelerinde seçim sandıkları erken saatlerde kapatılmıştır. Bu şartlarda gerçekleşen seçimlerde hiç de sürpriz olmayacak şekilde Ulusal Demokrat Parti toplamda 473 milletvekili çıkartmıştır. Vefd Partisi meclisteki altı sandalyesini korurken Tecemmu Partisi beş sandalye kazanmış, diğer partiler ise toplamda 20 sandalye elde etmiştir. Bu seçimlerin sonucunda bir önceki seçimlerde 88 sandalye kazanan Müslüman Kardeşler siyasetten tasfiye edilmiştir.⁸⁴ 11 Şubat 2011 tarihinde Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in düşmesi ve iktidarın Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi'ne devredilmesinden sonra 2010 seçimleriyle oluşan Mısır Halk Meclisi de feshedilmiştir.

25 Ocak Devrimi sonrası Mısır'da yasama yetkisi bulunmayan iki hükümet (İsam Şeref kabinesi, Muhammed el Cenzuri kabinesi) kurulmuş, bu hükümetler hem seçilmeleri hem de hesap verebilirlikleri itibarıyla Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi karşısında sorumlu tutulmuştur. Askeri Konsey tarafından hazırlanmış ve Mart ayında düzenlenen referandumla onaylanmış geçici anayasa uyarınca yeni Halk Meclisi'nin kurulması 2012

83. Evan Hill, *The role of the People's Assembly*, Al Jazeera, 17 Kasım 2011, <http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/egypt/2011/11/2011111710295238413.html>.

84. Gregg Carlstrom, *Inside Egypt's recent elections*, Al Jazeera, 15 Kasım 2011, <http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/egypt/2011/11/201111138837156949.htm>

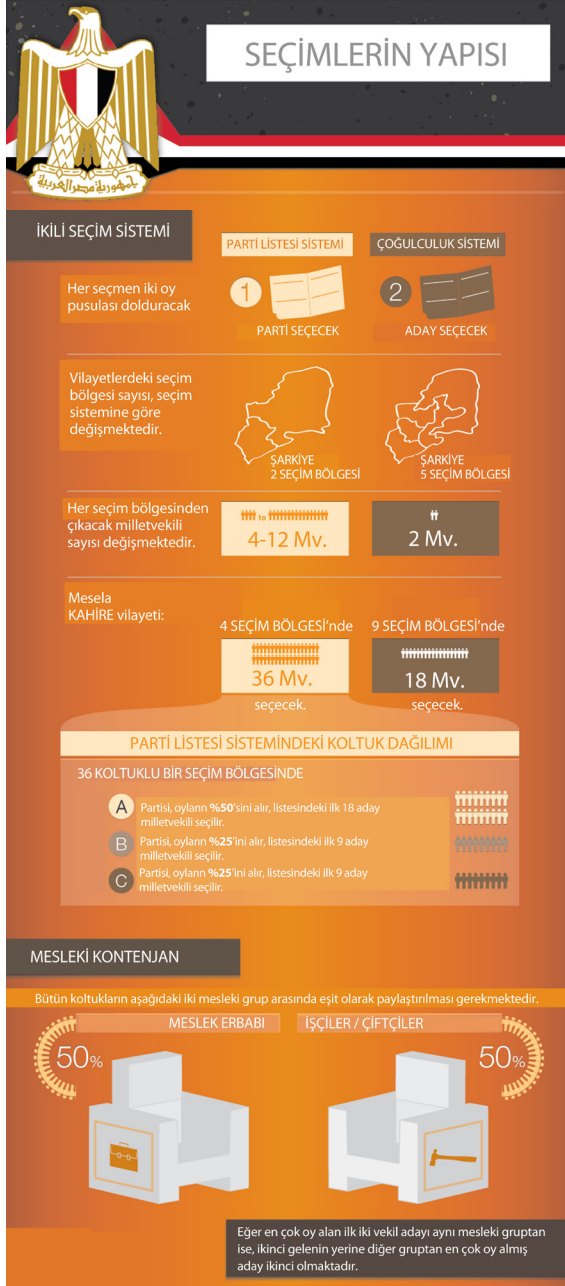
başlarında bitmesi planlanan seçimlere bırakılmıştır. Böylelikle Halk Meclisi'nin esas rolü yasama faaliyetinde bulunmak ve yürütme organını denetlemek olsa da yeni dönemde yeni anayasayı hazırlayacak olan 100 üyeli komitenin oluşturulmasında da rol almak gibi bir görevi gündeme gelmiştir.

Mevcut haliyle Halk Meclisi, 508 vekilden oluşmakta, bu vekillerin 498'i seçim yoluyla gelmekte, 10 vekil ise Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Halk Meclisi seçimleri 27 vilayette üç aşamalı olarak yapılmakta, her aşamada 9 vilayette halk sandık başına gitmektedir. Seçimlerde 498 sandalyenin üçte ikisi için siyasi partiler ve ittifaklar, üçte biri içinse siyasi partilerin de aday gösterebildiği bağımsız adaylar yarışmaktadır. Bağımsız adayların % 51'lik yeter oranı yakalayamadığı bölgelerde ise en fazla oy alan iki aday ikinci tura kalmaktadır.

Geçici anayasada belirtildiği üzere Halk Meclisi, devletin genel politikalarını, ekonomik ve sosyal kalkınma planını belirlemek, devlet bütçesine karar vermek ve Cumhurbaşkanı'nın olağanüstü hal yetkisini denetlemek gibi görevlere sahiptir. Bununla birlikte Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi'nin gelecek Halk Meclisi'nin yetkileri üzerinde gölge olacağı düşünülmektedir. Zira Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi geçiş sürecinde kararnameler çıkartma ve yasaları onaylama yetkilerine sahiptir. Üstelik bu konsey, parlamentonun toplanma veya toplanmasının ertelenmesi gibi kararlar alabilmekte, başbakan veya bakanlar kurulunun atama ve azletme yetkisini elinde bulundurmaktadır. Bu durumda Mısır'da Cumhurbaşkanlığı seçimleri tamamlanıp Askeri Konsey'in görevine son verileceye kadar Halk Meclisi'nin doğal rolü ortaya çıkmayacaktır.

Halk Meclisi'nin karşı karşıya kalacağı bir başka yetki karmaşasının ise parlamentonun üst kanadı olan Şura Meclisi seçimleri sonrası ortaya çıkması beklenmektedir. 2012 yılı içerisinde Şura Meclisi seçimleri gerçekleşecek, bununla birlikte Şura Meclisi üyelerinin üçte biri Cumhurbaşkanı tarafından atanacak ve Şura Meclisi'nin görev süresi 6 yıl olacaktır. Parlamentonun üst kanadı olan Şura Meclisi'nin "ekonomik ve toplumsal kalkınmayı planlamak" gibi yoruma açık ve Halk Meclisi'ne tanınan yetkilere paralel bir görevi bulunmaktadır. Şura Meclisi'nin bir başka görevi ise Cumhurbaşkanı'nın özellikle de dış politika konusunda önerdiği yasaları nasıl uygulayacağına dair tavsiyelerde bulunmaktır. Bu durum da Halk Meclisi üzerinde bir tür vesayet rejiminin devam edebileceğini göstermektedir.

MISIR

* Kaynak: aljazeera.com, <http://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2011/11/20111121104852168402.html>

YEDİNCİ BÖLÜM

**SİVİL TOPLUM
KURULUŞLARI VE
ARAŞTIRMA MERKEZLERİ**

A. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TARİHSEL ARKAPLANI

Mısır'da sivil toplum kuruluşları toplumsal hayır faaliyetleri yürüten oluşumlar şeklinde ortaya çıkmıştır. Dönemin şartlarına göre sivil toplum örgütü denilebilecek kurum Mısır'da ilk kez 1821'de İskenderiye'de "Yunan Cemiyeti" adı altında kurulmuştur. Daha sonra yerel cemiyetler farklı şekillerde gelişmiştir. 1859'da kurulan "Mısır Uygurluk Tarihi Araştırmaları Cemiyeti" kültürel alanda faaliyet gösteren bir kuruluş olarak ortaya çıkmıştır. Dini cemiyetlere örnek ise 1878'de kurulan "İslami Hayır Cemiyeti" ile 1881'de kurulan "Kıpti Hayır İşleri Cemiyeti"dir.

1923 Anayasası sonrası Mısır'da sivil toplum kuruluşları artmıştır. Söz konusu anayasa Mısırlılara cemiyet kurma ve oluşturma hakkı tanımıştır. Nitekim bu kuruluşların sayısı 1925–1944 yılları arasında 633'ü bulmuştur. Cemal Abdunnasır döneminde bağımsız sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin çoğu dondurulurken bir kısmı da tasfiye edilmiştir. Bu süreçte sadece devletin icazet verdiği bazı sivil toplum kuruluşları ayakta kalmıştır.

1956'da devlete sosyal cemiyetleri kapatma hakkı veren 284 sayılı yasa çıkmış; 1964'te 32 sayılı yasa ise siyasi partilerin ilgası gerçekleştirilmiş ve tek parti düzenine geçilmiştir. Daha sonra meslek sendikaları siyasileştirilmiş, bu sendikalara üyelik, adaylık ve yönetim kurulu üyeliğine seçilebilmek için devletin resmi siyasi yapılanmasına bir şekilde üyelik şartı getirilmiştir. Aynı yasa iş sendikalarındaki çeşitliliği de ortadan kaldırmıştır. Yine 32 sayılı yasa ile devletin yürütme organına sivil faaliyetleri izleme ve müdahale etme hakkı tanınmış, bu da Mısır'da sivil faaliyetleri ortadan kaldırmış, bu faaliyetler sadece fakirlere, yakınlarını kaybedenlere, yetimlere yardım gibi faaliyetlerle sınırlandırılmıştır. Siyasi ve sivil faaliyetlerin baskı altına alınmasıyla dini baskılar da artmıştır.

1970'li yıllardan itibaren farklı sivil toplum kuruluşları yeniden faaliyet gösterme imkânına kavuşmuştur. Bu süreç eski Devlet Başkanı Enver Sedat döneminden Mübarek döneminin başlarına kadar devam etmiştir. Hüsnü Mübarek rejimi, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine kısıtlamalar getirerek onları yeniden baskı altına almıştır. Bu nedenle de pek çok kuruluşun faaliyeti dondurulmuş, bazıları kapatılmıştır. 1993 yılında çıkartılan 100 sayılı yasayla birlikte sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanları iyice daraltılmıştır. Ayrıca söz konusu yasada 1995 yılında yapılan bir değişiklikle Mühendisler Sendikası yöneticilerine yönelik baskılar artırılmıştır. 2002 yılında çıkartılan 84 sayılı yasa ile de sivil toplum kuruluşlarına yönelik daha katı uygulamalar başlatılmıştır. Bu yasaların çoğu

etkili bir muhalefet tabanı olan Müslüman Kardeşler Cemaati'nin başarılarından ve en önemli sendikaların yönetim kurullarının çoğunu kazanmasından sonra çıkarılmıştır. Hüsnü Mübarek rejimi, cemaati kendi varlığı için uzun vadede bir tehdit olarak algılayarak bu yasaları çıkartmış ve cemaatin sendikalar üzerinden resmi politikaları eleştirmesine son vermeye çalışmıştır.

Çeşitli sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanı eğitim ve kültür çalışmalarıyla sınırlı kalmış, bu kuruluşların çoğu herhangi bir siyasi rol oynayamamıştır. Bunların dışında sadece Gazeteciler Sendikası, Avukatlar Sendikası, Yargıçlar Kulübü, Tabipler ve Eczacılar Sendikaları gibi kuruluşlar az da olsa siyasi bir faaliyet içerisine girebilmişlerdir. Bu nedenle tüm bu kuruluşlar da Mısır rejiminin baskılarıyla karşı karşıya kalmış, ya sıkı gözetime tabi tutulmuş, ya faaliyetleri dondurulmuş, ya da üzerlerinde mali ve idari baskı oluşturulmuştur.

Mısır'da faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarını görev ve sorumluluk alanlarına göre şöyle tasnif etmek mümkündür: Meslek sendikaları, İşçi sendikaları, Dayanışma Cemiyetleri, Sivil Cemiyetler, Üniversitelerde öğretim üyelerinin kurduğu kulüpler, Spor Kulüpleri ve Sosyal Kulüpler, Gençlik Merkezleri ve Öğrenci Birlikleri, Ticaret ve Sanayi Odaları ve İşadamları Cemiyetleri, İnsan Hakları, Kadın Hakları Merkezleri, Kalkınma ve Çevre Merkezleri gibi hükümet dışı örgütler, Devlete bağlı olmayan Özgür Basın, Basım ve Yayım Kurumları, Araştırma ve Etüt Merkezleri ve Kültürel Cemiyetler.⁸⁵

MESLEK SENDİKALARI

Mısır'da hâlihazırda 24 meslek sendikası vardır. Ancak bu sendikaların çoğu, rejimin baskıları ve sendikal faaliyetleri kısıtlayan yasalar nedeniyle gerçek anlamda hizmet verememişlerdir. Bu nedenle de Mısır'daki sendikaların çoğu, gerçek anlamda meslek sahipleri ve toplumun sorunlarını çözmekten çok sınırlı bir etkinlik ve hizmet faaliyetleri yürütmüştür. Bununla birlikte devletin belirlediği alanın dışına çıkarak kamusal alanda etkin olabilen bazı kuruluşlar da vardır. Bunlardan en öne çıkanlar şunlardır:

Mısır Barosu: 1921'de kurulmuştur. Faaliyet alanları ve siyasal etkinliği ile baro boyutunu aşarak toplum içinde etkinliği artan bir kuruluştur. Müslüman Kardeşler Cemaatine mensup olan avukat ve hukukçuların bu sendika içinde çok önemli bir ağırlıkları olmuştur. Bundan dolayı da son yıllarda bu kuruluşa yönelik siyasi baskılar artarak çalışma ve faaliyet alanları kısıtlanmıştır. Son olarak 2011 yılında kendi içindeki bağımsız seçimlerini gerçekleştirmiş ve Samih Aşur baronun başkanı olmuştur.⁸⁶

85. Dr. Vela el Buhayri, *el Müctamau'l-Medeni ve'l-İslahi'l-Kanuni f'l-Haleti'l-Misriyye*.

86. Eymen Akil, *e'r-Rasdu'l-Meydani li İntihabati Nikabeti'l-Muhamin, Merkezu'd-Dirasati'l-Hukukiyye ve'd-Dusturiyye, Kahire-2005; <http://www.maatlaw.org/report/05/report1.htm>*

Tabipler Sendikası: 1949'da kurulmuştur. Sendika Başkanı Dr. Hayri Abdudaim'dir. Tabipler Sendikası, yasal açıklardan yararlanarak rejimin baskılarını nispeten boşa çıkarılmayı başarabilen az sayıdaki sendikadan biridir. Böylelikle diğer sendikalardan farklı olarak donuk kalmamış, canlılığını ve kamuoyundaki etkinliğini korumuştur. Müslüman Kardeşler, şube konumunda olan sendika konseylerinde faaliyet göstermiş, siyasi faaliyetler için bu sendikanın mekânları bir fırsat olarak kullanılmıştır. Sendika rejimin politikalarını özellikle de Filistin gibi konularda dış politikayı eleştirmiştir.

Bu sendikaya bağlı İnsani Yardım Komisyonu Gazze Şeridi'ne insani ve tıbbi yardımların sağlanmasında büyük rol oynamış yine İslam ülkelerinde özellikle savaş ve felaket bölgelerine de yardımlar sağlanmıştır. Bu nedenle de devlet güvenlik makamları ile bu sendika arasında sorunlar çıkmakta ve bu sorunlar Mısır kamuoyunu günlerce meşgul etmektedir. Yine bu sendikanın pek çok üyesi Filistin halkını destekleme faaliyetleri yüzünden tutuklanmıştır.

Gazeteciler Sendikası: 1941'de kurulmuştur. Sendika Başkanı Memduh el Veli'dir. Mısır'ın en etkin sendikalarından birisidir. Nitekim sendika, basınla ilgilendiği için doğal olarak kamusal alanda güçlü bir şekilde etkindir. Bu nedenle de sendika başkanının devlet yanlısı veya resmi medyanın bir parçası olması için resmi çevreler tarafından yoğun faaliyet yapılmıştır. Çoğunlukla da sendika başkanlığına aday olan rejim yanlısı kişilerin arkasında durulmuş ve başarılı olması garanti altına alınmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte bu sendikanın merkezi eski Mısır rejimine en sert eleştirilerin yapıldığı bir yer olmuştur.

Mühendisler Sendikası: 1946'da kurulmuştur. Son dönemlerde on beş yıl boyunca da yargı gözetimi altında kalmıştır. Ancak devrim sonrası Su Kaynakları Bakanı Mühendis Hişam Kandil'in de desteğiyle Ekim 2011 itibariyle sendika üzerindeki yargı gözetiminin kaldırılması sağlanmıştır. Dondurulan faaliyetlerine başlamak için yeniden teşkilatlanma sürecini tamamlamaya çalışmaktadır.

Öğretmenler Sendikası: 1954'da kurulmuştur ve uzun yıllar boyunca bu sendika da resmi makamlar tarafından kontrol edilmiştir. Devlet, üye sayısının fazlalığı bakımından Arap dünyasındaki en büyük sendika olmasından kaynaklanan etkinliği nedeniyle onu elinde tutmuştur. Sendikanın bir milyondan fazla öğretmen üyesi vardır. Ancak devletin baskısı nedeniyle geçtiğimiz süreç boyunca kamusal alanda bir etkinliği olmamış ve önde gelen üyelerinin çoğu rejim yanlısı olmuştur.

Eczacılar Sendikası: 1949'da kurulmuştur. Sendika Başkanı Dr. Muhammed Abdulcevad'dır.

SOSYAL YARDIM DERNEKLERİ

Mısır'da sivil cemiyetlerin hayır ve hizmet alanlarında büyük bir rolü olmuştur. Bu cemiyetler, temel gıda, eğitim ve sağlık gibi alanlarda yoksul ve fakir halk kesimlerinin ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bu sivil cemiyetlerin faaliyetleri sayesinde sayılarında gözle görülür bir artış olmuş, 1985'de sayıları 7593 olan cemiyetlerin sayısı 1991'de 16 bine çıkmış, Toplumsal Dayanışma Bakanlığı 2007'de bu cemiyetlerinin sayısının 21500 civarında olduğunu belirtmiştir. Sivil toplum kuruluş ve Cemiyetleri Genel Birliği'nin Mısır Arap Cumhuriyeti vilayetlerinde yaptığı araştırmalar ise bu cemiyetlerin sayısının 15154 olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumda Toplumsal Dayanışma Bakanlığı'nın açıkladığı sayı ile Sivil toplum kuruluş ve Cemiyetleri Genel Birliği'nin verdiği sayı arasında 6 bin kadar bir fark vardır.

Mısır'daki bu dernek veya cemiyetlerin ilgilendiği faaliyet alanları şunlar olmuştur: Çocuk ve anne bakımı, aile bakımı, sosyal yardımlar, yaşlıların bakımı, özel gruplar ve özür-lülerin bakımı, kültürel, bilimsel ve dini hizmetler, yerel yönetimlerin geliştirilmesi, yönetim ve idare, mahkûmların bakımı, aile planlaması, Mısır Arap Cumhuriyeti ile kardeş halklar arasında dostluk, sosyal savunma, emeklilerin gözetilmesi, çevrenin korunup kollanması, ailenin ekonomik kalkınması ve gelirin artırılması, tüketicinin korunması.

Mısır'daki sivil cemiyetlerin sayısındaki bu büyük artışın ve faaliyet alanlarının genişle-mesinin birçok sebebi vardır. Yukarıda belirlenen alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına dış yardımların yapılması bu sebeplerin başlıcaları arasında sayılabilir. Dış yardımlar bazen ilgili kuruluşa doğrudan yardım şeklinde bazen de dolaylı olarak Mısır hükümetine yapılan bağışlar şeklinde olmaktadır. Hükümet de bu bağışları ilgili kuruluşlara dağıtımını sağlamaktadır. Hükümet eliyle dağıtılan bu yardımlar konusunda bazı yolsuzlukların yapıldığına dair kuşkular yaygındır. Ayrıca Mısır resmi makamları bu kadar sivil toplum kuruluşuna izin vererek bu kuruluşları vatandaşlara hizmet götür-menin bir yolu olarak değerlendirmiştir. Mısır devleti yurt dışındaki imajını iyileştirmek adına da çok sayıda sivil toplum kuruluşuna izin vermiştir. Sosyal yardım dernek ve cemiyetleri arasında en etkin bir şekilde faaliyet gösterenleri şöyle belirtmek mümkündür:

İşadamları Cemiyetleri: Birçok derneğin kurulduğu bir süreçte işadamlarının kurdu-ğu cemiyetlerin sayısında da bir artış gözlenmiştir. Bu anlamda Mısır'da işadamlarının kurdu-ğu 97 cemiyet ve iş kadınlarının kurdu-ğu 16'dan fazla cemiyet vardır. Ayrıca bu cemiyetlerin faaliyet alanları ve kapsamları genişlemiştir. Bu tür kuruluşların başında Mısır-Amerikan İş Konseyi gelmektedir. Nitekim Mısır rejiminin en önde gelen isimlerin-den bazıları bu konseye üye olmuştur. Yine Mısır İşadamları Cemiyeti, Mısır Sanayiciler

Birliği, Mısır-Amerikan Ticaret Odası, Mısır Uluslar arası Ekonomi Forumu gibi kurumlar sahada etkinlik göstermektedirler. Bu çerçevede faaliyet gösteren cemiyetlere üye iş adamlarının sayısının 15 bini geçtiği söylenmektedir.

Ticaret ve Sanayi Odası: Ticaret odaları, Mısır makamları nezdinde tüccar ve sanayicinin çıkarlarını temsil eden kurullardan oluşmaktadır. Bunların ilki 1880'de İskenderiye Ticaret Odası'dır. Ticaret Odaları Genel Birliği'nin verdiği bilgiye göre Mısır'ın tüm vilayetlerinde hâlihazırda toplam 26 Ticaret Odası faaliyet göstermektedir.

Bu ticaret ve sanayi odalarının tabanı yoğun olarak ticaretin yahut sanayinin farklı alanlarında faaliyet gösteren tüccar ve sanayicilerden oluşmaktadır. İşadamları kuruluşları ise yoğun olarak iş adamlarının üst tabakasına hitap etmektedir. Ticaret ve Sanayi odalarının üye sayısı üç milyon civarında olup, üye sayısındaki bu çokluk da zorunlu üyelikten kaynaklanmaktadır. Zira bir ticaret sicili oluşturup faaliyet gösterebilmek için bu üyelik şarttır. Bu durum, sanayi ve ticaret odalarını tercihe bağlı üyelik sistemi olan işadamları cemiyetlerinden ayıran bir diğer özelliktir.

Bu cemiyetler dolaylı yollardan siyasi kulvarlarda da etkinlik göstermişlerdir. Zira eski Mısır Lideri'nin oğlu Cemal Mübarek bu cemiyetlerden birinin yönetim kurulundaydı ve genel olarak da hükümetlerin işadamlarından kurulması için çabalıyordu. Nitekim kabinedeki bakanların bir kısmı da bu cemiyetlerin yönetim kurullarında görev almışlardır. Siyasi görev ile iş adamlarına özgü faaliyetlerin bir arada yürütülmesi sonucunda da hükümet içerisinde yolsuzluk büyük ölçüde artmıştır.

İNSAN HAKLARI ÖRGÜTLERİ

İnsan hakları konusu Mısır'daki genel gidişatı takip edenler açısından en sıcak meselelerden birisi olmuştur. Eski rejim siyasi muhaliflerine özellikle de İslamcılara karşı güçlü bir baskı politikası izlemiştir. Rejim, baskı, yıldırma, şiddet ve hukuk dışı uygulamalar ile muhaliflerinden kurtulmayı ve onları korkutarak etkinlik alanlarını daraltmayı amaçlamıştır. Öyle ki siyasi faaliyetlerle uğraşmayan vatandaşlar bile bu tedhiş uygulamalarından etkilenmişlerdir.

Bundan dolayı da İnsan hakları ile ilgilenen örgütler, işkence gibi dosyalar ortaya çıkıkça Mısır rejimine yönelik uluslararası arenada yoğun eleştiriler yöneltmişlerdir. Mısır hükümeti ise bu yöndeki haberleri yalanlamıştır. Bunun için de devletin resmi organları içinde aynı alanlarda faaliyet gösteren bazı oluşumlar meydana getirmişlerdir. Mesela İnsan Hakları Ulusal Konseyi adında resmi bir kurum kurmuş ve bunu da Mısır Şura Mec-

lisi'ne bağlamıştır. Ancak Şura Meclisinin bu konseyin verilerinde hileye başvurduğu konusunda söylentiler ortaya çıkmıştır. Ayrıca yayınlanan hukuki raporlar genellikle zayıf kalmış ve devlet politikalarını savunmuştur.

Uluslararası Af Örgütü gibi Mısır'da şubesi bulunan İnsan hakları ile ilgilenen bazı uluslararası kuruluşlar daha sivil çalışmalar ve incelemeler gerçekleştirmeyi başarmışlardır. Ancak bu kuruluşlara da bazı idari baskılar yapılmış ve faaliyet alanları kısıtlanmıştır. Mısır'da İnsan Hakları alanında faaliyet gösteren en önemli kuruluşları şunlardır:

Mısır İnsan Hakları Örgütü: 1985'te kurulmuştur. Mısır'da insan hakları alanında faaliyet gösteren kuruluşların en önemlilerinden birisidir. Raporları Mısır basınında ilgi görmektedir. Bu kuruluşun Minye, Feyyum, Menufiyye, İsmailiyye ve Mansura gibi pek çok vilayet ve şehirde şubeleri vardır. Bu örgüt, Mısır İnsan Hakları Durumu Yıllığı yayınlamaktadır. Bu yıllık 1990'dan beri yayınlanmaktadır. Yine süreli olmayan yayınlar yapmakta ve bu yayınlarda vatandaşların maruz kaldığı ihlallere karşı bilinçlendirmeye yönelik bilgilere yer verilmektedir. Bu örgütün başında laik eğilimli Hafız Ebu Sa'de bulunmaktadır. Hazırladıkları bazı raporlarda hak ihlallerine maruz kalanlar arasında ideolojik ve dini kimlik eksenli bir ayrımcılık yaptıkları ve objektif davranmadıkları konusunda bazı eleştiriler yapılmıştır.

Tutuklulara Yardım için İnsan Hakları Merkezi: 1997'de kâr amacı gütmeyen özel bir şirket olarak kurulmuştur. Siyasi hedefleri olmayan kuruluş tutuklulara hukuki danışmanlık hizmeti vermekte ve hapishanelerdeki şartların düzeltilmesiyle ilgilenmektedir.

Hişam Mübarek Hukuk Merkezi: İnsan Hakları dosyalarıyla ilgilenen en aktif merkezlerden birisidir. Bu anlamda tutuklulara güçlü şekilde yardım ve destek vermekte, yayınladıkları raporlarda yoğun olarak hukuksuz uygulamalara şiddetli eleştiriler yöneltmekte ve bu nedenle de üyeleri zaman zaman güvenlik güçlerinin baskılarına uğramışlardır.

en Nedim şiddet kurbanlarına psikolojik destek ve tedavi Merkezi: 1993'te kâr amacı gütmeyen bir şirket olarak kurulmuştur. Rejim tarafından en fazla baskıyla karşı karşıya bırakılmış merkezlerden birisidir. Rejimin pek çok işkence dosyasını ortaya çıkartmış bu nedenle de üyeleri güvenlik güçlerinin baskılarına maruz kalmıştır.

İnsan hak ve özgürlükleri alanın da faaliyet gösteren bu örgütlerin dışında 1983 yılında kurulan Arap İnsan Hakları Örgütü, 1997 yılından beri çeşitli aktiviteler gerçekleştiren İnsan Hakları Aktivistleri Arap Programı ve daha çok bilimsel araştırmalar yapan ve düşünce kuruluşu kimliği ağır basan Kahire İnsan Hakları Araştırmaları Merkezi gibi kuruluşlar da bulunmaktadır.⁸⁷

87. Seher Desuki, "Mustakbelu'l-Müctemaa'l-Medenî ba'de sevreti 25 Yenayir" isimli araştırma raporu, el-He'yetu'l-Amme li'l-Isti'malat.

ARAŞTIRMA MERKEZLERİ

Mısır'daki sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra bağımsız veya yarı resmi bir şekilde faaliyet göstererek çeşitli alanlarda araştırmalar yapıp yayınlayan, ulusal ve uluslararası düzeyde toplantı, panel, seminer, sempozyum ve konferans gibi etkinlikler gerçekleştiren birçok düşünce kuruluşu ve araştırma merkezi bulunmaktadır. Bu kuruluşların sayısında son yıllarda bir artış gözlemlenmiş ve bunlardan bazılarında çeşitli çevrelerce dış finansman sağlandığı şeklinde yoğun eleştiriler yapılmıştır. Bugün Mısır'da faaliyetlerini sürdüren düşünce kuruluşları ve araştırma merkezleri arasında yer alan en önemlilerini şöyle sıralamak mümkündür:

El Ahram Siyasi ve Stratejik Araştırmalar Merkezi: Bu merkez, faaliyetlerine 1968'de başlamıştır. Başlangıçta bağımsız bilimsel bir merkez olmasına rağmen kamu kuruluşu olan el Ahram Kurumu'na fiilen bağlıdır. Genel olarak bölgesel, uluslar arası siyasi ve stratejik konuların araştırılmasıyla ilgilenmiştir. Merkez faaliyetlerine ilk olarak Filistin-İsrail ilişkilerini inceleyerek başlamıştır. Ancak 1972'de tüm bölgesel ve uluslararası konuları kapsamlı bir şekilde ele almaya çalışmıştır. Merkezin tüm faaliyetleri görece bir özerklik çerçevesinde gerçekleşmektedir. Merkezin faaliyet ve raporlarının Mısır'da ve Arap dünyasında belirli bir ağırlığı vardır. Ancak bununla birlikte merkezin yaptığı çalışmaların tam anlamıyla objektif ve Mısır siyasi iktidarından bağımsız olduğunu söylemek mümkün değildir. Merkezin aktif birimleri arasında Arap Araştırmaları, Siyasi Düzenler, Uluslararası İlişkiler, Ekonomik Araştırmalar, Toplumsal Araştırmalar, Medya Araştırmaları, Tarih Araştırmaları, Askeri Araştırmalar, Mısır Devrimi Araştırmaları, İsrail Araştırmaları Programı, Körfez Araştırmaları Programı ve İnternet Araştırmaları şeklindeki birimler yer almaktadır. Bu merkezin yayınlarının en önemlileri ise şunlardır: Arap Stratejik Raporu, Ekonomik Eğilimler Raporu, İslami Hareketler Fihristi, Mısır'ın Durumu Dergisi, el Ahram Stratejik Dosyası, Stratejik Raporlar, Stratejik Okumalar, İran Seçkileri, İsrail Seçkileri.⁸⁸

Medeniyet Siyasi Araştırmalar Merkezi: 1997 yılı Aralık ayında kurulmuştur. Merkez kendisini tanımlarken ilmi-İslami bir kuruluş olarak İslam ümmetinin meselelerini inceleyen ve ümmetin medeni ilişkilerine medeniyet perspektifinden bakan bir kuruluş olduğunu ifade etmektedir. "Dünyada ümmetim" yıllığı merkezin bilinen en önemli yayınıdır ve İslam dünyasındaki meselelerle ilgilenmektedir. Yıllık, İslam dünyasındaki önemli olayları gözlemektedir. Burada da coğrafi olarak İslam dünyası ile İslam dünyası dışında yaşayan azınlıkları konu edinmektedir. Yine merkez "medeniyet bilinci" dizisi

88. http://acpss.ahram.org.eg/index_arabic.asp

yayınlarıyla tanınmaktadır. Merkezin eğitim ve kültürel anlamda pek çok faaliyeti vardır. İslam dünyasında tartışılan konularda paneller düzenlenmektedir.⁸⁹

Kahire İnsan Hakları Araştırmaları Merkezi: Merkez, bağımsız bölgesel hükümet dışı bir yapı olarak 1993'te kurulmuştur. Merkez, uluslar arası insan hakları standartlarını güçlendirecek anayasa değişiklikleri, yasalar ve politikalarda öneriler üzerinde çalışmaktadır. Bu anlamda araştırma faaliyetleri yürütmekte, ulusal, bölgesel ve uluslararası farklı araçlar üzerinden propaganda faaliyetleri yürütmektedir. Yine özellikle gençlere yoğunlaşmak suretiyle insan hakları eğitimi vermektedir. Yayın dizisi olarak İnsan hakları tartışmaları, düşünsel inisiyatifler, İbn-i Rüşd Raporları, İnsan Hakları Eğitimi, Kuşatıcı İnsan hakları teorileri gibi isimler altında çeşitli yayınlar yapmaktadır.⁹⁰

Medeniyet Araştırmaları ve Kültürler Diyalogu Merkezi: 2007'de Kahire Üniversitesi İktisadi ve Siyasi Bilimler Fakültesi'nde kurulmuştur. Merkezin faaliyetleri arasında toplu araştırma projeleri, karşılaştırmaları medeniyet araştırmaları alanında uzmanlarla paneller düzenlemek, medeniyet araştırmaları ve kültürel analiz alanında araştırmacı gençlere atölye çalışmaları düzenlemek, diyalog buluşmalarını ve konuya ilişkin önemli teorik araştırmaları takip edip gözlemek, bilimsel merkezler ve konuyla ilgilenen bölgesel ve küresel tartışma kurumlarıyla işbirliği yapmak, medeniyet ve eleştirel araştırmalar alanında eğitim kursları vermek, diyalog yetenekleri üzerine eğitim vermek gibi etkinlikler yer almaktadır.⁹¹

89. <http://www.ccps-egypt.com/ArabicMod/Page.aspx?id=3>

90. <http://www.cihrs.org/>

91. http://hewar-online.org/ar/index.php?act=page_detail&p_id=47

SONUÇ

“Mısır’da Siyasi Aktörler, Partiler, Dini Hareketler ve Medya” başlıklı bu rapor, Türkiye’de medya, siyaset ve ekonomi dünyası ile kamuoyunun ihtiyaç duyduğu bir kılavuz özelliği taşımaktadır. Mısır’ın siyasal, toplumsal ve dini yapısına ilişkin kaynakların yetersizliği göz önüne alındığında bu ülkedeki gelişmeleri ilk gününden itibaren yakından izleyen uzmanların kaleme aldığı bu raporun özgün bilgiler içerdiği daha iyi anlaşılacaktır.

25 Ocak 2011 tarihinde Mısır’da başlayan değişim ve dönüşüm taleplerinin bir sonucu olarak siyasal reform süreci başlamıştır. Anayasa referandumuyla birlikte siyasal partilerin önündeki engeller ortadan kaldırılmış, yeni siyasi parti ve aktörler ortaya çıkmış ve bu siyasal reform sürecinin ilk aşaması gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanlığının tüm yetkilerini devralan Yüksek Askeri Konsey, siyasal reformun ikinci aşaması olarak parlamento ve senato seçimlerinin takvimini belirlemiştir. 28 Kasım 2011 tarihinde başlayan bu seçimlerin 2012 yılının Mart ayında sonuçlanması beklenmektedir. Mısır’daki devrim sürecinin üzerinden geçen bir yılın en önemli kazanımı her eğilimden partilerin kurularak seçimlere katılmış olmalarıdır. Ancak buna rağmen özellikle de Tahrir Meydanında yapılan gösterilerin aktörleri, Mısır devriminin rotasından saptırıldığını ve Hüsnü Mübarek’siz bir Mübarekizmin devam etmekte olduğunu dile getirmektedirler.

28 Kasım 2011 tarihinde parlamento seçimleri başlamış ve şimdiye kadar iki etabı gerçekleştirilmiştir. 11 Ocak 2012 tarihinde yapılacak olan üçüncü etap seçimleriyle birlikte parlamento seçim süreci tamamlanmış olacaktır. Mısır halkı seçimlerin ilk iki etabında yaklaşık olarak %55 oranındaki bir katılımı sandık başına giderek yeni sürecin demokratik bir yöntemle inşa edilmesine katkı sağlamıştır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ne zaman yapılacağıyla ilgili olarak Yüksek Askeri Konsey’in herhangi bir tarih belirlemesi halkın tepkisine neden olmuştur. Devrimle birlikte elde ettikleri kazanımların Askeri Konsey tarafından geri alınmak istendiğini dile getiren kitleler yeniden Tahrir Meydanında bir araya gelerek bu durumu protesto etmiştir. Hem siyasi partilerin hem de parti dışı aktörlerin organize ettiği ve desteklediği bu protestolar üzerine Yüksek Askeri Konsey Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin 2012 yılının Haziran ayına kadar yapılacağını ilan etmiştir.

Resmi sonuçlarının henüz açıklanmadığı parlamento seçimlerinin ilk iki etabında Müslüman Kardeşler Cemaati’nin siyasi kanadı olan Hürriyet ve Adalet Partisi %45 civarında oy alarak bu seçimlerin galibi olmuştur. Seçimlerin ilk iki etabında ikinci parti olarak

çıkan selefi eğilimli Nur Partisi %21 civarında oy alarak siyasî çevrelerin öngörmediği bir başarı sağlamıştır. Laik ve liberal eğilimli partilerin başını çektiği Mısır Oluşumu ittifakı üçüncü olmuştur. Mısır'ın en eski tarihi partisi olan Vefed Partisi ise bu seçimlerde büyük bir başarısızlık göstererek tüm siyasî çevreleri şaşırtmıştır.

2012 yılı Mısır için Cumhurbaşkanlığı ve mahalli idareler seçimleri ile yeni anayasa hazırlama yılı olacaktır. Mısır siyasal rejiminin niteliğine de bu anayasa ile karar verilecektir. Çünkü parlamenter sistem ile mevcut başkanlık sistemi hakkındaki tartışmalar henüz sonuçlanmamıştır. Bu konulardaki belirsizlik sürerken yarı başkanlık sistemine geçiş hususu da bir alternatif olarak varlığını sürdürmektedir.

Hüsnü Mübarek sonrası yeni bir döneme doğru yol alan Mısır'da parlamento ve senato seçimlerinin bağımsız ve adil bir şekilde tamamlanması, tüm çevrelerin memnun olacağı bir anayasa yapılması ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin gerçekleştirilmesi halkın en önemli isteğidir. Parlamento seçimlerini tamamlayıp senato ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin arifesine giren Mısır'daki siyasî çevre ve aktörlerin büyük bir çoğunluğunun Türkiye'den beklentisi yüksektir. Özellikle Türkiye'nin mevcut demokrasisi, ekonomik durumu ve dış ilişkilerde takip ettiği yol haritası Mısır'ın dikkatle takip ettiği konular arasında sayılmaktadır. Tüm bölgede halkıyla barışık iktidarların iş başına gelmesiyle birlikte Türkiye'nin bölge politikaları da daha fazla önem kazanacaktır. Eğitim, sağlık, hukuk, yerel yönetimler ve diğer sosyal alanlarda başlayacak olan yenileşme arayışlarında Türkiye'nin tecrübesi önemli olacaktır.

EK: MISIR'DA SİYASİ PARTİLER HARİTASI

* Hazırlayan: Jacopo Carbonari

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da yaşanan köklü siyasi ve toplumsal değişimler, dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de bu bölgelerin tarihi, kültürel, dini, siyasi ve ekonomik yapılarına ilgiyi belirgin şekilde artırdı. Bölgesel değişimlerin arka planında yatan nedenleri anlama, başlıca siyasi eğilimleri ve akımları kavrama, mevcut aktörler arasındaki güç dengelerini çözümüleme ve geleceğe ilişkin stratejik projeksiyonlar geliştirme çabaları doğru ve güvenilir bilgilere ulaşılmasıyla mümkündür. Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki gelişmelere ilişkin çeşitli çevrelerde yapılan açıklama ve analizlerin yüzeyselliği, Türkiye'de söz konusu bölgelerin siyasi, dini ve ekonomik yapıları ile dış politikaları ve uluslararası bağlantılarına ilişkin yeterli ve derinlikli bilgi birikiminin olmadığını göstermiştir.

Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Türkiye'yi yakından ilgilendiren gelişmelerin daha iyi anlaşılabilmesi için SETA Kim Kimdir Serisi'ni yayınlamaya başlamıştır. Bu seriden çıkan elinizdeki "Mısır'da Siyasi Aktörler, Partiler, Dini Hareketler ve Medya" raporu konuya ilgi duyan her kesim için önemli bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Bu kapsamlı rapor Mısır'ın mevcut siyasi haritasını çıkarmakta, etkin aktörler ve siyasi partilerin görüşlerini betimlemekte, ülkedeki dini hareketlerin gelişim çizgilerini analiz etmekte, medya kuruluşları, ordu, yargı ve sivil toplum kuruluşları ile bunların siyaset ve toplum üzerindeki etkilerini değerlendirmekte, kısacası modern Mısır hakkında derli toplu bilgiler sunmaktadır. Raporun önemli bir boşluğu dolduracağına, onu okuyanların Mısır'daki gelişmeleri daha iyi anlayacağına ve bilgiye dayalı analizler yapacağına inanıyoruz. Rapor, genel okuyucuya olduğu kadar siyaset ve ekonomi dünyasının karar alıcılarına da yararlanabilecekleri veriler sunmakta, medya mensuplarının derinlikli ve tutarlı tartışmalar yürütmesine zemin hazırlamaktadır. Öte yandan akademik çalışmalar yapmak isteyenlere ve düşünce kuruluşu çalışanlarına Mısır'ı anlama kılavuzu sunmaktadır.

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Caddesi No: 66
GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks : +90 312.551 21 90
www.setav.org | info@setav.org

SETA | Washington D.C. Office

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington, D.C., 20036
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org